

Correctie-exemplaar.

06.03.15
ROOFVOGELS

3

Roofvogelnummer

d'n Blauwe Klauwier

Uitgave : VOGELWERKGROEP 'DE KEMPEN'

VOGELWERK GROEP

DE KEMPEN.

Secretaris:

Jacques van Kessel, Evestraat 18, Veldhoven. (tel. 040-531211)

Penningmeester:

Jan Heesters, Kruisstraat 39, Reusel. (postgiro: 3560645)

Bestuursleden:

Jan Wouters, Lindestr.6, Reusel. (tel.04976-2391) Gespreksleider.

Rob Aarts, Wagenmaker 30, Veldhoven. (tel. 040-531773)

Geert Sanders, Kruisstraat 48, Reusel. (tel. 04976-1205) Dia-archief.

Tom Heijnen, Jan Sluijtersweg 26, Eindhoven. (tel. 040-114873)

Coördinator nestkastenonderzoek:

Jan Wouters.

Archief Vogelwerkgroep de Kempen:

Broedvogels: Tom Heijnen, Jan Sluijtersweg 26, Eindhoven.

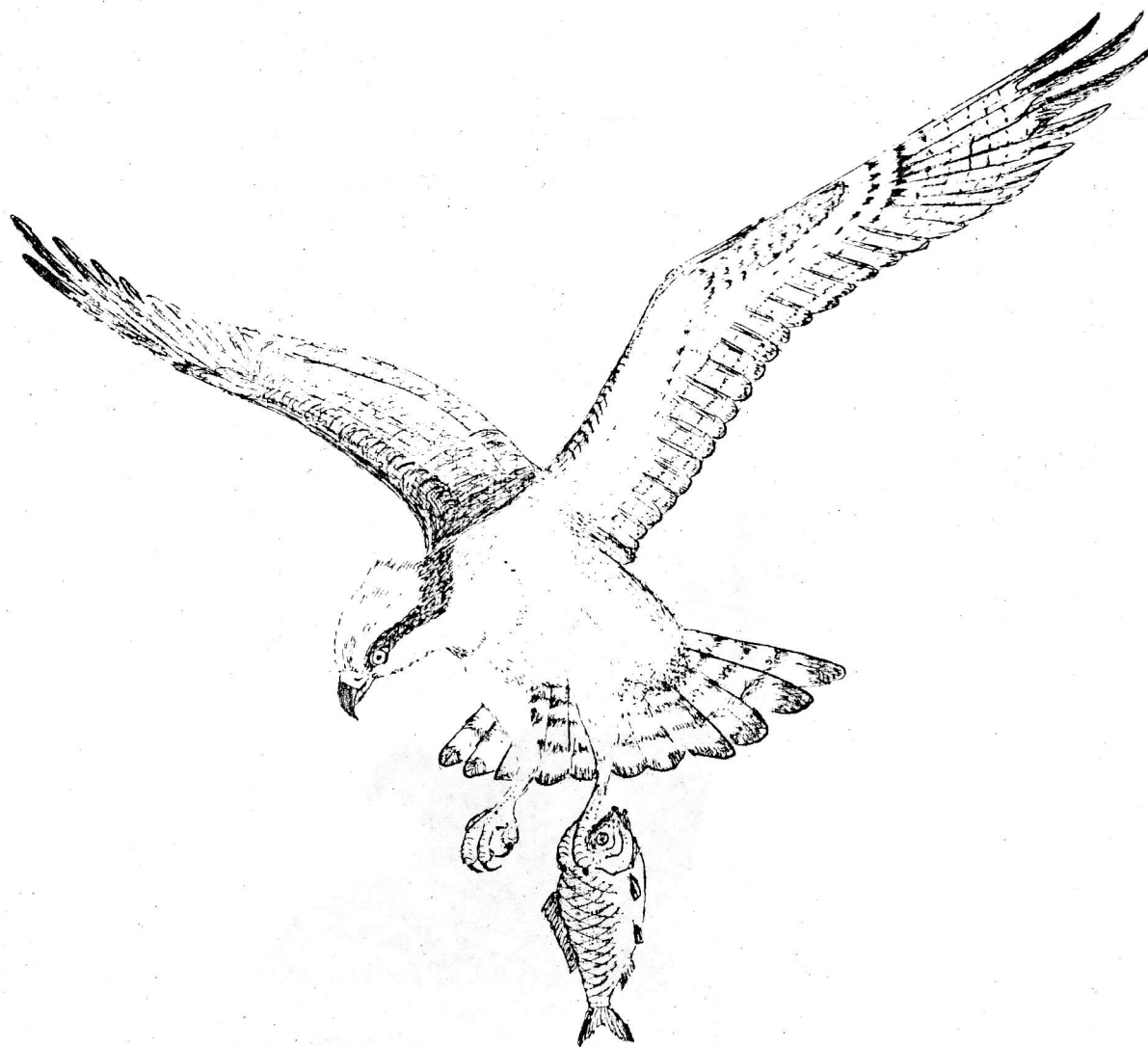
Niet-broedvogels: Pieter Wouters en Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel. (tel. 04976-2271)

T. HEIJNEN
JAN SLUIJTERS WEG 26,
5645 JD EINDHOVEN

ROOFVOGELS

IN DE KEMPEN

DE BLAUWE KLAUWIER

4^e jaargang nummer 7 december 1978

Tevens publicatie nummer

redactie :

Ludy Aarts, Rob Aarts, Jan Wouters, Frank Neijts en Jacques van Kessel.

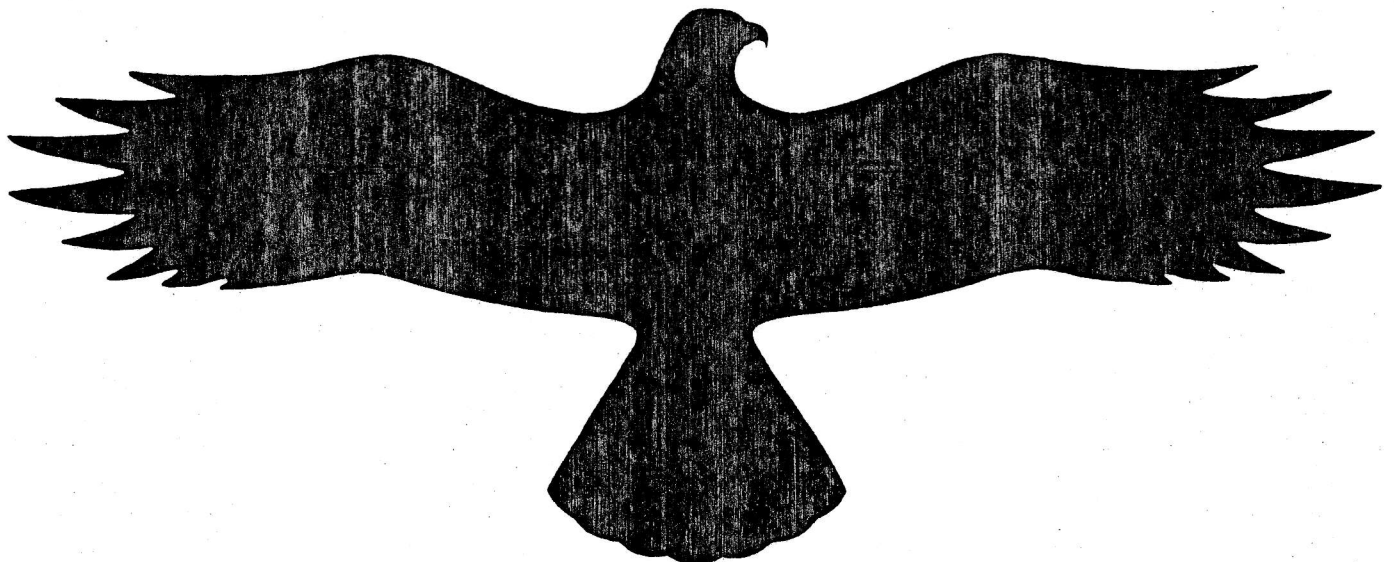
Redactie adres: Evestraat 18, Veldhoven 5503 XN.
Zonder schriftelijke toestemming van de redactie, is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

tekeningen :

Maaïke Cornelissen, Jan van Dooren, Marco Bakermans, Bert van Opstal, Frank Neijts.

foto's :

Wim Huijbregts, Jos Jaspers, Wim de Kroon, Mark Smets, Maarten Manders, Jacques van Kessel, Wim Jacobs.

INHOUD

1. Inleiding, methode, materiaal en verantwoording door Rob Aarts, Frank Neijts, Jan Wouters en Jacques van Kessel. (eindredactie)
2. Lijst van medewerkers.
3. Soortbespreking van de roofvogels in de Brabantse Kempen:
 - Visarend door Lex Peeters.
 - Wespendief door Hans Cornelissen.
 - Rode Wouw door Tom Heijnen.
 - Zwarte Wouw door Tom Heijnen.
 - Havik door Hans Cornelissen.
 - Sperwer door Rob Aarts.
 - Ruigpootbuizerd door Frank Neijts.
 - Buizerd door Jan Wouters.
 - Zeearend door Jacques van Kessel.
 - Kiekendieven door Marco Bakermans.
 - Melanistische Grauwe Kiekendief door Frank Neijts.
 - Slechtvalk door Hans Cornelissen.
 - Boomvalk door Lex Peeters.
 - Smelleken door Tom Heijnen.
 - Roodpootvalk door Tom Heijnen.
 - Torenvalk door Maarten Manders.
4. Aanvullende soorten.
5. Bedreiging van de roofvogelstand door Tom Heijnen.
6. Ornithomania door Frank Neijts en Jacques van Kessel.
7. Kempische roofvogeltrekdag 1977 door Hans Cornelissen.
8. Kempische roofvogeltrekdag 1978 door Remy van Oosterhoudt.
9. Roofvogeltrektellen 1977 op Zwart Kot door Hans Cornelissen.
10. Boekbespreking door Frank Neijts.
11. Literatuurlijst door Bert van Opstal en Tom Heijnen.
12. Aanvullingen - wijzigingen. (inlegvel)

BESTELLINGEN:

Dit speciale nummer van de Blauwe Klauwier, over de roofvogels van de Brabantse Kempen is te bestellen door:

Overmaken van F3,25 (los nummer)
of F6,- (los nummer incl. porto)

Op nummer 860107515 van de Bondsspaarbank
t.n.v. R. Aarts, Wagenmaker 30, Veldhoven.
(onder vermelding: Roofvogelnummer)

Vergeet niet Uw naam en adres te vermelden!!!

I N L E I D I N G

Hoe is ut zù gekomme?

Ruim een jaar geleden ontving de redactie van ons lid Wim Huybregts een aantal kant-en-klare voorpagina's voor d'n Blauwe Klauwier. Eén daarvan toonde een dode Buizerd, ellendig omgekomen in een klem. Al pratende rees toen het idee om die voorplaat niet "zo maar" te gebruiken maar hem als symbool te laten dienen voor een speciaal "roofvogelnummer".

Er werd een voorlopig strijdplan uitgewerkt, ervan uitgaande dat we alleen gegevens zouden gebruiken over roofvogels in de Kempen uit de periode 1966 t/m 1976 (in enkele gevallen t/m 1978).

Het jaar 1966 was gekozen omdat "De Avifauna van Noord-Brabant" daarmee eindigde.

Zoals dat met meer goede dingen in het leven gaat, bleef dit plan enige tijd liggen. Niet om te vergeten, maar om te rijpen. En zie, halverwege dit jaar raakte het geheel in een stroomversnelling: konden aanvankelijk nog maar een paar potentiële medewerkers gevonden worden, nu bleken een flink aantal leden bereid er wat aan te gaan doen!

Zij waren niet alleen bereid, ze hebben het ook gedaan en dat is nu zo waardevol aan dit nummer! Hoe vaak niet worden blaadjes van werkgroepen door slechts een handjevol lieden in elkaar gezet?

Hier dan een nummer dat in de meest letterlijke zin gedragen wordt door een groot aantal leden. Natuurlijk houdt dit in dat de aanpak van de diverse artikelen nogal verschillend is. Ook zal de "wetenschapper" misschien hier en daar de linker wenkbrauw ietwat laten rijzen. Laat hij dan eerst dit lezen:

Veel van die artikelen zijn geschreven door (vaak nog jeugdige) vogelaars die met dit soort bijltjes zelden of nooit hebben gehakt. Hun enthousiasme was echter bijzonder groot en hun inzet evenredig en dat vinden wij veel belangrijker dan een zuiver wetenschappelijke benadering of een vlekkeloos A.B.N.!

Laat ons hierbij ook de mensen buiten de werkgroep danken, die vooral bij het type-werk en het in elkaar zetten van dit dubbeldikke nummer hun zeer gewaardeerde diensten hebben verleend!

Waarom "roofvogels" en geen "stootvogels"?

Een aantal jaren geleden werd van diverse kanten getracht de naam "stootvogel" (weer) te doen inburgeren. Men wilde hiermee een mentaliteitsverandering t.o.v. de "roofvogels" op gang brengen of stimuleren. Met name bij jachtopzieners, jagers en boeren heerst(e) nog steeds de overtuiging dat die "kromsnavels" uitermate schadelijk zouden zijn voor het wild. Daar de wetenschap over deze dieren inmiddels zover was gevorderd dat men begreep dat juist deze dieren een onvervangbare taak in de natuur vervullen, wilde men dat illustreren met de naam "stootvogel".

"Roven" immers is iets nemen dat niet van jezelf is, maar dieren hebben een heel andere "mening" over de begrippen "mijn" en "dijn" dan mensen! Roofdieren doen eenvoudig wat hen wordt "ingegeven"! Wij geloven niet dat je, door eenvoudigweg de bordjes te verhangen, zo'n verandering in denkwijze teweeg kunt brengen. Goede voorlichting aan juist de "vijanden" van onze roofdieren zal op den duur veel meer effect sorteren. Zouden we niet beter dáár (nog) meer tijd aan besteden dan te stechelen over een naam?

Wij bespeuren bij volstreekte leken op vogelgebied ook zelden of nooit een negatieve reactie bij het noemen van de naam "roofvogel". Integendeel, hadden ook wij vroeger bij het lezen van ridderverhalen niet heimelijk sympathie voor de valse "roofridder"?

De naam "stootvogel" is overigens niet nieuw. Reeds in 1916 gebruikten Boerman en Knip hem in hun "Natuurlijke Historie, beknopt leerboek der dier- en plantkunde. Deel I Dierkunde.", onder hun "les" over de Havik. Hierin wordt de Havik afgeschilderd als: "een eenzellige, ongemakkelijke sinjeur, een brutale struikrover, die den ganschen dag rondvliegt om buit op te sporen, zijn prooi met woede en moordlust vervolgd, meedogenloos de klauwen slaat in het lichaam der arme slachtoffers, dorstend naar bloed met zijn snavel hakt en scheurt en gulzig de stukken verslindt." !!!!! Blijkbaar had de bekendheid met de naam "stootvogel" althans bij deze heren geen barst geholpen!

Begrijp ons goed: Wij willen niet diskussiëren over het feit of die naam "stootvogel" nu wel zo goed is. Wij vinden het alleen verloren moeite en geloven niet dat het veranderen van "roofvogel" in wat voor woord ook enig duidelijk nut heeft.

Verantwoording der gegevens.

Als basis diende het archief van de Vogelwerkgroep de Kempen. Dit archief werd in 1976 door Tom Heijnen en Frank Neijts opgezet volgens het simpele systeem van splitsing in "broedvogels" en "niet-broedvogels". Tom Heijnen beheerde (en nu nog) het broedvogelarchief. Iedere in aanmerking komende soort kreeg een apart blad in een multo-map (voor ieder jaar één) waarop vermeld werd: datum, plaats, gemeente, aantal exemplaren en waarnemer(s). In het broedvogelarchief werden ook de atlasblokken vermeld.

Via herhaalde oproepen aan de leden werden steeds meer waarnemingen verzameld, voorlopig vanaf 1975. Incidenteel ook van vóór die tijd (vanaf 1966), hoewel dat voor de broedvogels langzamerhand méér dan een incidenteel karakter kreeg. Geleidelijk kregen we ook steeds meer gegevens van niet-leden.

Waarnemingen van zeldzame soorten werden steeds uiterst kritisch bekeken en gevraagd werd om een zo nauwkeurig mogelijke beschrijving. Overigens werden alleen waarnemingen opgenomen die gedaan waren in de Kempen (voor begrenzing van dit gebied zie verderop).

Halverwege 1978 moest Frank Neijts zijn werkzaamheden aan het archief staken en namen Lex Peeters en Pieter Wouters het "niet-broedvogelarchief" over. Zij zijn met veel enthousiasme daaraan begonnen en hebben dan ook flink gegrasdruind om de diverse auteurs van dit nummer van gegevens te voorzien.

Naast deze "eigen" waarnemingen werden ook vele tijdschriften e.d. doorgeworsteld en een forse stapel boeken, waarvan de "Avifauna van Noord-Brabant" natuurlijk de belangrijkste was. Er werd voor gezorgd dat iedere auteur de benodigde literatuur verkreeg.

Achterin geven wij een zo volledig mogelijke literatuurlijst, zodat de noodzaak dat onder ieder artikel afzonderlijk te doen verviel.

Het werkgebied.

Tegelijk met het opzetten van het waarnemingenarchief rees de vraag tot hoever ons werkgebied (waarover waarnemingen werden verzameld) zich zou moeten uitstrekken. Hiervoor overlegden wij met andere vogelwerkgroepen en kwamen globaal tot de volgende begrenzing: (west-noord-oost-zuid) Esbeek-de Baest-Oirschot-Best-Son-Stad v. Gerwen-Gerwen-Mierlo-Beuven(strabr.hei)-Budel-Belgisch-Nederlandse grens-de Utrecht-Esbeek. (Anvankelijk behoorde er nog een gedeelte aan de oostzijde bij, tot aan de Limburgse grens. Dit heeft de Vogelwerkgroep Helmond "overgenomen", waarvoor onze dank!)

Genoemd gebied omvat ca. 800 km² (80.000 ha.!), bepaaldelijk niet gering. Het spreekt dan ook vanzelf dat grote delen hiervan nauwelijks door ons bezocht werden (en worden), vooral in het noordoosten en oosten. We probeerden wel hierover gegevens te krijgen van anderen.

Voorin vind u een kaart waarop ons werkgebied in zwart is aangegeven.

Verantwoording der gevolgde werkwijze.

Zoals reeds meermalen gesuggereerd hebben nogal wat mensen aan dit nummer gewerkt. Het produkt is daardoor zeer gevarieerd geworden wat betreft verwerking der gegevens, taalgebruik en totale aanpak. De eindredactie heeft getracht al te storende fouten te vermijden, uiteraard in overleg met de betreffende auteur. Bewust hebben we geprobeerd de persoonlijke stijl van iedere schrijver te handhaven. De trouwe lezer van De Blauwe Klauwier zal enkele rubrieken missen in dit nummer, deels omdat ze niet van toepassing waren ("Wij spraken met..."), deels wegens tijdgebrek ("Voor u gelezen"). In plaats daarvan werd een boekbespreking ingelast, natuurlijk over roofvogelboeken. Hierin worden enkele van de belangrijkste en meest gangbare vogelboeken besproken, d.w.z. er een beknopte samenvatting van gegeven. Hij moge als leidraad dienen voor degenen die van plan zijn binnenkort een boek over deze interessante vogelgroep aan te schaffen.

"Ornithomania" werd wel gehandhaafd en het is deze keer een zeer uitvoerige aflevering geworden.

Daar we dit keer het blad hebben laten drukken (i.p.v. stencillen) waren we nu in staat behalve tekeningen ook foto's op te nemen.

Het laten drukken, plus natuurlijk de dikte van dit nummer, noodzaakte ons voor deze Blauwe Klauwier een bepaald bedrag nog boven de portokosten te vragen. Wij hopen dat dit geen bezwaar is voor eventueel belangstellenden.

Nogmaals willen wij alle mensen danken die aan deze Blauwe Klauwier hebben meegewerkt: de tekenaars, fotografen, typiste(s)n, en de in-elkaar-zetters. Met veel plezier en inzet hebben zij allemaal een flink gedeelte van hun vrije tijd hieraan opgeofferd. Waarvoor hulde!

-- Ondanks het forse formaat van dit "roofvogelnummer" is het gebaseerd op de beperkte gegevens uit ons archief. Van sommige soorten is relatief zeer weinig bekend, bijvoorbeeld van de Torenvalk en de Sperwer.

Wij zien dit als een bijdrage voor een toekomstige "Avifauna van de Kempen".

We hopen ook dat het mensen aanzet tot het doorgeven van waarnemingen aan ons archief, waarbij de "algemene" soorten niet moeten worden vergeten!

Kritiek, op- of aanmerkingen en vooral aanvullingen zijn van harte welkom. Zij kunnen, evenals de waarnemingen, worden gestuurd naar de redactie (adres voorin).--

De eindredactie: Rob Aarts, Jacques van Kessel, Frank Neijts en Jan Wouters.

aan dit roofvogelnummer

werkten mee :

Maaïke Cornelissen.
Adri Jaspers.
Ludy Aarts.
Helen Janssen.
Jos Jaspers.
Mark Smets.
Wim Huijbregts.
Jan van Dooren.
Marco Bakermans.
Bert van Opstal.
Rob Aarts.
Frank Neijts.
Tom Heijnen.
Jan Wouters.

Hans Cornelissen.
Lex Peeters.
Maarten Manders.
Remy van Oosterhoudt.
Fred Geven.
Frank de Rooy.
Ben Haven.
Wim de Kroon.
Wim Jacobs.
Pieter Wouters.
Jacques van Kessel.

Verder werden van de volgende mensen gegevens ontvangen voor dit nummer:

Leden van de V.W.G. de Kempen.
Jan van de Winden.
Marcel Wasscher.
A. Bloemen.
Jasper Jan de Konink.
Dirk Draulans.
Mark Verwaest.

Marcel Silvius.
Rob de Boer.
Tjeerd van de Kooi.
Dick Jonkers.
Kees Goudsmits.

~~Mark Smets~~
Fred Klustings

Groot Malpieven. Gemeente V'Waard.

(foto: Wim Jacobs.)

Zonaanw. behalve NW van Strebrectse heide (12.7-69) en
Budel-Dorplein (65-73 en 22-78)

DE VISAREND (Pandion haliaetus)

Enieder die ooit een Visarend heeft waargenomen, zal het ongetwijfeld met me eens zijn dat deze soort tot de prachtigste en vooral indrukwekkendste inheemse roofvogels behoort, vanwaar dan ook mijn keuze dit artikel voor "d'n Blauwe Klauwier" aan betreffende predator te wijden. De bedoeling is op een systematische wijze een uitvoeriger beeld te geven over het voorkomen van de Visarend in "de Kempen".

Voorkomen:

Alleen al het feit dat het archief van de vogelwerkgroep "de Kempen" maar liefst ~~89~~⁸² waarnemingen (verspreid over 11 j.r.) bevat, die (afgezien van de mogelijkheid dat een bepaald ex. meerdere jaren achtereenvolgend op dezelfde plaats terugkeert) op ~~77~~⁷⁰ verschillende vogels duiden, bewijst wel dat de Visarend een vrij regelmatige doortrekker is in "de Kempen". Uit de waarnemingen blijkt dat doortrek plaatsvindt in het voorjaar van begin april tot ver in mei en in het najaar van begin augustus tot soms eind oktober.

De volgende waarnemingen duiden op veel vroegere, resp. veel latere doortrek:

17-03-'63	1 ex.	Valkenswaard (v. Erve c.s. '67)
24-03-'68	1 ex.	Strabrechtse heide (<u>idem</u>)
03-11-'62	1 ex.	Groote Peel (v. Erve c.s. '67)
15-11-'72	1 ex.	Goorven (J.v. Kessel e.a.)
25-11-'61	1 ex.	Groote Peel (v. Erve c.s. '67)

↑
✓ Overzomeren komt alleen een enkele keer bij de visvijvers te Valkenswaard voor, welk gebied tevens tot de vaste pleisterplaatsen behoort. Vaste "stekjes" zijn ook de plassen bij Budel/Dorplein en de Bergeykse visvijvers. Zelfs visarme of visloze plassen als het Goorven en de Flaes te Lage Mierde en de Groote Peel worden herhaaldelijk bezocht door exemplaren die hoog overtrekkend door het water worden aangelokt. Een duidelijk voorbeeld betreffende dat laatste, is de waarneming van een laag rondvliegende Visarend boven een vuilnisstortplaats bij Reusel op 14-09-'76 (L. Peeters).

Is een broedgeval in "de Kempen" in de toekomst uitgesloten?

Hoewel geen enkel gegeven bekend is dat aanleiding geeft tot het vermoeden van een broedgeval in de Brabantse Kempen, is het best mogelijk dat de soort hier ooit genesteld heeft. Zeker is het, dat even over de Nederlandse grens, te Mol-Postel, in 1944 een paartje tot broeden gekomen is, wat aldaar in 1968 mogelijk het geval was (Lippens & Wille '72). In 1950, toen alle karpers op de viskweekvijvers te Postel aan een huidziekte leden, veroorzaakt door karperluis en de visbloedzuiger, was er een zeker broedgeval op een horst in een hoog dennenbos. Eind mei werd de nestboom per abuis gekapt! Zelfs in 1976 nog werd een nestelend broedpaar op een liever niet te noemen plaats in de Belgische Kempen verstoord!!!

Voedselkeuze:

Dhr. L. Deckx uit Arendonk vermeldt in "de Wielewaal" 44 (10), dat de menulijst van de Visarenden die de viskweekerijen te Postel bezochten, voor 80% uit karpers, en voor 20% uit ruisvoorns bestond. Het betrof voornamelijk "gehandicapte" vissen van 200 tot 400 gram. Verder werd 5x een Groene Kikker gegrepen, en als uitzondering viel 1x een Europese Moerasschildpad ten prooi. (In dit gebied huisde een zeer kleine populatie Moerasschildpadden!)

bron: ~~de~~ Deckx (1978)
Med. Deckx & Smets

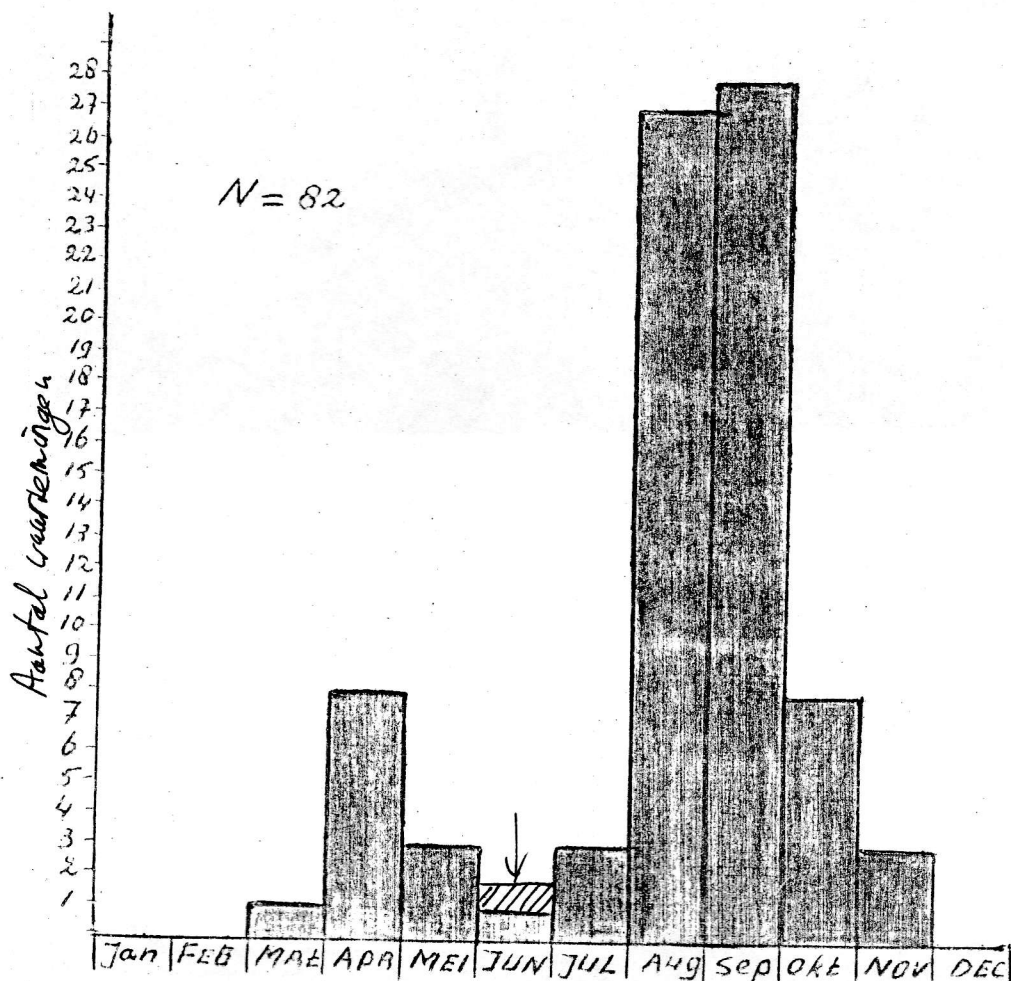
Visarend *Pandion haliaetus*

Algemeen:

Uit de waarnemingen blijkt dat Visarenden in vele gevallen hun voedsel elders eten, dan waar zij dit bemachtigen. Zo is bekend dat de vogels die op de Strabrechtse Heide gezien worden, meestal de zelfde zijn als die van de visvijvers te Valkenswaard.

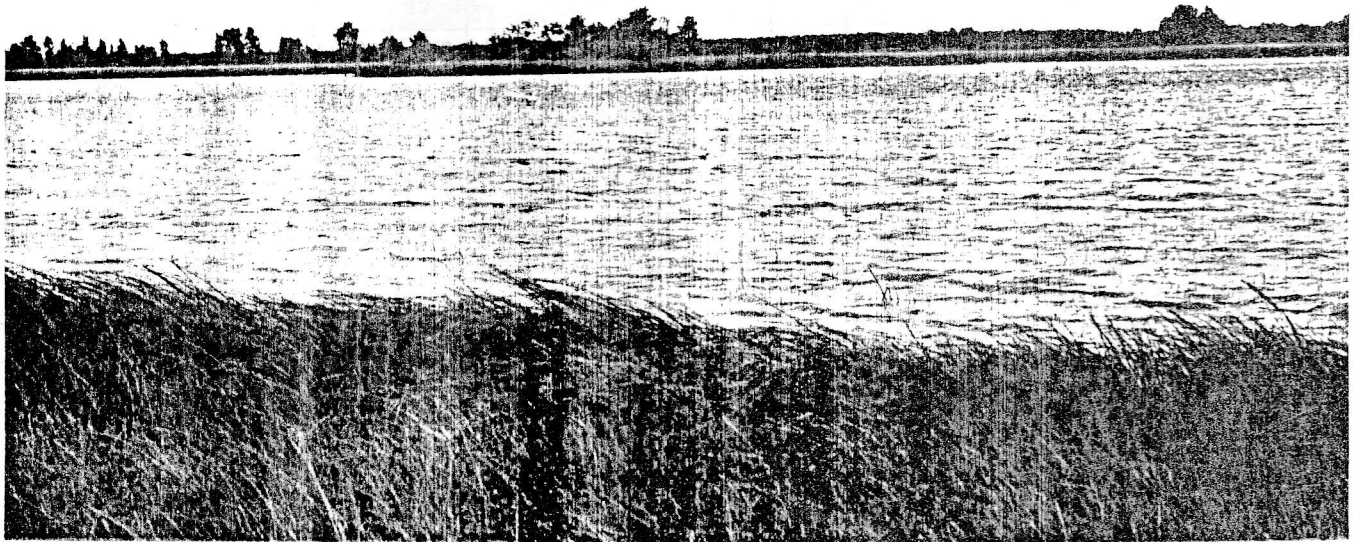
Een eveneens interessant relaas, is de ervaring die door L. Deckx opgedaan werdt. Als proef zette hij opvallend gekleurde goudvissen uit in een vijver, waarin zich ook karpers bevonden. Na 'n bepaalde tijd bleken, in tegenstelling tot de karpers, alle goudvissen gegrepen te zijn!

- Waarnemingen van Visarenden daterende uit de jaren '66- '77, verdeeld over de maanden.

Hopelijk zal het Visarendenbestand in het broedareaal in de komende jaren niet verder meer afnemen, zodat we ook in "de Kempen" nog vele jaren de mogelijkheid zullen hebben, op één onzer excursies gekonfronteerd te worden met deze boeiende roofvogel.

Lex Peeters.

Beuven, Strabrechtse heide.
(foto: Frank Neijts)

DE WESPENDIEF (Pernis Apivorus).

Dat over de wespendif in Zuid-oost Brabant zo weinig bekend is ligt neit alleen aan het feit dat de vogelarij hier tot voor kort op een laag pitje gestaan heeft. Deze vreemde roofvogel leeft n.l. zeer teruggetrokken en verblijft alleen in onze streken zolang de loofbomen, waarin hij zich graag ophoudt, vol blad staan. Hierdoor is het erg moeilijk om broedgevallen van wespendifen vast te stellen. Bovendien hebben vele vogelaars, begrijpelijk, grote moeite met de determinatie van een wespendif, omdat deze vogel vooral qua vliegbeeld veel op de algemenere buizerd lijkt.

De wespendif is erg kieskeurig wat betreft zijn broedbiotoop. Hoewel hij in andere landen zowel in naald- en loofhout broedt, beperkt hij zich in ons land vrijwel uitsluitend tot rustig gelegen loofbossen, waarbij hij in Oost Brabant nog een speciale voorkeur blijkt te hebben voor vochtige populierenbossen. Vandaar dat hij met name in de Meierij (omgeving Best-Oirschot-Liempde), met al zijn klompenhout (populieren), nog in redelijk aantal voorkomt als broedvogel. Maar in Zuid-oost Brabant hebben we nauwelijks gebieden die aan al die eisen voldoen. (Eigen schatting: \pm 8 potentiële gebieden).

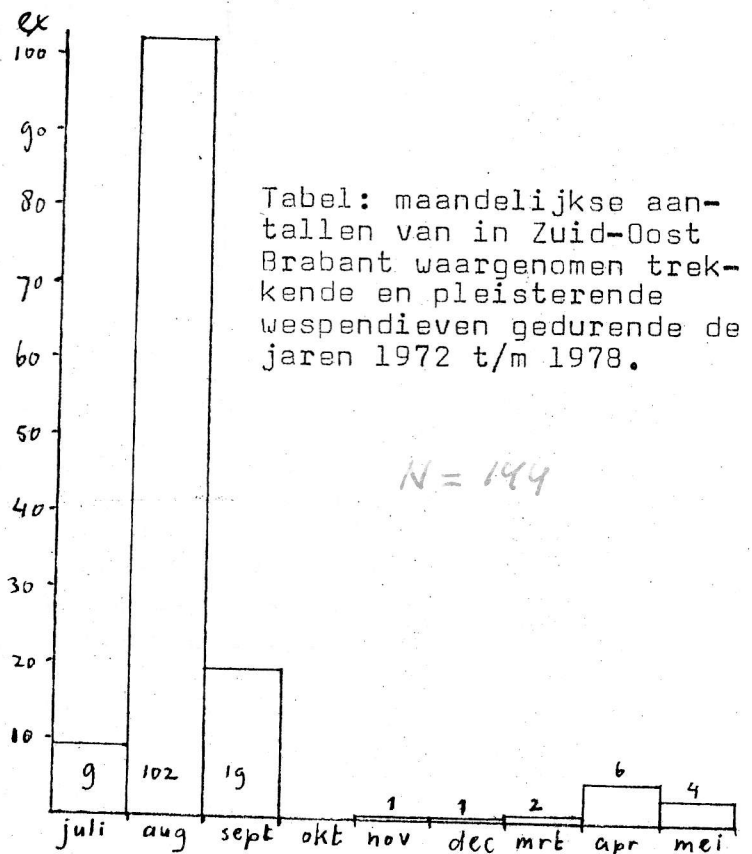
Daarom is het niet gek dat ons broedbestand de laatste jaren steeds gelegen heeft op slechts 2 tot 4 paar. Bij deze schatting kon ik uitgaan van enkele zekere broedgevallen, maar vooral mogelijke. De avifauna van Noord-Brabant vermeldt uit onze omgeving alleen een mogelijk broedgeval op het landgoed "De Utrecht" in 1961.

Als doortrekker is de wespendif bij ons veel minder zeldzaam.

grafisch Uit de ~~tabel~~ valt al meteen op dat in het najaar veel meer wespendifen worden waargenomen dan in het voorjaar, wat in het algemeen zo is bij de nederlandse roofvogeltrek. In het voorjaar is de voornaamste doortrektijd half april tot eind mei, terwijl soms ook begin april waarnemingen worden gedaan. Uit maart zijn 2 waarnemingen worden bekend:

15 + 30/3-1976 1 ex.
een licht en een donker op de Landschotseheide (F. Neyts).

In het najaar torent augustus als doortrekmaand huizenhoog boven de andere maanden uit. Dit komt goed overeen met wat Rob Bijlsma vond bij zijn trektellingen op

A breed geheel!

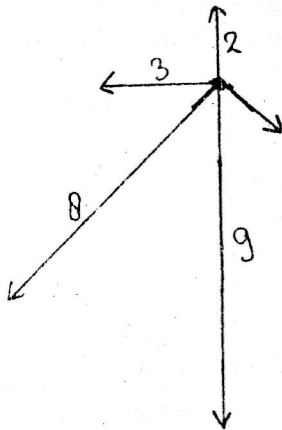
de Zuid-west Veluwe. Ook bij mijn wekelijkse najaarstrektingen ten zuiden van Postel in 1977 sprong augustus er uit met 22 van de 23 waargenomen wespddieven. Belangrijke trekperiodes blijken verder begin september en vaak ook al eind juli te zijn. Opvallend genoeg werden er in oktober geen wespddieven gezien (11 juli 1976 1 ex. baltsend op de Strabrechtse heide, mogelijk late doortrek), terwijl er wel één november en één december waarneming bekend zijn, te weten:

- 1). 8-11-'78 1 ex. Soeterbeek (Bert van Opstal).
2). ~~9-12-'73 1 ex. Nuenens Broek (waarnemer onbekend).~~

Avifauna van Noord-Brabant vermeldt echter wel 4 oktober waarnemingen.

Aangezien de wespddief graag gebruikt maakt van termiek (en dus van termiekbellen), worden net als bij de buizerd regelmatig vrij grote tot grote groepen gezien, zoals:

- 1). 14-5-'67 -44 ex richting noordoost, Mariapeel (vogeljaar). Hierbij is het niet duidelijk of het om één groep of om meerdere groepen gaat.
2). 13-8-'74 --28 ex in groepen tot max. 13 ex, Budel-Dorplein. (F. Hustings)
3). 16-8-'76 -groepen van 3 resp. 5 ex. Omgeving Valkenswaard (T. Heinen e.a.).

Windroos: trekrichting van 24 wespddieven in Zuid-Oost Brabant, waargenomen in de jaren van 1972 t/m 1978.

Over de trekrichting van de waargenomen wespddieven heb ik bitter weinig gegevens. Wel blijkt uit de windroos van het najaar, enigzins dat de richtingen zuid en zuidwest overheersen. De richting noord (20-8-'77 2 ex. Goorven L. Peeters) kan betrekking hebben op zwerfbewegingen van juvenile vogels, die hun ouders hebben verlaten.

Het bestand voor Oost-Brabant in de jaren '73-'77, wordt op basis van S.O.V.O.N. gegevens geschat op (15?) - 25 paren.

Hans Cornelissen.

60

Aanwelling:

22-9-72 190 Visvijvers Bergeyck, rN (Merkel 1973).

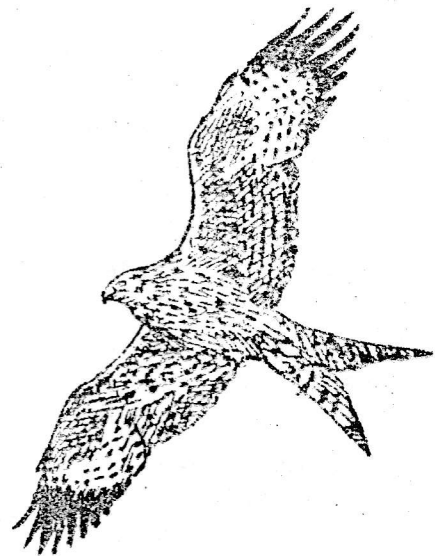
RODE WOUW (Milvus milvus)

Analoog aan de situatie elders in Nederland werd ook in de Kempen een opmerkelijke toename geconstateerd van het aantal waarnemingen van de Rode Wouw. In de periode 1950-1965 werden in Noord-Brabant 23 waarnemingen bekend (Van Erve c.s. 1967).

Avifauna van Nederland 1972: "Doortrekker in zeer klein aantal, voornamelijk van maart tot in mei en van augustus tot in september. Sedert 1900 is het aantal waarnemingen zodanig toegenomen, dat de soort niet langer als een onregelmatige gast kan worden beschouwd". Daarna en tot 1973 is het aantal waarnemingen in Zuidoost-Brabant dat bekend werd beperkt tot drie: 8 april 1966 1 ex. op de Ospelse Peel, 9 april 1966 1 ex. op de Strabrechtse Heide (Vogeljaar 14: 142 & Nat. Hist. Mndbl. 55: 63) en 9 augustus 1970 1 ex. te Gemert (Limosa 45: 69). In de jaren 1973 t/m 1976 werden circa 50 waarnemingen in de Kempen bekend, waarvan echter in een aantal gevallen vermoed werd of zeker was dat een aantal waarnemingen op dezelfde vogel(s) betrekking hadden.

Waardoor deze - vermoedelijke - toename wordt veroorzaakt is ons niet bekend. Rode Wouwen zijn - in tegenstelling tot de Zwarte Wouw - echte zwerfvogels. Tijdens het broedseizoen kunnen daarom zwervende, niet-geslachtrijpe of verstoorde broedvogels in Nederland worden aangetroffen en buiten het broedseizoen komen daar de volwassen en juist grootgebrachte jongen nog bij.

Vanwege de betrekkelijk ongunstige ligging van Nederland als doortrekgebied voor Rode Wouwen zou men niet veel doortrek verwachten. De dichtsbijzijnde populaties broeden in Wales in Engeland (circa 26 paren, Sharrock 1976), Denemarken (enkele paren, Dybbro 1976), Westfalen (11-100 paren, Peitzmeier 1969) en België (onregelmatig 1-3 paren, Lippens en Wille 1972). Al enkele jaren broedden Rode Wouwen dicht bij de Nederlandse grens in West-Duitsland. In 1976 vond een broedplaats in Limburg (div. med) en in 1977 werden de eerste zekere broedgevallen vastgesteld: een paartje in Twente bracht 2 jongen groot (Conings 1978) en een paar broedde in Noord-Brabant (div. med.).

broedplaats

Van een 18.tal plaatsen in de Kempen werden in de periode 1973-1976 bekend, nl.: Strabrechtse Heide (22.12.73, 1.11.75, eind. 04/begin. 05.76 en 31.10.76 telkens 1 ex.), Cartierheide (april. 76 1 ex.), De Malpie (9.04.75 1 ex.), Deurne (21.04.75 1 ex.), Collse Zegge te Geldrop (28.04.75 1 ex.), Stratum te Eindhoven (11.10.75 1 ex.), Visvijvers te Valkenswaard (20.10.75 1 ex.), Jachthuis te Eersel-Postel (21.03.76 1 ex.), Eersel (8.04.76 1 ex.), Landschotse Heide (17.04.76 1 ex.), Meelakkers te Heeze (20.04.76, 24.10.76 en 31.10.76 telkens 1 ex.), Zandoerle (22 en 30.05.76 1 ex.), Budel-Dorp plein (14,

15,28 en 29.08.76 resp. 1, 1, 2 en 1 ex.) Groote Heide te Leende-Maarheeze, Veldhoven (28.04.77).

Van de Groote Heide stammen de meeste waarnemingen. In het voorjaar van 1972 werd hier een exemplaar gezien dat 2-3 weken lang in gezelschap was van een Zwarte Wouw. In juli, augustus en september 1973 verbleven hier 2 vogels, misschien als gevolg van het grote aanbod van myxomatose - konijnen. Het gerucht ging dat één van de vogels is afgeschoten en zich later bevond bij de legale preparateur Teurlings in Eindhoven. In 1974 werd telkens 1 exemplaar gezien op 28 april, 24 mei, 20, 22 en 26 juni en 11 juli. Ook in 1975 weer diverse waarnemingen: 26 januari 1 ex., 20 april 2 ex., 2 augustus, 15 november en 17 december 1 ex. Een Tureluurnest werd door een Rode Wouw leeggehaald (med. T. v.d. Kooi). Twee vogels hebben overwinterd in de winter van 1975-76. In 1976 werden twee waarnemingen bekend: 28 maart en 22 april 1 ex.

In onderstaande tabel zijn de gegevens nog eens samengevat per maand. Ter vergelijking zijn voorts waarnemingen opgenomen uit Friesland (Van der Ploeg c.s. 1976), Twente (Van Kuik 1978), Midden-Nederland (Alleijn c.s. 1971), Noord-Brabant (Van Erve c.s. 1967) en België (Lippens en Wille 1972).

- Dat Rode Wouwen ook van het continent naar Groot-Brittannië gaan wordt bewezen door een terugvondst van een vogel met Duitse ring in juli 1972 in Wales (Sharrock 1976).

Tabel . Maandelijks verdeling van het aantal waargenomen Rode Wouwen. Zie ook tekst.

Maand →	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	Totaal	
Kempen 1973-76	1	-	2	14	3	1	3	5	2	5	2	2	40	
Idem excl. Groote Heide	-	-	1	10	2	-	-	2	-	5	1	1	22	
Friesl. 1950-75	4	1	2	8	3	-	-	1	5	-	-	-	24	
Twente tot 1977	1	9	14	17	11	2	4	4	-	4	1	-	67	
Midden-Nederl. 1950-70	1	1	4	3	4	-	1	3	4	1	1	-	23	
Noord-Brabant 1950-70	1	2	5	1	3	3	-	5	3	1	1	-	23	
Belgie t/m 1970	2	16	33	29	13	6	8	13	13	16	10	6	165	
Totaal	10	29	60	72	37	12	16	31	25	27	15	8	342	
			169					83						
	220						122							

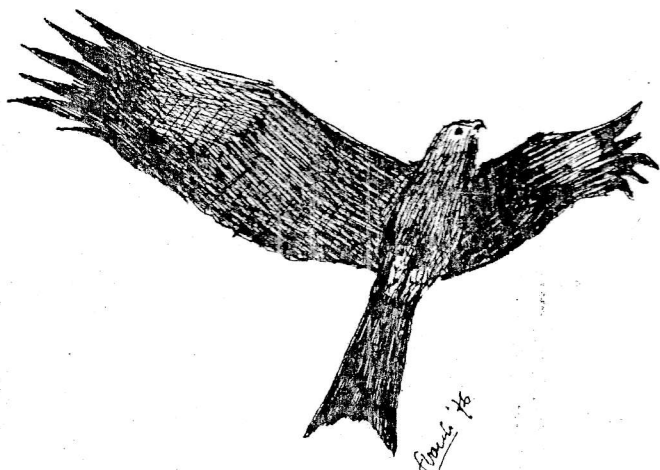
Uit de tabel zou men de conclusie kunnen trekken dat er in het voorjaar meer Rode Wouwen doortrekken c.q. rondzwerven, óf dat het lijkt dat er meer zijn door een langere verblijfsduur van een vogel in het voorjaar, waardoor (meer) dubbeltellingen optreden. Echter ook Bijlsma (1976, 1977) stelde een sterkere voorjaars-trek vast op de Zuidwest-Veluwe. In het voorjaar van 1976 nam hij gedurende 279 uur trektellen 36 Rode Wouwen waar (= 0,13 ex per uur) en tijdens de najaren van 1974, 1975 en 1976 gedurende totaal 1380 uur tellen 14 Rode Wouwen (= 0,01 ex per uur). Tijdens 89 uur trektellen in het najaar van 1977 te Postel werd één Rode Wouw gezien (Cornelissen 1978, zie elders in deze Bl. Klauwier).

Zwarte Wouw (*Milvus migrans*)

Het aantal waargenomen Zwarte Wouwen in de periode 1966-1977, voor zover bekend, is beperkt tot 23 exemplaren (tabel). Het zijn incidentele waarnemingen en er kan verder vrij weinig over gezegd worden. Het lijkt mij echter dat de Zwarte Wouw een vrij geregelde doortrekker is maar nogal eens gemist wordt. Een goede aanwijzing hiervoor vormen de waarnemingen van Bijlsma op de Zuidwest-Veluwe (1976, 1977). Tijdens 279 uur roofvogel-trektellen in het voorjaar van 1976 passeerden er 36 Zwarte Wouwen (= 0,13 ex./uur) en tijdens 1380 uur tellen in de herfstmaanden van 1974, 1975 en 1976 totaal 39 vogels. (= 0,03 ex./uur). *Wloft dit? ja!*

Tabel . Maandelijks verdeling van het aantal waargenomen Zwarte Wouwen in de Kempen in de periode 1966-1977 (van 2 waarnemingen is de exacte waarnemingsmaand obekend.)

Maand	J	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D	Totaal
Aantal	1	1	2	6	8	-	1	2	-	-	-	-	21
													maand onbekend: 2
													<u>23</u>

Zwarte Wouw
05-05-1976 Trudoplein
Eindhoven

Hieronder volgen in chronologische volgorde de ons bekende waarnemingen in de jaren 1966-1977:

- ja./febr. 1968 1 ex. Aalst (Vogeljaar 16: 566)
- 21 april 1968 1 ex. boven Keersop, Riethoven (Vogeljaar 16: 566)
- 24 mei 1969 1 ex. Beuven, Strabrechtse hei (R.H. Bossong)
- 31 januari 1970 1 ex. Landschotse hei (v. Kessel en Thönissen 1973)
- 6 juli 1970 1 ex. Strabrechtse hei (H. Lührling)
- 26 mei 1970 1 ex. Schaft, Valkenswaard (H. Lührling)
- 29 februari 1972 1 ex. "De Utrecht" (v. Kessel en Thönissen)
- eind mei 1973 1 ex. Beuven, Strabrechtse hei (meded. M. Manders)
- 26 aug. 1973 2 exx. Weerterbosch (F. Post)
- nazomer 1973 1 ex. Grote Heide, Maarheeze (Th.L. Lammers)
- 6 april 1975 1 ex. bovem Hapert, verdween richting noord (Vogeljaar 23: 183)
- 19 april 1975 1 ex. Visvijvers Valkenswaard (P. Voorn)
- 20 april 1975 1 ex. Bergeijkse Viswijvers (Zonnedaauw 7: 40)
- 11 mei 1975 3 exx. Geldrop (Limosa 50: 42)
- 31 mei 1975 1 ex. Budel-Dorplein (M. Wass der)
- 27 maart 1976 1 ex. Dommelbeemden Veldhoven (J.v. Kessel e.a.)
- 28 maart 1976 1 ex. Grote Heide, Leende/Maarheeze (M. Manders e.a.)
- 15 april 1976 1 ex. Jachthuis Eersel/Postel (H. Cornelissen)
- 5 mei 1976 1 ex. Over Eindhoven (F. Neijts)
- 8 aug. 1977 1 ex. Zwart Kot (B.) (H. Cornelissen).

(5 mei 1977)

1 ex. Mariapool r20 (F. Martens)

19 mei 1973

1 ex. Visvijvers Bergeijk, r2 (Martens 1973)

Van Etve c.s. ('67) geven 20 waarnemingen op voor de periode 1933 t/m 1965 in geheel Noord-Brabant.

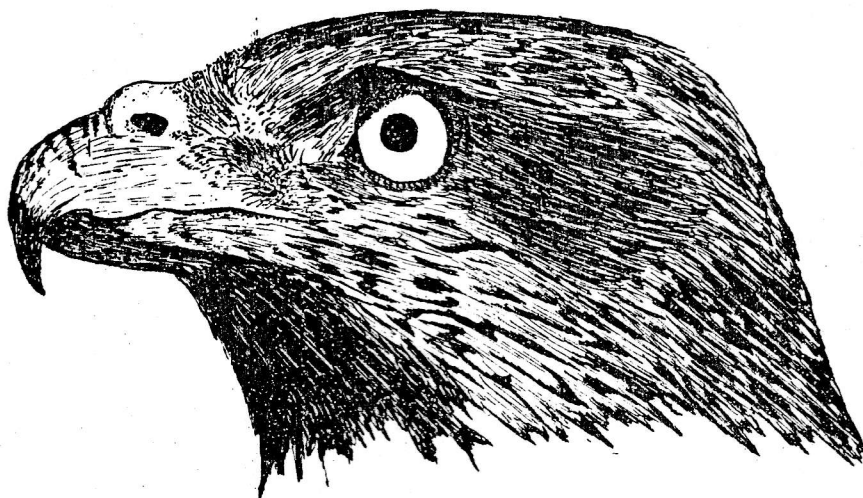
Voor geheel Nederland geldt (Avifauna van Nederland 1970):

"Doortrekker in zeer klein aantal in het zomerhalfjaar van maart tot in september. Sedert 1900 is het aantal zodanig toegenomen dat de soort niet langer als een onregelmatige gast kan worden beschouwd."

N.B. Opmerkelijk is de vestigingspoging van 2 Zwarte Wouwen te Ossendrecht (West-Brabant) in 1976. Zie Bakker en van Loon (1976)

De Havik (Accipiter gentilis)

Deze geheimzinnige bosvogel is in onze Kempen het gehele jaar aanwezig. De haviken die bij ons broeden zijn veelal standvogel en zwerfver, in de winter nooit ver weg van hun broedgebied. Vanaf oktober echter wordt deze vaste populatie gewoonlijk aangevuld met een aantal wintervogels uit het noorden die wel blijken te trekken (Opdam '77). (Hiervan vinden we echter niets terug in de Avifauna van Noord-Brabant '67). Het is zeer interessant om eens te bekijken hoe de havik het bij ons in de loop van de geschiedenis heeft gedaan als broedvogel. Hierbij zal ik vaak gegevens gebruiken die betrekking hebben op een groter gebied dan Zuidoost-Brabant alleen, omdat precieze gegevens over onze streek meestal ontbreken. Vóór 1900 moet de havik bij ons vrij algemeen geweest zijn, gezien het feit dat bijvoorbeeld van 1852-1857 in Noord-Brabant premies werden uitbetaald voor maar liefst 880 haviken! (van Erven c.s. 1967). Begin 20ste eeuw echter was hij hier waarschijnlijk zeldzaam of zelfs helemaal afwezig, want uit deze tijd zijn totaal geen waarnemingen bekend (slechts een algemene mededeling Snouckaert 1908). Meest voor

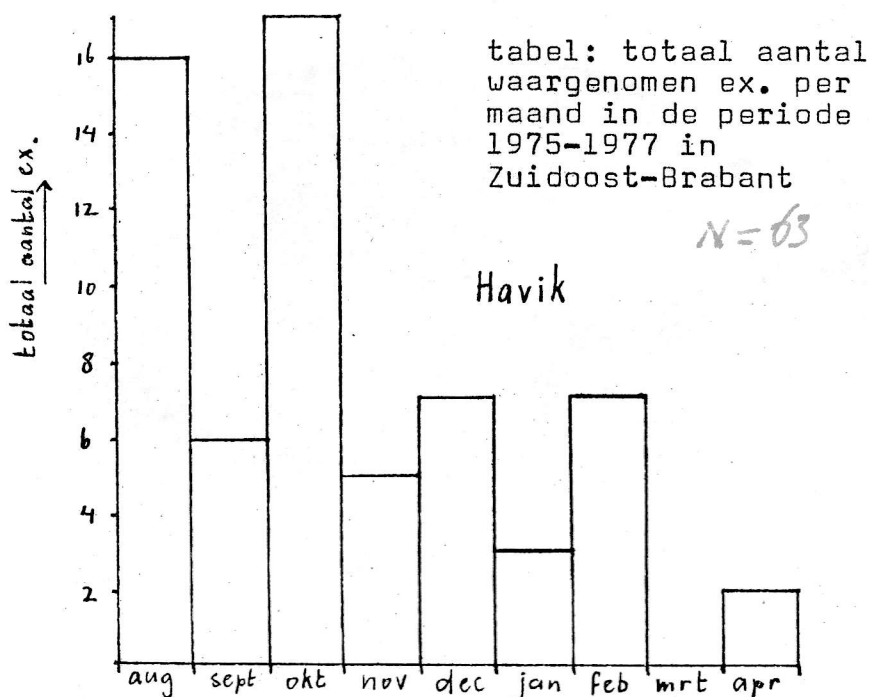

de hand liggende reden hiervoor is, dat de vele nieuwe bosaanplanten van rond de eeuwwisseling pas na zo'n 20 jaar geschikt waren als broedbiotoop voor de havik. Uit de jaren '30 en '40 zijn dan ook alweer broedgevallen bekend en in 1955 telt Noord-Brabant minstens 12 broedparen. Dit aantal loopt nog op tot ongeveer 20 in 1957. Gedurende jaren '57 tot '63 wordt het bestand alleen voor Oost-Brabant geschat op 15 broedparen, wat dus nog een vooruitgang betekent. Maar vanaf ongeveer 1963 krijgen zowel de Noord-Brabantse als de gehele Nederlandse populatie een geweldige klap: in 1965/'66 broedt er in heel Noord-Brabant nog maar één paartje, en wel in één van de Kempijse bosgebieden. Voor deze terugval zijn twee duidelijke oorzaken aan te wijzen. Doorslaggevend is waarschijnlijk geweest het gebruik van gevaarlijke insecticiden zoals D.D.T., Dieldrin en kwikverbindingen. De op akkerland fouragerende duiven kregen hiervan grote hoe-

veelheden binnen en dit kwam indirekt ook in de haviken terecht, aangezien het hoofdvoedsel van de havik uit duiven bestaat (Opdam c.s. 1977 en Opdam 1978 vond van de 4825 onderzochte prooien in zijn studiegebied 34% houtduiven en 22% huisduiven.)

Een andere oorzaak is het clandestiene afschot dat in de jaren zestig schrikbarende vormen aannam.

Het hierop volgende herstel gaat aanvankelijk langzaam, maar vooral na 1970 maakt de Brabantse populatie jaarlijks goede vooruitgangen. In de jaren '76/'77 telt Oost-Brabant alweer 20-25 broedparen, waarvan 8 tot 12 in Zuidoost-Brabant. ~~En afgelopen jaar, 1978, is dit aantal verdubbeld tot naar schatting 20-25 (30?) paar in Zuidoost-Brabant (gegevens archief Vogelwerkgroep de Kempen).~~ Ook als we de gedurende het winterhalfjaar aanwezige haviken onder de loep nemen, komen opvallende dingen naar voren (zie onderstaande tabel), al moeten we er steeds rekening mee houden dat toeval een grote rol kan spelen bij zo'n klein aantal waarnemingen. Omdat ik van vóór 1975 weinig waarnemingen heb kunnen verzamelen, heb ik me beperkt tot de jaren '75 tot en met '77.

Uit de tabel vakt al meteen op dat augustus goed vertegenwoordigd is. Misschien gaat het hier vooral om jonge vogels die nog wat rondhangen in de buurt van het nest. Ook de oudere vogels laten zich weer wat vaker zien na het broedseizoen. Oktober heeft eveneens een flinke piek. Een voor de hand liggende verklaring hiervoor is, dat na behalve onze eigen broedvogels ook trekkers uit het noorden worden waargenomen. Na oktober lopen de aantallen weer terug, totdat we in februari weer een opleving bespeuren. Dit is niet verwonderlijk, want in februari beginnen de haviken volop te baltzen, waarbij ze hoog in de lucht allerlei rare fratsen uithalen en dus gemakkelijker opgemerkt worden. Daarom vind ik het raar dat er in maart geen haviken waargenomen werden, want ook maart valt in de baltstijd. Van de haviken uit de tabel werd van 33 exemplaren het geslacht vastgesteld. De verdeling was vrij eerlijk: 16 mannetjes en 17 vrouwtjes.

Over de verdeling adult-juveniel kan ik weinig zeggen, omdat daarvoor degelijke gegevens ontbraken.

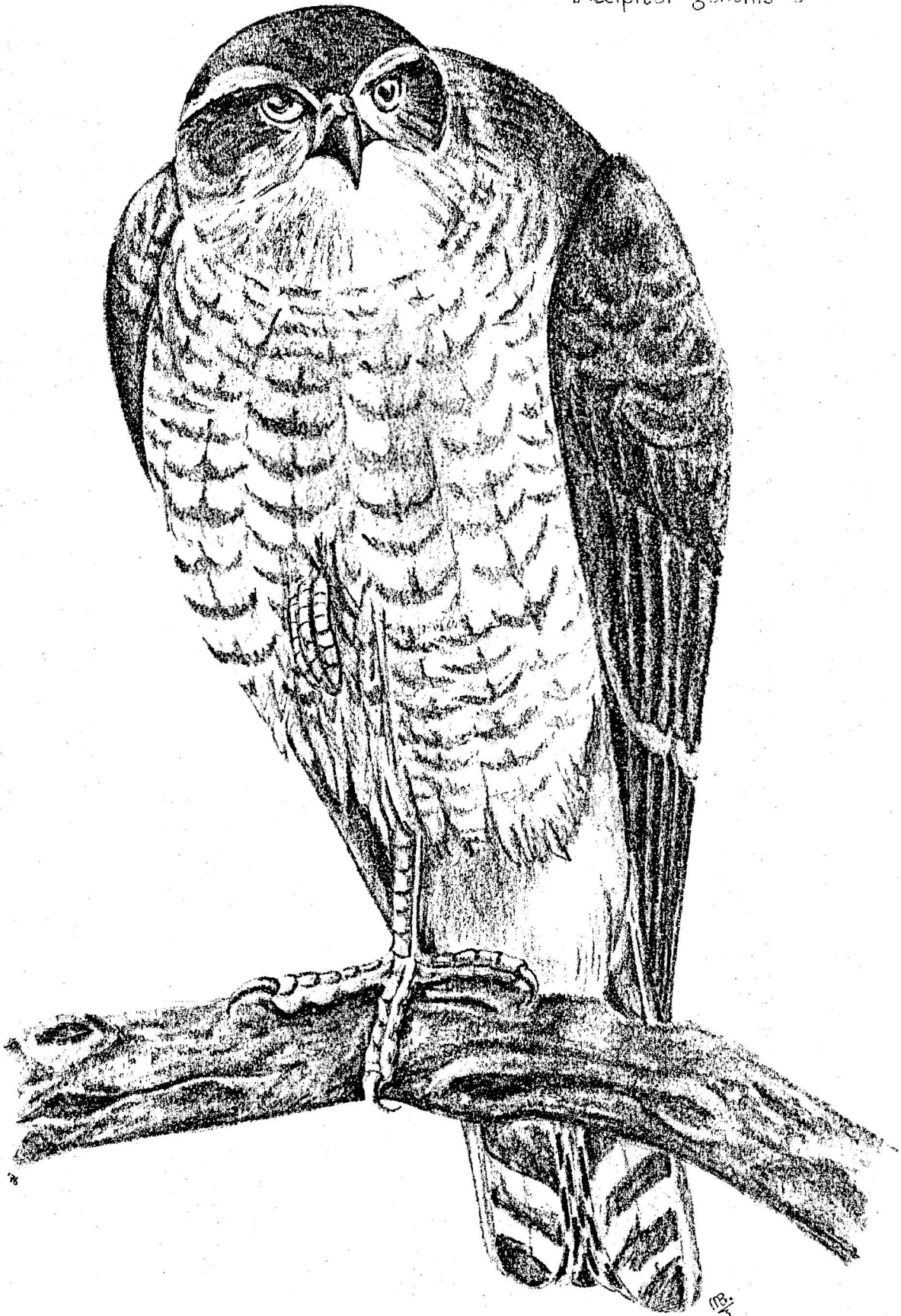
Tenslotte wil ik nog even iets kwijt over ervaringen die ik had met de jachtmethode van de havik. In vrijwel alle veldgidsen staat namelijk geschreven dat de havik vrijwel uitsluitend laag over de grond jaagt, waarbij hij behendig tussen bomen door manoeuvreert en bosranden volgt. Zelf nam ik echter in de Kempen 2 maal een heel andere jachtmethode waar. De eerste keer was in mei 1977, toen we een plaatselijke havik in het oog kregen, die zó hoog opcirkelede dat hij zelfs met de kijker nauwelijks meer te zien was. Na een tijdje gecirkeld te hebben dook hij plotseling als een blok naar beneden (met ingetrokken vleugels), zoals we dat kennen van bijvoorbeeld steenarenden. Na een suizende val miste hij op een haar na een laag rondvliegendr houtduif, om deze daarna in de normalere onstuimige vlucht langdurig te achtervolgen.

Op een andere plaats nam ik in september 1977 vrijwel precies hetzelfde waar, alleen betrof het prooidier hier een fouragerende huisduif. Ook nu miste de havik weer, waaruit wel blijkt dat hij deze jachtmethode toch niet helemaal onder de knie had! Het ging in geen van beide gevallen om trekkende vogels en ook voor baltsgedrag was het de tijd van het jaar niet. Zo verbergt de havik nog wel meer raadsels voor ons. Maar dat houdt het tenminste interessant voor ons vogelaars!

Hans Cornelissen.

Havik

Accipiter gentilis ♂

Sperwer (Accipiter nisus)

Avifauna van Nederland (1970):

Schaarse broedvogel (50-250). Doortrekker en wintergast in vrij klein aantal van eind augustus tot in mei.

Avifauna van Noord-Brabant (1967):

Van Erve (1967) vermeldt in de periode 1947-1957 een minimum van 20 broedparen. In de periode daarvoor worden in de oudere literatuur slechts enkele broedgevallen, waarvan sommige onzeker, vermeld. Van 1957 tot 1965 worden 15 broedgevallen gemeld. Van 1957 tot 1963 worden tevens 14 waarnemingen tijdens de broedtijd vermeld.

Belangrijk is het volgende citaat uit de Avifauna van Noord-Brabant: "Het broedterrein van de Sperwer omvat gewoonlijk uitgestrekte complexen dicht, jong naaldhout, waarin de horst goed verborgen kan worden. Het is daaraan te wijten, dat zeer waarschijnlijk slechts een zeer gering percentage van het aantal aanwezige Sperwers wordt opgemerkt, temeer daar de Sperwer in zijn broedterrein veel verborgener leeft dan in het winterhalfjaar. Een andere oorzaak, waardoor slechts weinig Sperwer-broedgevallen worden opgemerkt, is dat het broedterrein van de Sperwer over het algemeen zowel uit landschappelijk als uit ornitologisch oogpunt niet erg aantrekkelijk is en aldus niet of nauwelijks door ornitologen wordt bezocht."

"Aangezien de Sperwer laat broedt (mei-augustus), mag aan waarnemingen uit de eerste helft van mei niet te veel waarde worden gehecht t.a.v. eventuele broedgevallen."

Broedvogelgegevens in de Kempen:

Het aantal broedgevallen en waarnemingen in het archief, dat op broedgevallen zou kunnen duiden in de periode 1973-1977 is zeer klein. Een voorzichtige schatting van het aantal broedparen over 1976-1977 zou 10 kunnen zijn in het onderzochte gebied.

We kunnen ons dan ook aansluiten bij het vermelde onder "Avifauna van Noord-Brabant, met nogmaals de vermelding dat het aantal broedgevallen wellicht hoger is.

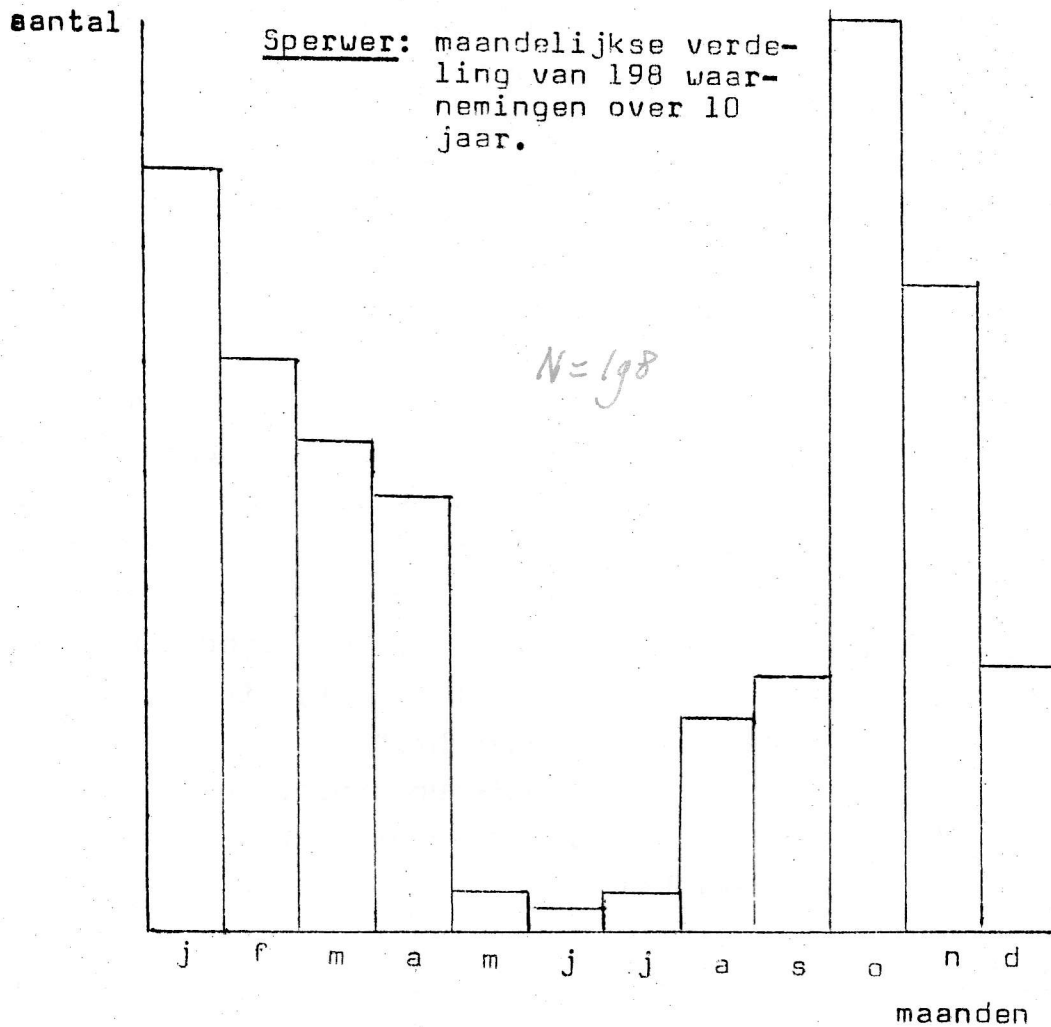
Een goed opgezet onderzoek zou zijn aan te bevelen. Dus: meer voorzichtig bezoek aan minder interessante terreinen.

Op basis van SOVON-gegevens wordt het aantal broedparen in Oost-Brabant de laatste jaren geschat op 35-50.

Trekvogelgegevens:

Hieronder volgt een samenvatting in tabelvorm van de waarnemingen over de periode 1966-1976.

Het betreft in totaal ongeveer 198 waarnemingen, waarvan 73 in de laatste 2 jaar (1975-1976).

Opmerkingen:

1. Opvallend is het relatief kleine aantal decemberwaarnemingen.
2. Een schatting van de winterpopulatie is moeilijk te geven. Misschien zou 25 aannemelijk kunnen zijn. *Te laag! M. schat: 70-100 ex.*
3. Zelden worden meerdere Sperwers bijeen gezien. Grootste aantal was 3.
4. Augustuswaarnemingen zouden zwervende jongen kunnen zijn.

Beheertellingen:

Jan. 77	:	1	ex
mei. 77	:	2	ex
Jan. 78	:	16	ex
mei. 78	:	10	ex

Rob Aarts.

Sperwer vrouwtje ad.
Op oudjaarsdag 1975 tegen een raam gevlogen
in Veldhoven. Met sukses gerevalideerd, on-
danks een gebroken vleugel.
(foto's: Frank Neijts)

Watermolen Keersop te Riethoven.
(foto: Wim Jacobs.)

De Ruigpootbuizerd (Buteo lagopus)

Het aantal recente waarnemingen is gering:

- 18 t/m 28-12-1971 1 ex. Landschotse Heide (J. van Kessel/
C. Tonissen)
26-8-1974 1 ex. naar z.w. Spreeuwelse Heide (D. Jonkers)
12-10-1975 1 ex. naar z.o. Strabrechtse Heide (F. Neijts)
3-10-1976 1 ex. Cartierheide (M. Bakermans)
26-2-1978 1 ex. pleisterend, de Mortelen (F. Neijts)
19-11-1978 1 ex. pleisterend, omgeving Wintelre (R. Aarts)
1 ex. *Volgij was Valkenswaard (M. Wasscher, R. de Boer)*

Het lijkt zeer waarschijnlijk dat een aantal waarnemingen ons archief niet bereikte, zeker uit de periode '66 t/m '74, daar dit archief pas vanaf 1976 redelijk funktioneert. Beschouwen wij de vogel van februari '78 als een overwinteraar (die dus in '77 is gearriveerd), dan verschijnt er minstens 1 Ruigpootbuizerd per jaar in ons studiegebied, althans de laatste jaren.

Ook in de periode vóór '66 was de Ruigpoot in Brabant bepaald niet algemeen: "Vanaf 1958 werd de Ruigpootbuizerd elke winter waargenomen, maar soms is dit maar een enkele maal,..." (Van Erve c.s. 1967). Dit beeld wordt in zekere zin bevestigd door de gegevens uit de Avifauna van Midden-Nederland (1971): "Doortrekker en wintergast in zeer klein aantal" (= 1-15 ex.). Zij vermelden 126 waarnemingen over de periode 1931 t/m 1970. hiervan echter 52 ex. uit de maanden december t/m februari, voor het grootste deel waarschijnlijk overwinteraars, die dus niet zuidelijker trekken. Een opvallende gelijkenis zien we in Lippens & Wille (1972): "Waarschijnlijk regelmatige bezoeker in zeer klein aantal". Over nagenoeg dezelfde periode (1932 t/m 1970) geven zij 81 bekende waarnemingen op, waarvan het merendeel uit de Belgische Kempen (46 ex.)! Daar de Ruigpootbuizerd vanuit zijn noordeuropees broedgebied (Noorwegen v.a. 61°N tot Finland 66°N) een zuidelijke tot zuidoostelijke trekrichting aanneemt (Glutz c.s. 1971 en ook Lippens & Wille 1972), valt het niet aan te nemen dat er erg veel Ruigpoten over het hoofd worden gezien. Ook de vrees dat nogal wat lichte Buizerden (*B. buteo*) voor Ruigpoten (*B. lagopus*) worden "uitgescholden" lijkt niet geheel gerechtvaardigd. In ieder geval wordt dat soort "waarnemingen" nauwelijks aan ons doorgespeeld: in ons archief zitten maar 2 onzekere waarnemingen, die hierboven dan ook niet zijn vermeld.

Het invasieachtig voorkomen, zoals dat o.a. in Glutz c.s. (1971), Witherby (1948), v.d. Ploeg c.s. (1976) en Alleyn c.s. (1971) wordt vermeld, is in onze streken niet duidelijk waargenomen (van Erve c.s. 1967) en zeker niet de laatste jaren. Opmerkelijk is dat de Avifauna van Nederland (1972) dit ook niet vermeldt, slechts: "Doortrekker en wintergast in zeer klein aantal.." (= 1-100 ex.)

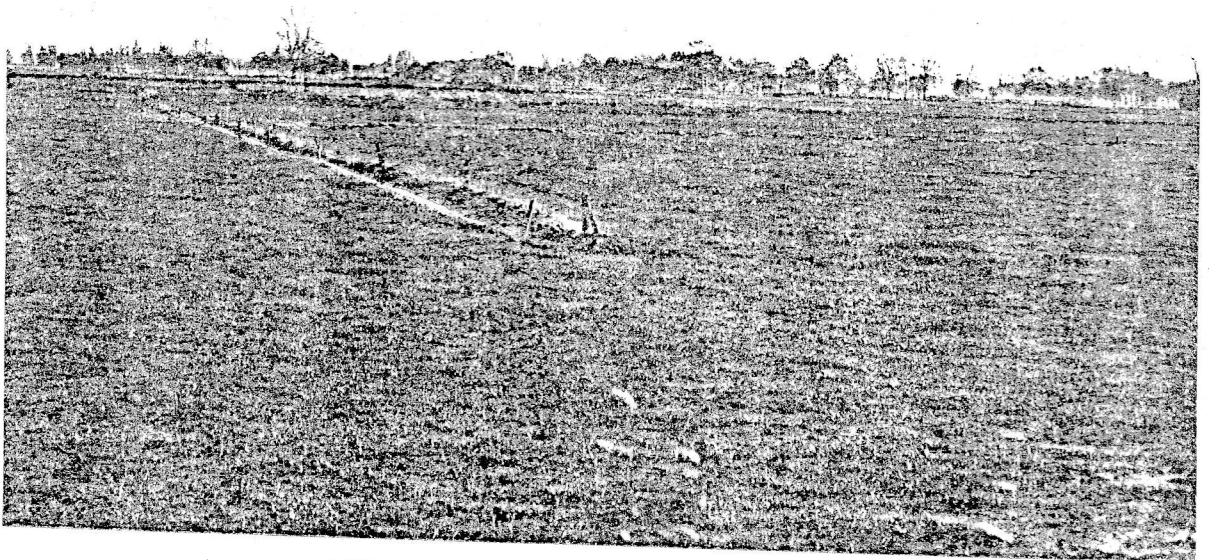
Uit bovenstaande waarnemingen is verder weinig zinnigs op te maken, alleen is het opvallend dat de meeste waarnemingen stammen van heidevelden, die echter de voorkeur van de Ruigpootbuizerd voor open terrein illustreren. De waarneming van 26-8-'74 valt wel wat uit de toon, daar de Avifauna van Nederland (1972) slechts 5 augustus-waarnemingen vermeldt.

Frank Neijts

*Volgens Th. Lammers kunnen alle Buizerden tot op de
tegenwoordige joden hebben. Hij heeft dit geconsta-
teerd and.h. van (reij) vangsten van Buizerden*

Overwinteringsgebied van de buizerd, Dommelbeemden
(foto's Jacques van Kessel)

De Buizerd (Buteo buteo)

Niet-broedvogels

Hiervan zijn van 1973 tot en met 1976 voldoende gegevens beschikbaar nl. 1387 waarnemingen. Alleen zijn de gegevens van '73, '74 en '75 in overgrote meerderheid verzameld door één persoon (T. Heijnen). Pas in 1976 is het archief blijkbaar goed beginnen te functioneren en kwamen er van meerdere personen waarnemingen binnen (totaal 749). Omdat het beeld van 1976 niet noemenswaardig afwijkt van het totaal over de vier jaren, heb ik me beperkt tot het geven van een totaaloverzicht (zie fig.1).

Hierin is het totaal aantal waargenomen Buizerden per maand weergegeven. De aantallen zijn niet te corrigeren voor verschillen in waarnemingsintensiteit.

Uit de figuur blijkt dat september en oktober de maanden zijn met het meeste doortrekkende Buizerden. Het grote verschil tussen september en oktober wordt misschien gedeeltelijk veroorzaakt door een "herfstvakantie-effekt": een week in oktober waarin voor veel waarnemers veel meer tijd beschikbaar was, met als gevolg: grote aantallen trekkende Buizerden waargenomen. Het naar verhouding kleine aantal in november zou dan ook wel eens een gevolg kunnen zijn van een verzadigings-effekt: de waarnemers hebben al zoveel Buizerden gezien dat ze 1 exemplaar niet meer opschrijven. Pas in

december stijgt de belangstelling weer. Maar misschien zijn er dan gewoon meer Buizerden.

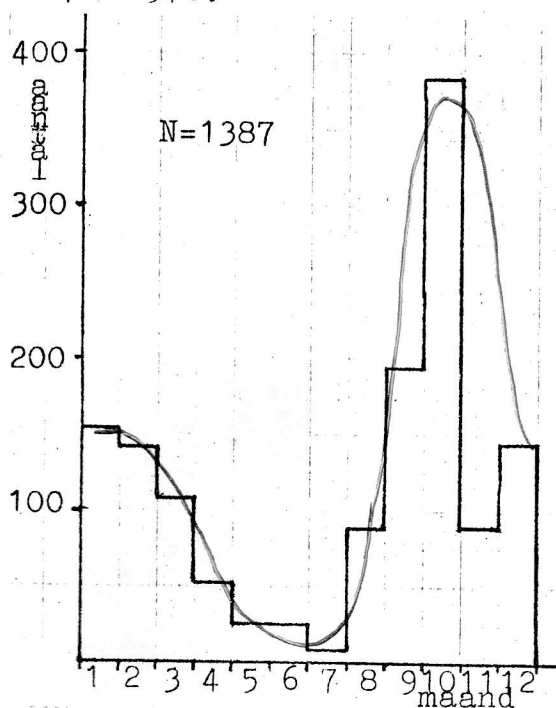
Opvallend is dat de hoogste winteraantallen in januari worden waargenomen. Blijkbaar vertrekken de Buizerden daarna al weer. Dit werd ook waargenomen bij de bekendtellingen die onze vogelwerkgroep gehouden heeft in 1977 en 1978. De aantallen waargenomen Buizerden zijn in januari steeds hoger dan in maart: in '77: 63 tegen 24 ex.

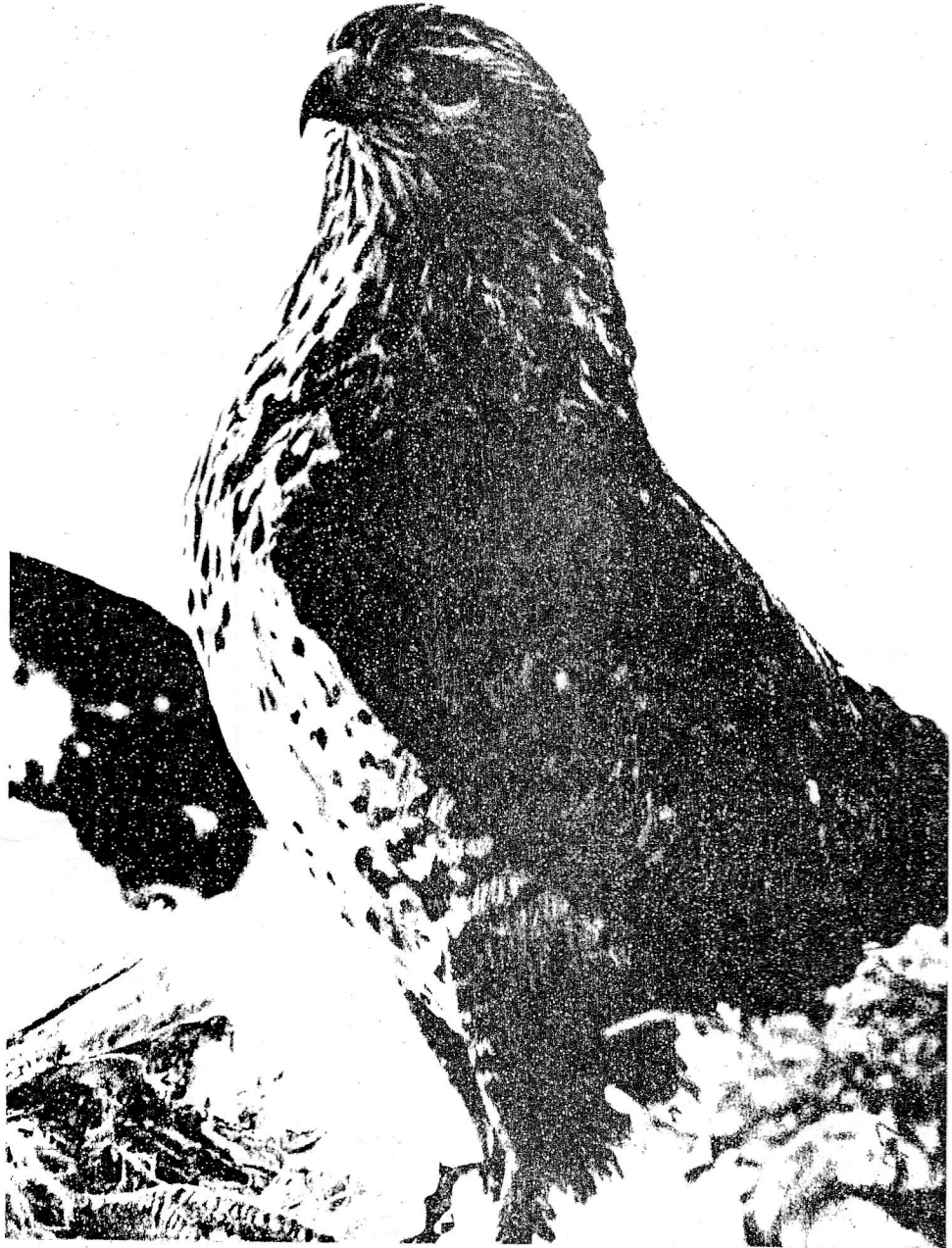
in '78: 44 tegen 30 ex.

Dit terwijl de getelde trajecten steeds nagenoeg even lang waren.

Men zou eventueel in maart weer een piek verwachten van doortrekkende Buizerden, maar dat is niet het geval.

Figuur 1: Aantal per maand waargenomen Buizerden in de Kempen in de jaren 1973 t/m 1976.

Buizerd. (foto Jos Jaspers)

Os, blf van 1976. Wintertelling van stootvogels in
Brenthe in 1976 V. 25: 176-179.

Het is moeilijk om met de archiefgegevens een betrouwbare schatting te geven van het aantal overwinterende Buizerden. Deels wegens onvolledigheid, deels wegens eventuele dubbeltellingen. Van Tom Heijnen kreeg ik een schatting van de overwinterende exemplaren. Hij stelt het totaal voor zuidoost Brabant op zeker 150 stuks. Met als enkele goede gebieden:

Groote Heide (Leende)	8-12 ex.
Meelakkers (Heeze)	+ 8 ex.
Strabrechtse Heide	7-10 ex.
Visvijvers Valkenswaard	6-10 ex.
Bergeijkse visvijver e.o.	7-10 ex.
Neterselsche Heide e.o.	+ 8 ex.

Dit zou dan neerkomen op ongeveer 1 overwinterende Buizerd per 5 km². Vergeleken met de wintertelling in Drenthe is dit geen hoge dichtheid, maar ook niet bijzonder laag.

Broedvogels

Voor oost-Brabant wordt het bestand
gevoerd op 90-120 pr. (Van Os '77)

Van 1976 lijken de gegevens in het archief het meest volledig. In dat jaar werden er ongeveer 30 echte of mogelijke broedgevallen gerapporteerd. In combinatie met gegevens van het Atlasproject lijkt een schatting voor de Kempen van 40-60 paar in 1975-1977 gerechtvaardigd. Hieruit blijkt dat de Buizerd zich weer redelijk heeft hersteld van de klappen in de zestiger jaren. De Avifauna van Noord-Brabant noemt voor heel Noord-Brabant 21 bekende broedgevallen. In 1974 schatte Schaerlaeckens (1975) de noordbrabantse Buizerds weer op 20-40 paar, wat misschien toch nog aan de lage kant was, hoewel Gussinklo (1974) ook nog maar 21 bekende (mogelijke) broedgevallen rapporteerde in Noord-Brabant.

Misschien mag voorzichtig geconcludeerd worden dat de buizerdstand zich de laatste jaren snel aan het herstellen is.

Dit zou veroorzaakt kunnen worden door een samenloop van een aantal gunstige omstandigheden, waaronder:

- het verminderen van de invloed van niet-afbreekbare bestrijdingsmiddelen uit de landbouw.
- het ouder worden van het bosbestand in de Kempen, wat meer broedgelegenheid schept.
- een veranderende houding van de mens ten opzichte van roofvogels.

Laten we hopen dat de Buizerd zich zal kunnen handhaven op het huidige niveau.

Jan Wouters

Wintert: febr. 75-76. 140 ex. rondliggend (pleistocen of Visv. Valkenswaard).
Wettelijk beschermde die er overnacht hebben. (THe)

Doortrek: op goede dagen kunnen er 10-tallen vogels passeren, met name in oktober is dat waargenomen.

Voorbeelden: 13-10-73 groep v. 22 ex over Stratum in zuidelijke richting (THe)

10-10-75 tussen 14.30 en 15.30 uur trokken ten minste 61 ex over, waaronder (groep van ± 40 ex (THe) Stratum, Eke)

11-10-75 tussen 5 1/2 uur trokken 20 ex over (M. Warscher) Stratum, Eke.

31-10-76 tussen 11.50 en 12.45 uur trokken totaal 20 ex over, waaronder (groep van 7 ex (THe).
Eindhoven

Buizerd Landschotse Heide 1977.(foto Wim de Kroon)

DE ZEEAREND (Haliaeëtus albicilla)

De Zeearend is volgens de avifauna van Noord Brabant (1967) een regelmatige gast in de winter, die de laatste jaren elke winter, echter slechts op een enkele plaats, wordt aangetroffen.

Gegevens van vroeger komen we nauwelijks tegen: slechts één melding van drie geschoten exx. in 1937 onder Hilvarenbeek. Van de laatste 19 jaar zijn er zeer weinig waarnemingen bekend uit onze Kempen.

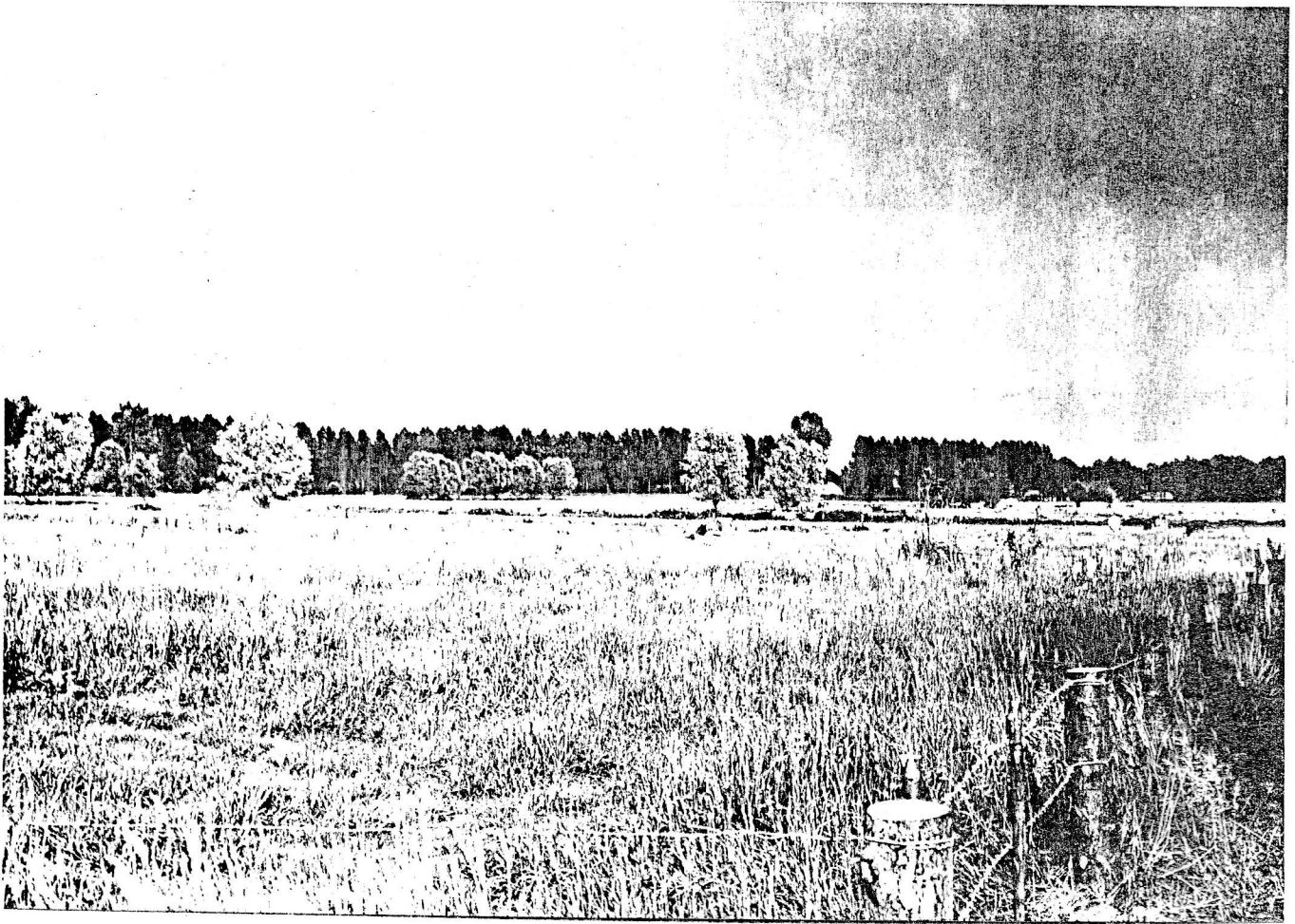
- 1959/60 Strabrecht: 15 aug. en 10 sept. (Lim. 34: 199)
1960/61 Valkenswaard: 10 en 12 sept. (Hallman, van Erve cs. 1967)
1963/64 Lage Mierde: eind jan. en eind febr. (Med. VIMB 4: 17)
1964/65 Lage Mierde: Neterselse heide, Goor- en Flaesven:
jan. en eind febr., 28 nov., 29., 1 dec., 4 dec.,
6 en 7 dec., en 12 dec. (Med. VIMB 4: 17 en A.Wittgen)
1966 Enschoot 30 okt. (A.Wittgen)
1967 Lage Mierde: Goor- en Flaesven: 8 febr. (A.Wittgen)
1972 Budel-Dorplein: onv. ex. 27 april. (J en A Tullemans,
Vogeljaar 20: 2)
1975 Lage Mierde, Goorven en Flaesven: 1 jan., 19 jan.,
26 jan., 2 febr., 4 febr., 5 febr. (ad, ex. vele
waarnemers)

Het ex. van 1975 verbleef ongeveer 35 dagen ter plaatse, (Wielewaal 41: 187-188). Nog interessanter is het ex. van 1960 op Strabrecht, welke de gehele zomer werd waargenomen, door res. bew. Hochstenbach. (Lim. 35: 56)

Buiten ons werkgebied^{en} in Brabant zijn ons nog ~~slechts~~ 10 waarnemingen bekend! Van Belgische (Turnhoutse) Kempen zijn slechts + 5 waarnemingen bekend, van de laatste 10 jaar.

Uit bovenstaande waarnemingen blijkt wel dat we de zeearend onder de zeer schaarse doortrekkers mogen rekenen, in onze Brabantse Kempen.

Jacques van Kessel.

Landschap bij Nederwetten.
In de winter vinden we hier Buizerd, Sperwer en Blauwe Kiekendief.
(Foto: Frank Neijts)

Kiekendieven

Zoals de Kempen er een honderdtal jaren geleden uit moeten hebben gezien, zou dit een ideaal biotoop geweest zijn voor Kiekendieven. In deze honderd jaren is het landschap echter op drastische wijze veranderd. De onafzienbare heide-vlakten werden gereduceerd tot enkele restantjes, het overgebleven gedeelte werd opgeplant of tot kultuurland gemaakt. De ontstane bosgebieden waren en zijn belangrijke broedplaatsen voor vrijwel alle roofvogelsoorten die hier voor konden komen, Uitgezonderd Kiekendieven en Wespendif. Aan de ontstane cultuurvlakten wisten Blauwe en Grauwe kiekendief zich het beste aan te passen, hoewel de eerst zeker ook nog een bepaald areaal woeste grond eisten. De Bruine Kiekendief zag in die honderd jaar zijn broedbiotoop verplaatsen van de voedselrijke beekdalen naar de voedselrijker wordende vennen, aangezien riet een belangrijk broedbiotoopelement vormt. De grote klap voor de Kiekendieven, en dit geldt niet alleen voor ons gebied, komt in de jaren '60. Voor deze achteruitgang in de Kempen (dus niet de algehele oorzaken) heb ik een aantal theoretisch mogelijke oorzaken proberen te vinden.

1. veel aanplant op heidegebieden bereikt een dergelijke hoogte dat de Kiekendieven hier niet meer kunnen jagen.
2. ontsluiting van afgelegen (land)bougebieden door wegen, het is gedaan met de rust!
3. intensivering van de landbouw: korter groeiseizoen, landbouwvergiften, mechanisering, ruilverkaveling en (ook mede door wegen) vestiging van landbouwbedrijven in afgelegen gebieden.
4. kanalisering en normalisering van beken en grondwaterstandverlaging: drassige gebieden verdwijnen en hiermede ook broedbiotoop.
5. toename van de bevolking: de Kempen worden relatief kleiner en onrustiger.
6. recreatiedruk op de resterende broedbiotopen.

Nu volgt een bespreking van de afzonderlijke soorten, niet alleen als (voormalige) broedvogel maar ook wordt de Kempen als pleister- en overwinteringsgebied behandeld.

Grauwe Kiekendief (Circus pygargus) *jaarlijks*

Deze Kiekendief is als broedvogel uit de Nederlandse Kempen vrijwel verdwenen (1 paar, ~~voor het laatste in 1977~~), terwijl de Belgische Kempen eveneens slechts één broedpaar bezit (M. Smets). Nadat deze soort zich aanvankelijk aan het cultuurland aanpaste verdween hij toch vrij snel. De oorzaken zullen waarschijnlijk niet alleen in biotoopachteruitgang gezocht moeten worden, daar deze soort ook in goede broedbiotopen, o.a. in het buitenland, afneemt. De afname wordt duidelijk geïllustreerd door het aantal broedgevallen in de Groote Peel: '60 7 paar, '61 3 paar, '62 t/m '64 2 paar, '65 1 paar, '66 t/m '68 2 paar, hierna geen broedgevallen meer (van Erve c.s. '67, van Deursen '69 en '71). In de periode '51-'56 broedden ~~er~~ jaarlijks 15 paar in Zuidoost-Brabant en zeker 25 paar in de gehele provincie (Braaksma '52 en van Erve '67). In '65 telt ons gebied volgens deze bronnen nog 6-8 paren, te weten 3 paar Reuselse Moeren (F. Daemen), 1 paar Groote Peel, 1 paar Budel/Dorplein, 1 paar Hapert, 0-1 paar Soerendonk en 0-1 paar Deurne. Hierna broedde de Grauwe Kiek jaarlijks nog met slechts 1 paar. Ook in de rest van Nederland

zien we een dergelijke achteruitgang, hoewel die momenteel, met name op de Waddeneilanden, enigszins tot stilstand lijkt te zijn gekomen. In de jaren '70-'75 broedden daar maximaal 16 paar. Het totaal voor geheel Nederland lag in die tijd op 25 à 30 paar, hetgeen een halvering betekent ten opzichte van de jaren '60 (Schipper '73 en '78).

Voor overig Noordwest-Europa laat de toestand zich nog veel katastrafaler aanzien. Een paar treurige voorbeelden:

Denemarken: eind vijftiger jaren ca. 200 paren, '70-'75 nog 50!
(Jespersen 1947 en Schipper '78)

West-Duitsland: in '65 ca. 100-120 paren, (Kramer '68), in '70-'75 nog slechts 2 (Schipper '78).

België: aan het eind van de zestiger jaren ca. 20 paar (Bijleveld '74) in de jaren '70-'75 nog 2!

Frankrijk: in de zestiger jaren ca. 2000 paren (Schipper '78), nu 100-1000 paren (Yeatman '76).

In Noorwegen en Luxemburg is de Grauwe Kiekendief geen broedvogel (meer). Met name de toestand in Frankrijk, het bolwerk van de soort in Noordwest-Europa baart zorgen. Het juiste aantal broedparen is niet te schatten in dit reusachtige land, terwijl het grote aantal jagers niet bevorderlijk is voor een goede roofvogelstand. Sinds het praktisch verdwijnen van de Grauwe Kiek als broedvogel zijn er slechts enkele waarnemingen van de soort bekend geworden, te weten 16-5-'71 1 ex. Strabrecht (J.C.P. van Kessel en C. Tönissen), 29-6-'73 1 ♂ Strabrecht (T. Heijnen), 4-9-'77 Zwart Kot ♂ (L. Peeters), april '78 1 ♂ Cartierheide (Hr. Bartels), 7-8-'77 Veldhoven ♀ (zwarte fase, F. Neijts), zie artikel in dit nummer.

Bruine Kiekendief (Circus aeruginosus)

In tegenstelling tot beide andere soorten heeft de Bruine Kiekendief Zuidoost-Brabant nog niet verlaten als broedvogel. De huidige broedvogels kiezen als broedterrein meestal de heidegebieden met water, zijn oorspronkelijk en meest ideale biotoop dus. Zoals uit de waarnemingen blijkt jaagt de soort ook boven cultuurland, wat op aanpassing in jachtgebied zou wijzen. Opmerkelijk zijn de broedgevallen vlak over de grens waar de vogel zelfs in uitgestrekte graanvelden pleegt te broeden en ook voornamelijk boven cultuurland jaagt. Het aantal broedparen in Zuidoost-Brabant: '68-'69 9 tot 11 paren, '72 meer als 4 paar, '73 4-5 paar, '75 4-5 paar, '76 6 paar. Hoewel in sterk afgenomen aantal (tijdsbestek van ca. 30 jaar) kan de soort zich nog wel handhaven. Bekijken we de toestand in geheel Nederland wat betreft ontwikkeling van het aantal broedvogels, dan zien we een geheel ander, rooskleuriger beeld. Aanvankelijk diep in de vijftiger en begin zestiger jaren de stand fors terug: eind jaren vijftig 2-300 paar, begin zestiger jaren 100-200 (Rooth & Mörzër Bruyns '64). In '70 was het aantal broedparen zelfs terug gelopen tot 55 à 80 (ICBP '77)! Daarna ging het echter flink bergopwaarts: '72 193 à 236 en in '75 zelfs ca. 400 paren! (Schipper '74 en '78) laten wij ons hier echter niet op verkijken, immers het aantal van '72 bevat maar liefst 125 broedgevallen uit de Flevopolders (Schipper '73). De massale ontwikkeling van rietvelden in deze gebieden heeft natuurlijk die vooruitgang veroorzaakt. Buiten de Flevopolders blijft het uitkijken met de Bruine Kiekendief als broedvogel.

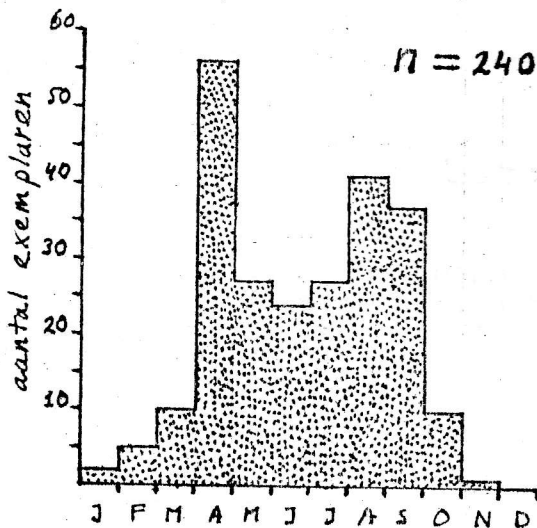

Bekijken wij de situatie in overig Noordwest-Europa, dan blijkt dat Nederland op (mogelijk) Frankrijk na, de meeste broedparen herbergt. Voor zover gegevens bekend zijn kunnen we constateren dat de Bruine Kiekendief als broedvogel minder bedreigt is als de Grauwe Kiek.

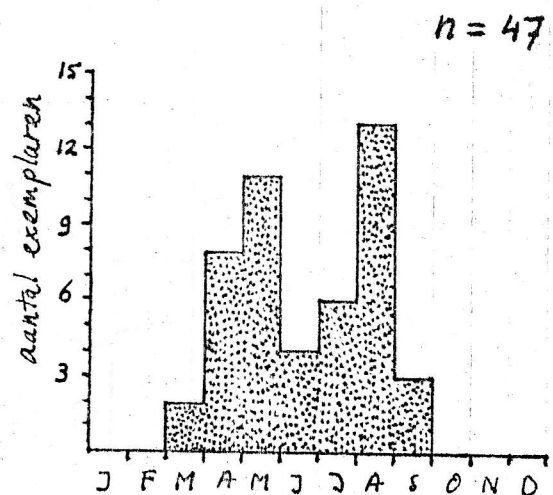

Bruine Kiekendief, Landschotse heide 1970
(foto: Wim de Kroon)

Het kenmerk van de broedgebieden is de rust, alle zijn het afgesloten of nog sterk geïsoleerde gebieden. Dit laatste geldt ook voor de broedgevallen in cultuurland over de grens. De Bruine Kiekendief is een niet zeldzame doortrekker en pleisteraar in heide aan voedselrijke vennen en in moerasgebieden. De voorjaarsstrek duurt van maart tot in mei en de najaarsstrek begint eind juni en eindigt half oktober (T. Heijnen, zie grafiek). Winterwaarnemingen zijn erg zeldzaam.

Bruine Kiekendief: 1966 - 1976.
Totaal aantal waarn. (T. Heijnen.)

Bruine Kiekendief: 1966 - 1976.
Alleen waarnemingen buiten de broedplaatsen. (T. Heijnen.)

Blauwe Kiekendief (Circus cyaneus)

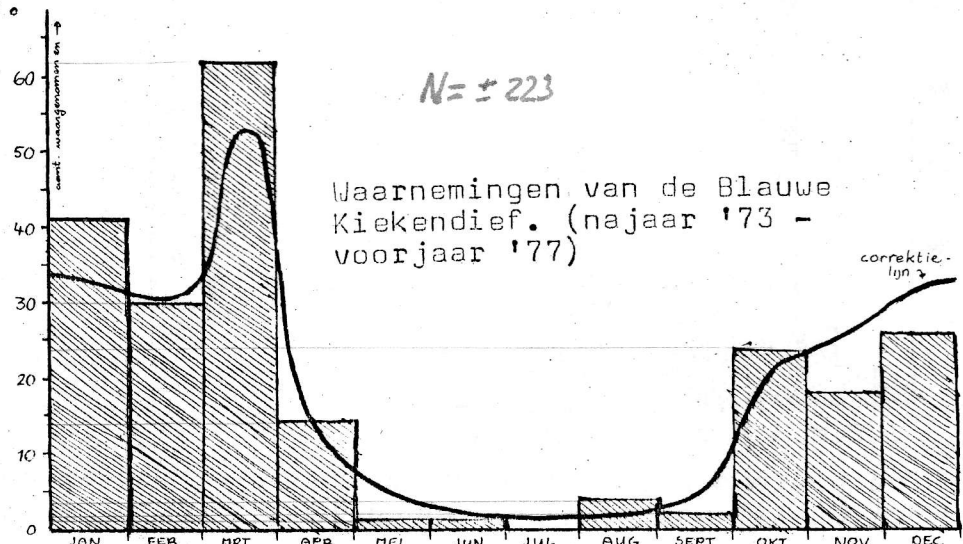
Dit is altijd al de zeldzaamste Kiekendief als broedvogel in ons gebied geweest, de laatste broedde tot + 1970 te Budel/Dorplein. Voor Nederland zien wij opmerkelijk genoeg een duidelijke toename van de soort: vijftiger jaren 10-15 (Bierman '58), maar in '75 ca. 100 paar! (Schipper '78). Doch ook hier moeten we de situatie relativeren: In de periode '71-'75 broedden (maximaal) 72 paren op de waddeneilanden!

Ook in de rest van Noordwest-Europa een toename, respectievelijk geen sterke achteruitgang. Alleen in België is de soort als broedvogel verdwenen, hoewel hij daar nooit algemeen was ('60-'69 2 paar, Schipper '78). "Strongholds" in Britse eilanden, waar in '68-'72 5 à 600 paar broedden na een "sterke toename" in de jaren '64-'72 (Sharrock '76), en Frankrijk: '70-'74 1000-10.000 paar (Yeatman '76).

In de overige noordwesteuropese landen is de soort beslist schaars, maar zoals gezegd geen tekenen van sterke achteruitgang. Als voormalig broedgebied kunnen vooral beide peergebieden genoemd worden. Toch is de Blauwe Kiekendief de meest waargenomen kiek. Dit betreft dan waarnemingen uit het winterhalfjaar. Deze sierlijke winterverschijning is dan niet weg te denken uit ons landschap. Nu moet het bij deze Blauwe wel onder ogen worden gezien dat het een zwerver bij uitstek is. De vogel is niet gebonden aan een bepaald heidegebied, en jaagt ook veel boven cultuurland. Schattingen van de winterpopulatie zijn bijna niet te maken van Zuid-oost Brabant in zijn geheel. De gegevens van het seizoen '76 en '77 zijn echter zodanig dat hieruit wel het een en ander af te leiden is. De winterpopulatie van het gebied Reusel-Postel-Borkel en Schaft-Veldhoven-Middelbeers-Belgische grens moet gemiddeld in dit seizoen 7 á 8 mannetjes en 6 á 10 vrouwtjes. Het betreft hier dus welgeteld 13 á 18 exx. Het totaal aantal in de gehele Kempen kan grof geschat worden op 20 tot 30 exemplaren. Er moet zonder meer aangenomen worden dat dit niet steeds dezelfde ex. zijn. Enkele zaken die wijzen op migratie over langere afstanden en het bejagen van verschillende gebieden:

1. Het vinden van stukjes afvalplastic in een braakbal op de Cartierheide welke in grote getale te vinden zijn bij "Ravago Plastics" te Arendonk België.
2. Kiekendieven die als een stipje van ver aan kwamen zeilen toen ze hun slaappleats op de Cartierheide op kwamen zoeken (van richting Riebos, Hapert en Kroonven.
3. Waarneming van mannetje Blauwe Kiekendief met hap uit de vleugel in Beers Broek en Cartierheide (resp. 19-3-'77 en 20-3-'77).

De echte winterpopulatie is (dit is zeker ook aan het weer te relateren!) aanwezig van eind oktober tot half februari, ongeveer 4 maanden dus.

Vooral in maart neemt het aantal waargenomen Kieken sterk toe, het betreft hier waarschijnlijk vogels die al uit het zuiden komen (het is daar vaak al veel eerder beter weer) en in onze kontreien blijven hangen totdat het weer goed genoeg is om naar hun broedgebieden te vertrekken. Half april zijn de meeste Kiekendieven al weg en worden alleen doortrekkers gezien. Voor de Cartierheide wil ik een uitzondering maken omdat daar wel tot half mei nog Kiekendieven blijven rondhangen.

De waarnemingen in het najaar beginnen in oktober pas in redelijk aantal binnen te komen, terwijl de doortrek tot in november plaatsvindt. De laatste trekkers zijn echter wel vogels die al jagende zuidwaarts geraken. Toch moet men het hiervoor geschrevene niet als een stelling, een bewezen feit nemen, dit alles berust op een aantal waarnemingen. Meer duidelijkheid in het aantalverloop der Kiekendieven in de winter zou alleen d.m.v. georganiseerde tellingen kunnen gebeuren, met een tussenpauze van tenminste 2 weken en over een vrij groot gebied.

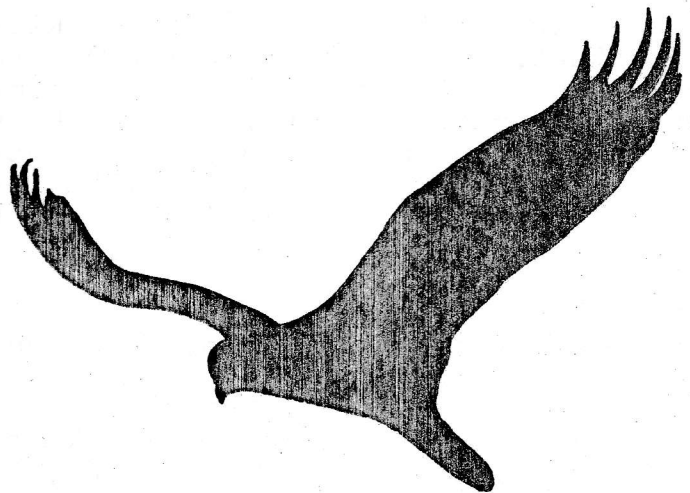
Een andere telmanier zou die van slaappleatsen zijn indien alle plaatsens bekend waren, dit laatste is natuurlijk erg moeilijk. De Blauwe Kiekendief blijkt n.l. nogal eens te veranderen van slaappleats. Misschien is 't ook zo dat het slapen, periode- of omstandigheds-gebonden is. Voor de Groote Heide en de Cartierheide is in elk geval bekend dat zij voor kortere of langere tijd als slaappleats bekend stonden (seizoen '76-'77 maximaal 5 mann. en 2 vr. op de Cartierheide).

Uit bovenstaande is te conkluderen dat het de Kiekendieven niet bepaald voor de wind gaat in ons gebied. Alleen het aantal overwinterende Blauwe Kiekendieven lijkt nog konstant te blijven (afhankelijk van andere broedgebieden).

Aan de bescherming valt niet veel meer te doen als nestbescherming; uitbreiden van de stand zou alleen kunnen door aanpassing van de vogels zelf (de veranderde en veranderende omstandigheden), want onze samenleving veranderen tot wat deze ééns was is een droombeeld, onmogelijk zelfs. (zie mogelijke oorzaken achteruitgang)

Aan ons is het gelaten toekijken van de restanten van onze eens zo gewone Kieken.

Marco Bakermans.

"Flight indentification of European Raptors" (1974):

- p.93: "Zeldzame melanistische vorm gemakkelijk te herkennen, maar onderscheid met geheel donker wijfje of juveniel Bruine Kiekendief is nodig, hoewel deze groter is en bredere vleugels heeft."
- p.94: "Beide sexen hebben een zeldzame melanistische vorm: het mannetje (niet afgebeeld) is zwart of zwart-bruin van onderen met een zilverkleurige vlek op de basis van de grote slagpennen en geheel donkergrijs van boven met een lichtere, ongebandeerde staart. Het wijfje is geheel donker chocoladebruin behalve de gebandeerde staart en grijswitte basis van van de grote slagpennen die haar doen lijken op een klein, slankvleugelig, lichtvliegend wijfje Bruine Kiekendief."
- p.95: "Het melanistische wijfje is geheel donker chocoladebruin anthracietgrijs bij het mannetje), behalve de gebandeerde staart".
- De beschrijvingen van p.94 en 95 behoren bij respectievelijk, afbeeldingen van 'n wijfje in onderaanzicht en in bovenaanzicht. Op de tekening bij p. 94 is duidelijk een grote grijze vlek op de ondervleugel zichtbaar.

"Handbook of British Birds" (1948), vol.III, p.66:

"Een melanistische variëteit komt voor, waarvan alle lichaamsveren bruinzwart zijn, met een variërende hoeveelheid grijze tint op de bovendelen, keel, vleugeldekveren en vooral die van de grote slagpennen, bovenstaartdekveren en staart. Soms (waarschijnlijk bij vrouwtje of juv.) is de basis van de vleugelveren witachtig en de staart bruiner met zwakke, donkere banden en af en toe, de nekveren met rossig beige einden!" (geen afbeelding)

"Les Rapaces diurnes et nocturnes d'Europe" (1965), p.217:

"De melanistische fase is uniform bruinzwart in alle kleden, grijzer bij het mannetje en rossiger bij wijfjes en onvolwassen vogels".

Op p.218 nog:

"Enfin, een geheel zwarte of bruinzwarte Kiekendief spec. is zonder twijfel een Grauwe van melanistische fase, alleen bij deze soort voorkomend." (ook hier geen afbeelding)

Hoewel de diverse auteurs niet geheel gelijklopende beschrijvingen vermelden, mocht ik, op grond van de gebandeerde staart, aannemen dat "mijn" vogel een wijfje of juveniel melanistische Grauwe Kiekendief was geweest. Volgens de beschrijvingen zijn mannetjes bovendien altijd grijzer van boven. Een probleem bleef echter de lichte basis van de grote slagpennen, door de meeste auteurs genoemd en bij Porter c.s. (1974) ook duidelijk afgebeeld. Hoewel ik geen kijker had scheen het mij toe dat ik dat zeker gezien zou hebben indien aanwezig!

Het "Handbuch de Vögel Mitteleuropas" (1971) bracht echter uitkomst, op p. 383 lezen wij:

"In West-, Midden-, en Zuidoost Europa zijn op sommige plaatsen melanistische Grauwe Kiekendieven niet zeldzaam. Verder naar het oosten werden zij uit Transkaukasië gemeld, zijn echter in het overige gebied der Sowjetunie onbekend. Zulke melanistische exemplaren hebben een uniform chocoladebruine of bruinzwarte lichaamsbevedering, die soms op bovenzijde en keel, kleine maar vooral op de grote vleugeldekveren, bovenstaartveren en stuurpennen een grijze tint heeft. Op de vooral van onderen lichtere stuurpennen en slagpennen is de zwarte bandering te zien. Sommige vogels hebben bovendien een roodbruine nekvlek. (iets over donsjongen en dan):

Het jeugdkleed is als dat van de adulten uniform donkerbruin (het grijze waas is vermoedelijk altijd afwezig)".

Met deze laatste beschrijving kunnen we beter uit de voeten, het lijdt haast geen twijfel dat de door mij vernomen melanistische Grauwe Kiek een juveniele vogel was, die inderdaad de grijze vlekken op de onder-vleugel missen!

De rossige nekvlek (niet altijd aanwezig) kan ik gemakkelijk gemist hebben door gebrek aan een kijker en de donkere staart met de nog donkerdere banden klopt aardig met hetgeen Witherby c.s. hierover vermelden.

Wat me verder nog bezig hield is de vraag waarom er in Nederlandse tijdschriften bij mijn weten en althans de laatste jaren, geen enkele waarneming van deze zwarte fase is gemeld? Immers alleen Bruun (1970) "zeer schaars" en Porter c.s. (1974) "rare melanistic form" (2x) noemen deze fase zeldzaam. Andere auteurs laten zich hier niet over uit, maar Glutz c.s. (1971) is duidelijk positief: "In West-, Mittel- und SE-Europa sind melanistische Wiesenweihe stellenweise nicht selten"!!!

Wie helpt mij aan waarnemingen van zwarte Grauwe Kiekendieven???????

Frank Neyts

13-8-78 1ea Engelmansplaat (Ameland-Schier) (Vogeljaar 266): 298

H. Smit & A. B. Olsthoorn 1978. Waarneming van melanistische grauwe Kiekendief: 67-26:298.

Heikant-Veldhoven. (foto: Wim Jacobs)

Slechtvalk (*Falco peregrinus*)

Omdat deze majestueuze roofvogel in korte tijd sterk is achteruitgegaan- de wereldpopulatie is in 20 jaar tijd tot 10 % afgenomen! Dus is hij vanzelfsprekend ook bij ons zeldzaam geworden.

Voor Nederland geeft men tegenwoordig op: jaarlijks doortrekker in zeer klein aantal (1-100 ex.). Als we dit aantal op de Kempen gaan betrekken, kan het nog diverse keren gehalveerd worden, temeer omdat veel Slechtvalken een zekere voorkeur schijnen te vertonen voor onze kustprovincies.

Dat het aantal waarnemingen de laatste jaren in de Kempen toch flink toegenomen is, ligt alleen aan het feit dat de vogelarij, en vooral de coördinatie van gegevens, flink is uitgebreid. Toch is het opmerkelijk dat er 1976 maar liefst 12 Slechtvalk waarnemingen zijn verricht, die betrekking hadden op 10 verschillende exemplaren (tegen 3 ex. in 1977). Hiervoor kan ik geen goede verklaring geven?

Want zeker als we bedenken dat in Scandinavië slechts + 40 paar broeden (met gering broedsucces) en dat vrijwel al onze doortrekkers hiervandaan komen moeten we ons afvragen of al deze waarnemingen wel even betrouwbaar zijn.

Als we even kijken naar de doortrek over het jaar (tabel 1), zien we dat van de echte trekmaanden oktober en maart het beste uit de bus komen. (v. Erve c.s. '67: november en april als maanden met de meeste waarnemingen voor Noord Brabant)

Maand	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	feb.	mrt.	apr.	mei.	Tot.
Aantal waarn.	1	1	4	1	1	4	3	5	2	1	23
Aantal verschillende exx.	1	1	2	1	1	5	3	4	2	1	21

Tabel 1 : waarnemingen van Slechtvalken op Z.O. Brabant door het jaar heen. (1970 - 1977)

Uit de waarnemingen die ik verzamelde viel verd4r weinig af te leiden omtrent de biotoopkeuze van pleisterende Slechtvalken. Wel weet ik, via mondelinge overlevingen, dat de Strabrechtse heide, Groote heide en met name ook het Goorven (gem Lage Mierde) van oudsher belangrijke pleisterplaatsen zijn geweest in de trekroute van Slechtvalken en dat laatstgenoemde natuurgebied vroeger zeer in trek was bij valkeniers. Zo was destijds de bekende valkenier Karel Mollen zeer succesvol met zijn vaste vangplaats ten noordoosten van het Goorven. Dat de Slechtvalk dit gebied nog niet vergeten is blijkt wel uit de volgende waarnemingen:

- 8 t/m 14 okt. 1976: 1 juv. maakt het Goorven een week lang (wrs. zelfs 2 weken) tot zijn jachtgebied en veroorzaakt regelmatig grote paniek onder de vele pleisterende Kieviten. Een keer werd waargenomen dat hij raakstootte en de bemachtigde Kievit aan het ven opat. (M.v. Schoubroeck c.s. K.J.N.)
- voorjaar 1977: 1 mann. overvliegend (J. de Konink)
- augustus 1977: 1 ex. Goorven. (J. Heesters)
- 25 aug. t/m 2 sept. 1978: 1 ex. ontsnapt uit gevangenschap (met riemen en belletjes), 4x waargenomen (2x L. Peeters, P. Wouters, F. Neijts en 1 x Wielewaaljongeren.)

Bijna alle waarnemingen hadden betrekking op enkelingen. Slechts 2 maal werden 2 exemplaren bijelkaar gezien:

- 18-1-'76 : 2 ex. Veldersbos.
- 12 t/m 20-2-'76: 2 ex. Siberische ondersoort *F.p. calidus*, Putberg Leenderstrijp (Lammers).

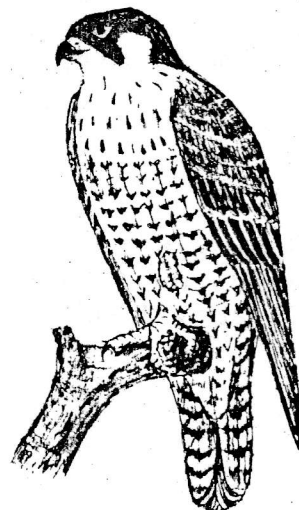
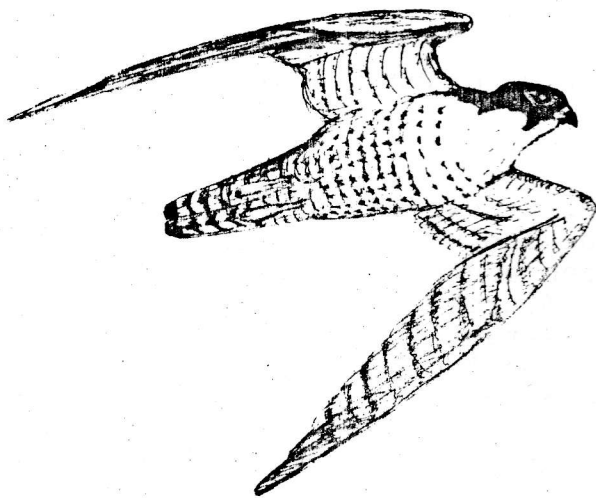
En nu we het toch hebben over zeldzame ondersoorten: In het museum van Leiden bevindt zich een ad. vr. Slechtvalk van de Barbarijse vorm, dat in 1857 geschoten is nabij Valkenswaard (Knippenberg-Avif. van N. Br.) Alsof een normale Slechtvalk al niet mooi genoeg is!

Tenslotte hieronder nog een totaal overzicht van de verzamelde gegevens.

Jaar	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	Totaal.
Aantal waarn.	1	2	0	0	2	3	12	3	23
Aantal verschillende ex.	1	2	0	0	2	3	10	3	21

Tabel 2 : de waarnemingen van Slechtvalken in Z.O. Brabant over de jaren 1970 - 1977.

Hans Cornelissen.

DE BOOMVALK (falco subbuteo)

Als we tegen het schemeren, na afloop van een zonnige zomerse dag op een rustige plaats aan een heideven gaan zitten, zal de behendig manouvrerende jager onder de falconidae-familie, de Boomvalk, niet lang meer ontbreken. Deze prooivogel, die (aldus Tinbergen) een uursnelheid van 150 k.m./h. kan behalen krijgen we hier in "de Kempen", daar het broedbiotoop voor de soort nog op verscheidende plaatsen acceptabel is, vrij regelmatig te zien. Doortrek van de Boomvalk kan nog tot ver in mei plaats vinden, zodat een volledige inventarisatie sterk bemoeilijkt wordt. Het antwoord op de vraag: "Gaat de Boomvalk voor- of achteruit?" blijft dan ook veelal open!!

Fenologie van de Boomvalk in "de Kempen".

De vroegst bekende datum is: 17-03-'77, 1 ex., Cartierheide,
(M. Bakermans)

De laatst bekende data zijn: 02-11-'52, 1 ex., Budel,
(Hens 1965, 224)
24-11-'68, 1 ex., Kampinaheide,
(R. Bossong)

buiten ons gebied!

Biotoopkeuze:

Het biotoop dat in "de Kempen" door de Boomvalk geprefereerd wordt bestaat uit open heide met vennen en boomgroeperingen. De betekenis van de vennen is op de eerste plaats de voedselvoorziening, daar hier in de meeste gevallen rijkelijk libellen en andere insektensoorten voorkomen, terwijl boomgroeperingen belangrijk zijn als broodgelegenheid, een Boomvalk zal namelijk nooit een nest accepteren-gebruik wordt gemaakt van oude nesten van Kraaien, Eksters, Roeken, of zelfs Eekhoorns- dat zich midden in een bos bevindt. De Boomvalk is erg storingsgevoelig, zodat het aan te raden is zoveel mogelijk het broedterritorium te vermijden!!

Landschotse heide.
(foto: Jacques van Kessel)

Voedselkeuze:

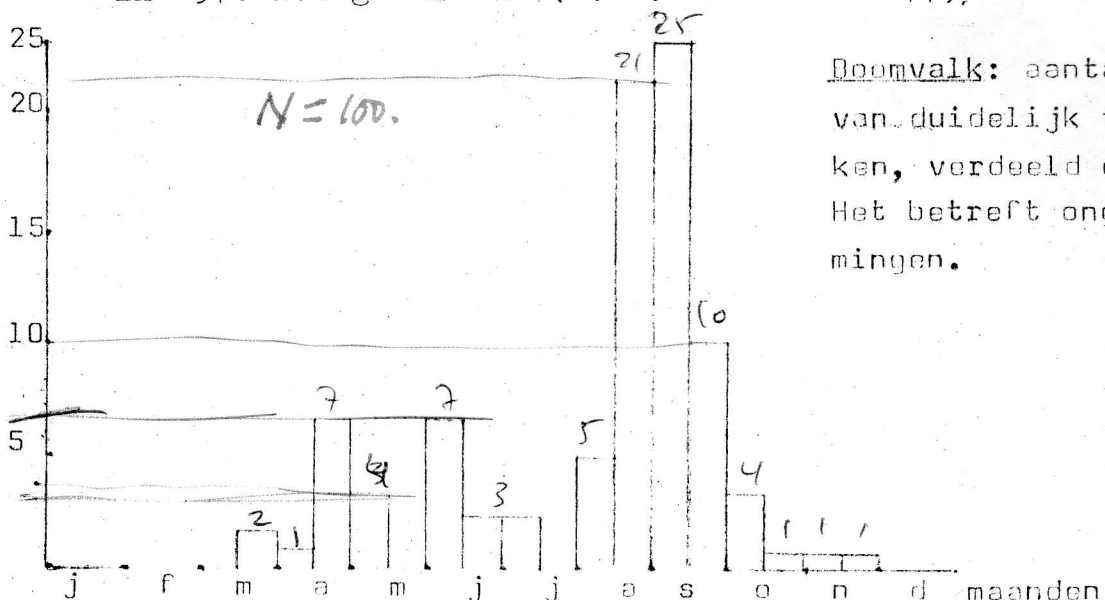
Evenals in zijn winterkwartier waar hij vooral van termieten leeft, bestaat het hoofdvoedsel van de Boomvalk ook hier in Nederland voornamelijk uit insekten (libellen, langpootmuggen, kevers etc.). Buiten deze insekten eet hij tevens regelmatig kleine zangvogels, waarvan 2/3 deel uit leeuweriken en zwaluwen bestaat. Eenmaal ben ik in de gelegenheid geweest een Boomvalk te zien jagen achter een Koekoek. De behendigheid bij de jacht blijkt wel uit het feit dat regelmatig Gierzwaluwen bemachtigd worden. Op de viskweekvijvers te Postel werd overigens geconstateerd dat 's morgens en 's avonds hoofdzakelijk vogels (met name boerenzwaluwen) en overdag insekten (met name langpootmuggen) gegrepen werden.

Het Boomvalkenbestand in cijfers:

Van Ervè stelt het aantal broedparen van de Boomvalk in Noord-Brabant tijdens de kritieke prooivogeljaren 1963-'65, op tenminste 50. Dit zou dus betekenen dat 15-25% van de Nederlandse populatie (toen naar schatting 200-300 paren: Rooth & Morzer Bruyn '64) in onze provincie gevestigd was. Later nam dat landelijke Boomvalkenbestand (door o.a. het verbod van bep. schadelijke gifstoffen) in 12 jaar tijd met c.a. 80% toe. Indien de hoeveelheid aan geschikt biotoop in Brabant tijdens die periode (in verhouding tot overig Nederland) gelijk gebleven is, en de landelijke procentuele toename ook hier plaatsgevonden heeft, kan men in Brabant nu dus c.a. 90 broedsels verwachten. Een dergelijk aantal is mijns inziens echter te hoog. Het aantal paren in "de Kempen" zou dan namelijk op ongeveer 35 liggen (in 1964 c.a. 20 ôp, naar v. Erve c.s. '67), wat in vergelijking met de Noorderkempen (België), welk gebied wel enkele vierkante kilometers kleiner is, maar veel meer geschikt biotoop bevat en 20 broedplaatsen telt, niet erg aannemelijk lijkt. Voor de jaren 1973-'77 wordt het bestand voor Oost-Brabant, op basis van S.O.V.O.N.-materiaal, geschat op 45-65 paren.

Al met al kunnen we het aantal Boomvalken in onze "Kempen" met goed recht op 20-25 ôp stellen. Er valt dus over voor- of achteruitgang slechts weinig te zeggen!

In de Noorderkempen (Belg.) heeft men echter sinds 1938 - en dat vertegenwoordigt 40 broedseizoenen - op een gelijkwaardig oppervlak nooit een zo hoog aantal broedgevallen gekend als in 1976 het geval was (P.&W. Paulussen '77).

Boomvalk: aantal waarnemingen van duidelijk trekkende Boomvalken, verdeeld over halve maanden. Het betreft ongeveer 100 waarnemingen.

Smelleken (*Falco columbarius*)

Van het smelleken zijn in de Kempen uit de jaren 1973-1977 circa 100 waarnemingen bekend geworden. Een deel ervan heeft wellicht betrekking op dezelfde vogels.

De ons beschikbare waarnemingen kunnen als volgt samengevat worden:

De eerste smellekens worden hier pas vrij laat gesignaleerd. De vroegste waarnemingsdatum is 2 september 1977, Achtse Hoek (Veldhoven). Dit is opmerkelijk, want de C.N.A. (Commissie Nederlandse Avifauna), 1970, noemt de soort een doortrekker vanaf september met als vroegste datum 5 augustus en in Midden-Nederland worden 2 augustuswaarnemingen en reeds 10 septemberwaarnemingen opgegeven met als vroegste datum 23 augustus (Alleyn c.s. 1971). Daarentegen vermeldt Bijlsma (1976) dat de eerste doortrekkers op de Zuidwest-Veluwe in 1972, 1974 en 1975 in de periode 22-26 september werden gezien. De laatste waarnemingsdata zijn 13 maart 1976 (1 ex. Bergeijkse visvijvers) en 1 mei 1970 (1 mannetje Landschotse Heide). Wederom wijkt dit sterk af van de gegevens uit Midden-Nederland: 9 waarnemingen in maart, 11 in april en 4 in mei (Alleyn c.s. 1971).

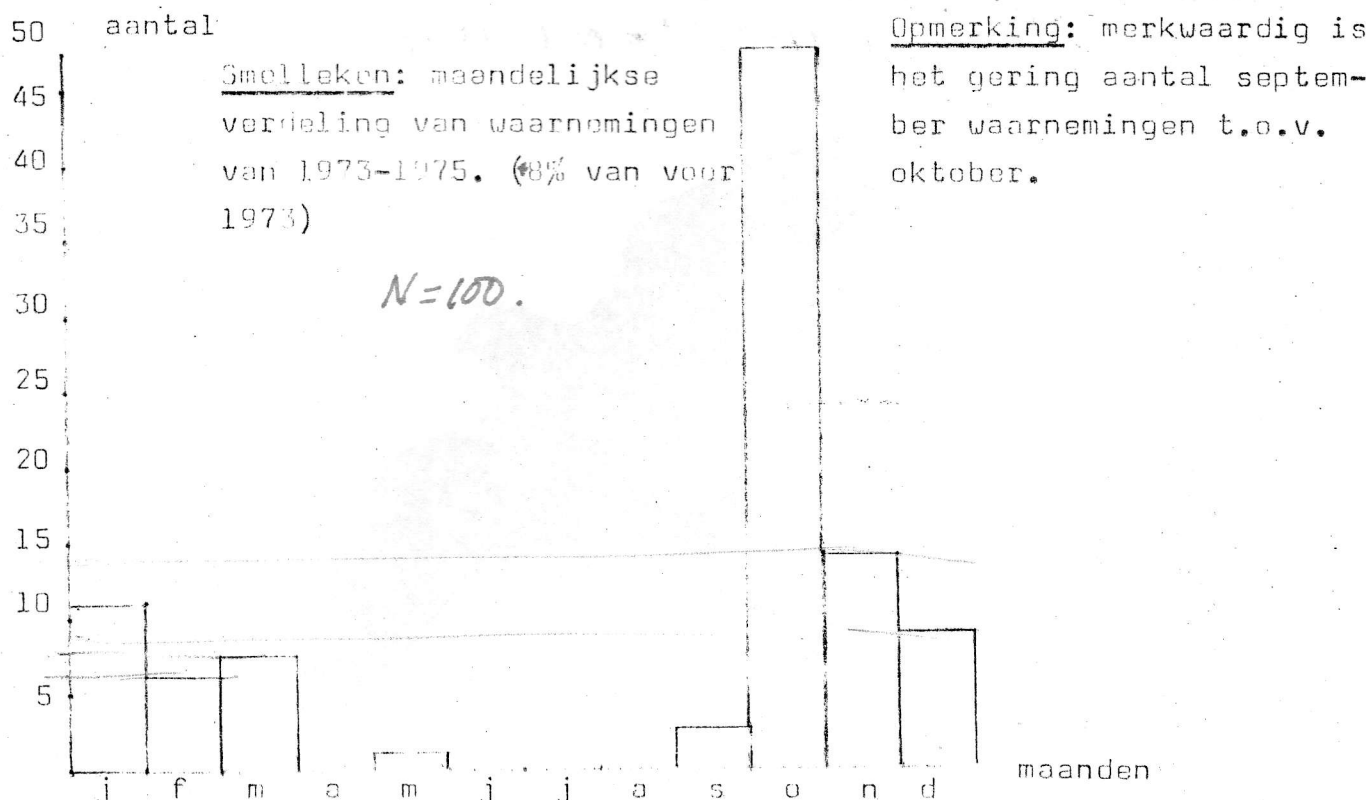
Smellekens werden in de Kempen op zeer uiteenlopende plaatsen aangetroffen: op akkers en weilanden, heidevelden, bouwlanden en ook laag overtrekkend over bossen en stedelijk gebied (bijvoorbeeld 27 oktober 1976 1 ex. laag over de rondweg te Eindhoven).

De meesten worden gezien in de maanden oktober-februari.

In enkele terreinen werd meer dan één smelleken aangetroffen, zoals de Reuselse Moeren (oktober 1976 2 exx.), omgeving Goorven (november 1977 2 exx.), Landschotse Heide (november 1972 1 mannetje en 1 vrouwtje) en de Strabrechtse Heide (oktober 1973 1 tot 2 mannetjes en 1 vrouwtje, oktober 1975 3 vrouwtjes).

De meeste meldingen stammen van heidevelden en hun directe omgeving. Het is echter waarschijnlijk dat een aanzienlijk deel van de smellekens in bouw- en weilandgebieden niet wordt opgemerkt.

Van 43 vogels is het geslacht/kleed bekend: 17 (=40%) was in mannetjeskleed en 26 (=60%) in vrouwtjeskleed.

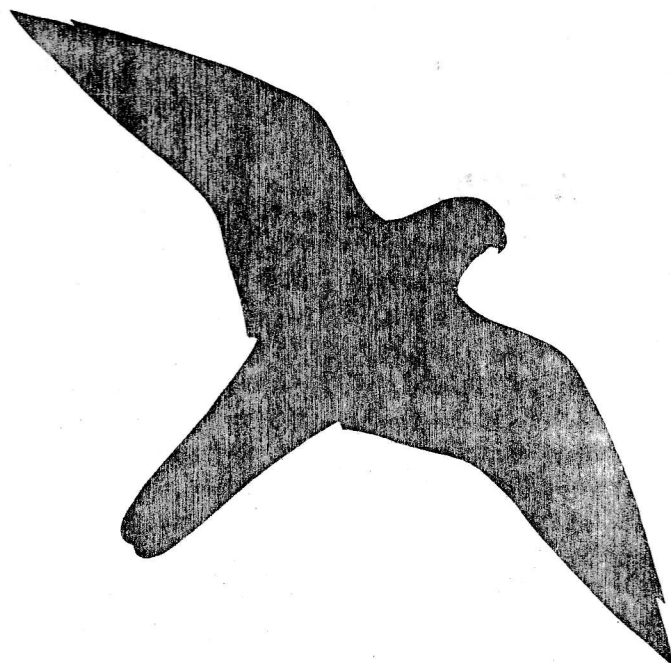

- SCHAERLAKENS, J. 1975. Bedreiging van de stootvogelstand in Zuid-Nederland. Vogeljaar 23: 120-122.
- SCHIPPER, W. 1973. Over het voorkomen van kiekendieven Circus spec. in Flevoland. Limosa 46: 67-71.
- 1978. De betekenis van het Waddengebied als broedgebied voor kiekendieven. Waddenbull. 13: 563-566.
- TROMMER, G. 1973. Die Pestizideneinflüsse auf unsere einheimischen Greifvögel und Eulen. Deutsch. Falkenorden, Jahrbuch 1972/'73 40-49.
- VOOUS, K.H. 1960. Atlas van de Europese vogels. Elsevier, Amsterdam.
- WAARDENBURG, P.A. 1976. De invloed van menselijke activiteiten op vestiging en broedsucces van de Buizerd. Doctoraalverslag, Rijksuniversiteit Groningen.
- WITHERBY, H.F., F.C.JOURDAIN, N.F.TICEHURST & J.W.TUCKER 1948. The Handbook of British Birds. 5 vol. Witherby, London.
- YEATMAN, L. 1976. Atlas des Oiseaux Nicheurs de France. Ministère de la Qualité de la Vie Environnement, Paris.

Anvullingen:

- GÉROUDET, P. 1965. Les Rapaces diurnes et nocturnes d'Europe. Déla-chaux et Niestlé S.A., Neuchâtel (Switzerland).
- ICBP. 1977. World Conference on Birds of Prey. Rep. Proc. Vienna, 1975. Nat. Hist. Mus., London.
- JEPSERSEN, P. 1947. Montagu's Harrier Circus pygargus as breeding bird in Danmark. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 41: 61-72.
- PORTER, R.F., I.WILLIS, S.CHRISTENSEN, & B.P.NIELSEN 1976. Flight Identification of European Raptors. sec. edition. T & A.D.Poyser, Berkhamsted.
- BROWN, L. & D.AMADON 1968. Eagles, Hawks & Falcons of the World. 2 vol. Hamlyn Publishing Group, Middlesex.

NERTENS, A. 1977. Flore en Avifauna van de Overveide te Lommel-Veldwezp. Rapport, Overpelt (66 pp.)

ROODPOOTVALK Falco vespertinus.

Het aantal waarnemingen van de Roodpootvalk in Nederland is de laatste jaren sterk toegenomen. In de Avifauna van Nederland (CNA 1970) wordt de soort nog een vrij zeldzame gast genoemd, maar nu worden jaarlijks deze vogels regelmatig gesignaleerd, bijvoorbeeld op de Waddeneilanden, waar - vooral in de nazomer - aantallen van 10 exemplaren geen uitzondering zijn.

Volgens diverse bronnen heeft het voorkomen van de Roodpootvalk een invasieachtig karakter. Door bijvoorbeeld een groot voedselaanbod of door dispersiebewegingen van onvolwassen vogels zou de soort zich vanuit zijn broedgebieden - oostelijk Europa en de Balkan (Vocus 1960) - sterk kunnen verspreiden. Opmerkelijk is dan dat ~~z~~ blijkbaar ook veel in westelijke richting vliegen.

Een aanwijzing dat het voedselaanbod van belang kan zijn blijkt uit waarnemingen op Texel (De Jong 1963). Op 1 juni 1963 was er een enorme trek van libellen uit zee langs de kust. Op 5 juni werden de eerste Roodpootvalken gezien, op 16 juni de laatste. Een viertal braakballen van de soort aldaar bevatten voor 100% restanten van libellen. Ook op de Strabrechtse Heide werd zeer frequent waargenomen dat Roodpootvalken op libellen jaagden. Vooral in de (na-) zomer van 1973 was het voedselaanbod in de vorm van libellen hier bijzonder groot.

Dat de Roodpootvalk aanmerkelijk talrijker is dan algemeen nog wordt aangenomen blijkt uit waarnemingen van Bijlsma (1976, 1977 op de ZW- Veluwe) Tijdens 279 uur tellen in het voorjaar van 1976 nam hij maar liefst 22 exemplaren waar (= 0,08 ex/uur) en in de nazoren van 1974, 1975 en 1976 en tijdens 1380 uur tellen in totaal 44 vogels (= 0,03 ex/uur).

In Noord-Brabant werden t/m 1965 slechts twee waarnemingen bekend (Van Erve c.s. 1967). In de periode daarna werden in de Kempen de volgende waarnemingen gedaan:

25 mei t/m 17 oktober 1973

In deze periode werden in totaal 4 verschillende Roodpootvalken waargenomen op de Strabrechtse Heide. De eerste waarneming was van een volwassen mannetje op 25 mei nabij het Grafven, de laatste eveneens een volwassen mannetje op 17 oktober.

Op de tussenliggende data werden regelmatig vogels gezien, bijvoorbeeld 27 mei 1 volw. mann., 15 juni 1 volw. vrouwtje, 2 juli 1 onv. mann. en 12 juli 1 onv. mann. Beide laatste onvolwassen vogels konden door hun verschillend verenkleed van elkaar onderscheiden worden.

Het grote aanbod van libellen zorgden voor een fraai schouwspel van jagende Roodpootvalken en Boomvalken. De Boomvalken hebben vaak voor de nodige verwarring gezorgd.

In de zomer van 1973 werden juist buiten de Kempen nog twee waarnemingen gedaan:

29 en 30 mei 1 mannetje en 1 vrouwtje in de Ospelse Peel (Vogeljaar 22 (3)) en in de zomer werd de soort ook in de Rips gemeld (vogeljaar 22 (3)).

30 april en 1 mei 1976.

Op de Landschotse Heide werd een mannetje geobserveerd. De vogel was enigszins "Witvleugelstern-achtig" gekleurd. Mogelijk was dit een sub-adult (3e jaars?) mannetje dat een variërende hoeveelheid wit op de ondervleugel vertoont, soms zéér opvallend (Porter c.s. 1976)

Nog in de 1e druk van "Flight Identification" was dit kleeid "mysterieus"!

Daarna werden Roodpootvalken uitsluitend op de Strabrechtse Heide gemeld, allen in 1976:

15 mei 1976 1 mannetje jagend,
28 mei 1976 1 exemplaar,
28 juni 1976 1 mannetje bij het Beuven,
11 september 1976 1 vrouwtje of onvolwassen vogel en
12 september 1976 1 onvolwassen vogel (eerste jaars).

Waarnemers: 25 mei t/m 17 oktober 1973 zeer vele waarnemers. Eerste vogel gezien door A. Bussers, M. Wasscher en T. Heynen, laatste door M. Wasscher, R. de Boer en T. Heynen; 30 april en 1 mei 1976 o.a. J. van Kessel, M. van Schoubroeck, G. de Wit, H. en M. Cornelissen en F. de Rooy; 15 en 28 mei, 28 juni en 11 september 1976 M. Silvijs; 12 september 1976 M. Wasscher.

Tom Heynen.

De Torenvalk (Falco tinnunculus).

Graag had ik een interessant artikel over "De torenvalk in de Kempen" geschreven. Helaas is dit niet mogelijk omdat er zo ontzettend weinig gegevens over de Torenvalk in de Kempen bekend zijn, trouwens in geheel Brabant.

De weinige literatuur die ik gevonden heb was van weinig waarde. Enerzijds doordat ze te oud waren, anderzijds omdat ze te onvolledig waren.

Ook ons eigen archief (alleen Kempische gegevens) heeft mij weinig kunnen helpen.

Dit bevatte wel wat losse waarnemingen, waar echter niet veel mee te beginnen was.

Bovendien waren die waarnemingen slechts afkomstig van enkele leden.

Het onderstaande dient daarom alleen om aan te tonen dat het toch wel degelijk interessant is wat meer aandacht te schenken aan dit "gewone roofvogeltje"!

Voorkomen als broedvogel:

In 1965 broedde er naar schatting 200 paar in geheel in Brabant, (v. Erve c.s. '67).

Voor West-Brabant geeft deze auteur weinig of geen broedparen op, als mogelijke oorzaak noemt hij de weinige inventarisaties aldaar.

Volgens het S.O.V.O.N. wordt elk blok in Brabant door Torenvalken bezet (mondelinge mededeling Tom Heijnen). Het preciese aantal broedparen ende verspreiding is hiermee echter nog niet bekend: één stip kan 1 maar ook 5 broedparen betekenen.

Het totaal aantal broedparen in "de Kempen" wordt nu op ca. 200 pr. geschat wat globaal 4 à 5 broedparen per atlasblok betekent. (med. Tom Heijnen).

Voor 1976 scatte Frank Neijts het aantal broedparen voor de gemeentes Veldhoven en Eindhoven op minstens op tien paar voor elk en max. 25 paar in beide gemeentes.

Gezien de opp. van deze gemeentes komt dit aardig overeen met de schatting van 4 à 5 broedparen per atlasblok.

Biotoop.

Over biotoop keus heb ik vrijwel niets kunnen vinden.

De stad schijnt zich meer en meer in de belangstelling van de Torenvalk te mogen verheugen, waarbij diverse malen ook hoge gebouwen (zoals torenflats en kerken) als nestplaats worden uitgezocht.

In 1976 bijv. broedde ze op Catharinakerk (midden in het centrum), Catharinaziekenhuis, 'n torenflat en in de Petruskerk waar hij over

rigensal vele jaren broed).

Merkwaardig dat dit door v. Erve 1967 nog als een grote uitzondering in Brabant beschouwd werd!

In 1978 maakte koerrier van een groot concern uit onze kontreiën melding van een nest jonge Torenvalken op een van haar gebouwen.

Trek en winter voorkomen.

Ook over trek en winterverblijf in onze streken zijn zeer weinig gegevens beschikbaar.

Tijdens min of meer regelmatige trektellingen in 't Look (Veldh.) nam Frank Neijts in de jaren '75, '76 en '77 voornamelijk in de eerste helft van oktoder Torenvalken waar die op vrij hoog z.w. vlogen.

Enkele waarnemingen wijzen erop dat zij in kleine groepjes van 3 á 4 al jagende zich verplaatsen.

Op vroege trek wijst een waarneming van een hoog naar z.w. vliegende Torenvalk op 29-07-76.

Nog steeds volgens dezelfde waarnemer zijn, althans in west- en noord Veldhoven de meeste Torenvalken in de winter verdwenen, zie ook art. over roofvogeltrektellen elders in dit nummer.

Helaas konden we van Bob Loos (koördinator Torenvalkonderzoek van kontaktorgaan van vogelstudie) geen gegevens ontvangen i.v.m. tijdgebrek.

Maarten Manders.

Foto : Maarten Manders.

Behalve van de "normale" soorten werden ook enkele waarnemingen bekend van zeldzamere soorten. In de meeste gevallen kon geen goede beschrijving verkregen worden, zodat een oordeel over de betrouwbaarheid niet goed mogelijk is. Voor de volledigheid (en als aansporing om van zeldzame soorten of onbekende een zo nauwkeurig en kritisch mogelijke omschrijving te maken!) volgen enkele daarvan hieronder:

Witkopzeearend

Half augustus 1976 werd op het halfdroge Beuven en in de omgeving daarvan (Strabrechtse heide) een exemplaar van deze soort gezien (o.a. door M.Silvius). Daar deze roofvogel uitsluitend in Noord-Amerika voorkomt lijkt het waarschijnlijk dat het een uit gevangenschap ontsnapt exemplaar betreft. Géén beschrijving ontvangen.

Steenarend

Eén waarneming in de Kempen: op 16 en 18 juli 1969 werd een vogel gezien te Heeze. (Hallman, Limosa 46: 77)

Havikarend

Een waarneming van mogelijk deze soort werd gedaan even over de Belgische grens, bij het "Zwart Kot". De waarnemers (H.Cornelissen, M.Bakermans, L.Peeters en P.Wouters) beschrijven de waarneming als volgt: "Vlogen eerst (het waren 2 exx.) laag boven het bos in z.w. richting. Waren duidelijk groter als Buizerd (vergelijking!) Duidelijk lange staart. Duidelijke tekening van de ondervleugel, die ook erg licht was. Brede, bruine schouderstreep. Ongeveer een maand later (dus begin september, daar eerste waarnemers de vogels op 6-08-77 zagen) nogmaals waargenomen door leden van "De Wielwaal" (Dirk Draulans e.a.) bij de zandwinningen te Mol(B.). Dit maal werd ook duidelijk de zwarte eindband aan de staart gezien."

Kommentaar redactie: Zeer onvolledige beschrijving, hoewel enkele kenmerken wel Havikarend-achtig "aandoen".
Dat een maand later 2 (?) van dergelijke vogels bij Mol werden gezien, wil niet zeggen dat dat ook dezelfde waren! Aanvullende kenmerken die toen zijn gezien hebben dan weinig waarde.

Arend spec.

Door dezelfde waarnemers werd tegelijkertijd en in gezelschap van de "Havikarenden" (!) een derde grote roofvogel gezien. Deze was ongeveer even groot, van boven en van onderen erg donker. Ook de onderkant van de vleugels erg donker maar met opvallend lichtere plekken. "De vleugels waren erg recht!", de staart duidelijk wigvormig.

Kommentaar redactie: Ook dit is een uiterst onvolledige beschrijving die op diverse Aquila-soorten kan slaan. Overigens is dat een bijzonder moeilijke groep.
Nogmaals: noteer alle kenmerken en liefst tijdens de waarneming!!

Mogelijk dat dit een Steppenarend is geweest, zie onder:

Steppenarend

In de nazomer van 1977 werd één Steppenarend gevangen, geringd en gefotografeerd op de Grote Heide te Leende/Maarheeze door Th.Lammers, (meded. R.H.Bossong). De determinatie is bevestigd door K.H.Voous.

De Arendbuizerd

Op 28 april 1976 zag ik boven de Oerlesche bossen, gem. Veldhoven, 2 roofvogels, waarvan er tenminste één als Arendbuizerd (*Buteo rufinus*) werd gedetermineerd. Anvankelijk zag ik op zeer grote afstand en op tamelijk grote hoogte 2 roofvogels die ik aanvankelijk voor Buizerden (*B. buteo*) hield. Ze vlogen al cirkelend naar n.o., mijn richting uit. Van zweefvlucht gingen ze over in aktieve vlucht waarbij ik onmiddellijk zag dat het géén buteo's waren: de langere vleugels en de soepele vleugelslag deden eerder denken aan *Buteo lagopus* of zelfs Wespendif (*Pernis apivorus*). De nogal ver uitstekende kop deed vooral denken aan de laatste, gezien de tijd van het jaar ook het meest logisch. De vogels kwamen steeds dichterbij en toen begon ik ze wel erg groot te vinden voor Wespendifen, bovendien waren de vleugels langer en breder, meer arend-achtig.

Uiteindelijk cirkelden de vogels boven mijn hoofd op ca. 75 m. hoogte en ze kregen nu gezelschap van 2 Buizerden (*B. buteo*), die als uit het niets op kwamen dagen. Zeer duidelijk was het grootteverschil (ca. éénvijfde), de relatief en absoluut langere, bredere en rechtere vleugels en ook de relatief en absoluut langere kop en staart van de "onbekende" roofpieten. Ze waren nu zeer dicht bij en vlak boven me, zodat ik slechts één exemplaar goed in de kijker (8 x 30) kon krijgen. Ik lette vooral op de staart daar ik nu vooral aan Ruigpootbuizerden (*B. lagopus*) dacht. Tot mijn niet geringe verbazing bleek deze, vooral in de heldere zon, doorschijnend licht rossig te zijn, zonder enige zichtbare bandering! Na deze ontdekking kon ik het tweede exemplaar niet meer fatsoenlijk in de kijker krijgen, zodat ik bij deze vogel dat kenmerk niet heb kunnen zien. In grootte en "model" week hij echter niet of nauwelijks van het andere exemplaar af, zodat aangenomen mag worden (ook omdat ze samen optrokken) dat hij tot dezelfde soort behoorde.

Beide vogels waren vrij gelijk gekleurd: bovenzijde lichtbruin, grote en kleine slagpennenbeduidend donkerder, kop lichter. De onderzijde was haast als een "typische" Ruigpootbuizerd: zeer lichte kop en borst, duidelijke donkere polsvlekken en donkere onderbuik, grote en kleine slagpennen wit met zwarte punten. Achterrand van de vleugel zwart of zeer donker. Eén exemplaar leek ietwat donkerder, rossiger op de onderzijde te zijn.

Al met al hadden de vogels veel weg van Ruigpootbuizerden (*B. lagopus*) met mogelijk nog iets langere vleugels en kop en 'n geheel afwijkende staartkleur. Ook de vleugelslag leek veel op die van de Ruigpootbuizerd en geheel anders dan die van de Buizerd (*B. buteo*), elastischer.

De Steppenbuizerd (*Buteo b. vulpines*) kan een soortgelijk verenkleed hebben, maar is eerder kleiner dan de nominaatvorm en beslist niet veel groter.

Tijdens de waarneming waren de omstandigheden ideaal: echt roofvogelweer, helder, zonnig met enkele wolkjes en een matige wind uit het zuidwesten. Het tijdstip was ca. 11.30 uur en dientengevolge had ik de zon van opzij.

Uit het bovenstaande valt m.i. op te maken dat hier tenminste één, doch waarschijnlijk twee Arendbuizerden (*Buteo rufinus*) betrof. Alle kenmerken komen aardig overeen met wat Porter c.s. (1974), Glutz, Bauer & Bezzel (1971) en Brown & Amadon (1968) over deze soort schrijven.

De Avifauna van Nederland (1970) vermeldt slechts 2 vrij oude waarnemingen. Van Erve c.s. (1967) en Lippens & Wille (1972) noemen de soort niet. In de Avifauna van Midden-Nederland (1971) vinden we 2 waarnemingen van recentere datum, één daarvan **betreft ook een** aprilwaarneming. Overigens zijn deze onbevestigd.

BEDREIGING VAN DE ROOFVOGELSTAND

Het aantal factoren dat een bedreiging vormt voor de meeste roofvogels is zeer divers en vooral daarom een lastige zaak: enerzijds bemoeilijkt het het onderzoek naar de specifieke invloed van een factor, anderzijds wordt het doeltreffend beschermen van roofvogels tegen al deze factoren een lastige zaak. In het onderstaande wil ik enkele negatieve factoren noemen. Over elk hiervan is al veel geschreven en het is onmogelijk om deze resultaten in een kort bestek samen te vatten. Volstaan wordt dan ook met het noemen van enkele voorbeelden.

A. Jacht

Ofschoon het schieten op roofvogels en uilen in Nederland wettelijk verboden is, vindt het nog steeds plaats. Er wordt nog steeds in de broedtijd op Buizerden geschoten (Burgers c.s. 1976) en bij 25% van de door legale preparateurs opgezette Buizerden werden hagelkorrels gevonden (Bezemer c.s. 1976). In 1964 mislukten van 22 bekende havikhorsten er 11, waarvan 4 (18%) door afschot. In 1965 mislukten er van 18 nesten 9, waarvan 3 (17%) door afschot van de oudervogels (Bijleveld 1966). In de Achterhoek werden van ca. 10 paar Haviken er 3 afgeschoten (Verslag Vogelstudie 1977). Welke omvang het afschot van roofvogels in de mediterrane landen precies heeft, is niet te zeggen, maar het is wel zeker dat het nog om enorme aantallen gaat (zie ook nu en dan artikels en mededelingen in "Het Vogeljaar" en Report Proc. Vienna 1975 van de ICBP (1977)).

B. Valkenjacht, eierverzamelaars en handel in roofvogels en hun eieren.

Over de invloed van deze factoren is moeilijk iets te zeggen. Valkenjacht vindt nog veel plaats en ten behoeve hiervan worden veel grote valkensoorten, Haviken e.d. op de trek gevangen of als jongen uitgehorst. Duistere praktijken van eierverzamelaars en de handel in roofvogels en hun eieren komen nauwelijks in de publiciteit en de omvang is dan ook niet goed bekend. In Groot-Brittannië vormen deze factoren de grootste bedreiging voor de Havik (Sharrock 1976). Het is waarschijnlijk dat deze factoren ook elders - zij het alleen al op plaatselijke schaal - een negatieve invloed kunnen hebben. Men denke bijvoorbeeld aan de Zeearend in Sleeswijk-Holstein.

C. Insecticiden en andere vergiften

Het aantal publicaties op dit gebied is bijzonder groot. Hier van heb ik er een paar uitgelicht. In het voorjaar van 1960 stierven als gevolg van pesticiden meer dan 27.000 vogels verdeeld over minstens 55 soorten. Hieronder bevonden zich 100 Buizerden (Mörzer Bruyns 1962). In 1966 en 1967 werden 17-18 Buizerden gevonden die waren ~~gevonden~~ *gestouwen* aan pesticiden (Koeman c.s. 1968) en in de periode november 1968 tot november 1969 stierven in Zeeland door vergiftigingen minstens 103 roofvogels en 111 uilen (Bijleveld 1974). Onderzoekingen aan dood gevonden jongen en volwassen vogels en niet uitgekomen ("succesloze") eieren van de Sperwer lieten - evenals bij bijna alle andere roofvogelsoorten - deels een hoge belasting met gechlloreerde koolwaterstoffen, PCB's en zware metalen zien.

In extreme gevallen werd een akute vergiftiging van jonge en volwassen vogels door DDT, Dieldrin, kwik e.d. geconstateerd. De belasting van de vogels - met name met DDE, een metaboliet van DDT - resulteerde onder andere in geringere legselgrootte, verhoogde sterfte van de embryo's en nestjongen en dunschaligheid van de eieren (bijv. Bednarek c.s. 1975, Conrad 1977 & 1978, Cooke 1973, Cramp 1963, Fuchs c.s. 1972, Koeman c.s. 1972, Newton 1973 & 1973, Trommer 1973).

De invloed van insecticiden op de roofvogels is dus niet gering. Nog eens samengevat:

- bij strenge winters komt bijv. DDT, dat opgehoopt zit in het vetweefsel van een roofvogel, vrij door de afbraak van het vet en de DDT gaat circuleren door de bloedbanen, wat bij overschrijding van een bepaalde concentratie aan DDT dodelijk is.
- insecticiden kunnen invloed hebben op het reproductievermogen van de volwassen vogel.
- bij een bepaalde concentratie veroorzaken insecticiden funeste dunschaligheid van de eieren en bestaat een grote kans op levenloze embryo's.

D. Verdwijnen van biotopen

Onder het biotoop van een roofvogel vallen veel factoren, zoals nestgelegenheid, jachtmogelijkheden (ruimtelijk), voedselaanbod, invloed van verstoring. Het biotoop kan dus al ongeschikt worden als aan één van de eisen van een roofvogel ten aanzien van deze factoren niet wordt voldaan.

Nederland heeft de afgelopen eeuw zeer sterke veranderingen ondergaan. Voor de ene soort had dit (tijdelijk) positieve gevolgen, voor de andere (tijdelijk) negatieve. Uitgestrekte bossen zijn voor de een zeer gunstig, de ander prefereert weer een kleinschalig landschap. Het beeld wordt namelijk sterk vertroebeld door het gebruik van insecticiden en andere vergiften vanaf de jaren vijftig en het uitblijven van strenge winters vanaf 1963. Bij de Buizerd werd bekend dat intensivering van bebouwing in huizenarme gebieden, zoals vaak bij ruilverkavelingen plaats vindt, nadelige invloed kan hebben op de dichtheid (Waardenburg 1976)

Ondanks het feit dat al veel onderzoek is verricht naar de bedreiging van de roofvogelstand, blijven er nog veel vragen over: is de toename van de Buizerd in Nederland schijn door een toegenomen aantal waarnemers, of wordt het beeld vertroebeld door het uitblijven van strenge winters, of past de Buizerd zich aan? De zelfde vragen voor de Havik. En waarom neemt de Grauwe Kiekkendief in West-Europa zo schrikbarend af?

Het bosbestand in Noord-Brabant

Tom Heijnen

ORNITHOMANIA

door

FRANK NEYTS

en

JACQUES V. KESSEL.

Voor de liefhebbers van gekke, maffe, eigenaardige, a-typische, idiote, rare en andere waarnemingen van het roofvogelgedrag hieronder een bloemlezing over wat wij mochten ontvangen:

- Van de heer Marc Smets uit België (maar zeer vaak operationeel op 'Ollands grondgebied zulle) kregen wij het volgende:
- M. Torenvalk met geslagen Merel op enkele meters afstand op 9 nov. 1972.
 - Torenvalk die een rat spec. sloeg, dit werd zelfs gefotografeerd!
 - Een zich waassend wijfje Sperwer langdurig gadegeslagen (foei! red.). Een groepje overvliegende Piepers bemerkten de roofvogel onder zich en bleven net zo lang alarmeren tot deze wegvloog.
 - Opmerkelijk het verschil in gedrag tussen diverse soorten lijsterachtigen bij de nadering van 'n Sperwer. Kramsvogels en Koperwieken vlogen angstig weg, maar Merels verstopten zich zeer goed in 'n dichte ligsuterhaag. Kenden die Merels de omgeving beter (en wisten zij dus dat de haag een goede dekking bood) of is het vluchtgedrag soortgebonden?
 - Een bij de maaltijd betrachte Sperwer liet van schrik 'n Spreew liggen toen onze Marc zijn hoofd om het hoekje stak. Wat bleek? De Sperwer was eerst aan rug en stuit begonnen!

Maar niet alleen Belgen zien zulke gekke dingen hoor! Eén onzer redactieleden verzamelde ook 's wat maffigheden:

- 'n Bruine Kiek-man vliegt laag over het Klein Meer (Vessem), enkele centimeters over de koppen van Meerkoeten, Wintertalingen en Tafeleenden. Hoewel hij slechts z'n poot hoefde uit te steken om er één uit te pikken deed hij zulks niet en de watervogels reageerden niet eens!
- 'n Bepaalde Torenvalk in Woensel (Eindhoven) had er een gewoonte van gemaakt op Kuifleeuweriken te jagen die veelvuldig op daken van huizen zaten. Niet waargenomen dat hij er een ving.
- In het Mastbos bij Breda werd waargenomen hoe een man Torenvalk tot 3 x toe een poging waagde om een zingende Boompieper uit het topje van zijn zangboom te plukken. In razendsnelle glijvlucht naderde de Torenvalk telkens zijn a.s. slachtoffer, na eerst wat hoogte gewonen te hebben. Het lukte echter niet!
- Meermalen waargenomen dat bijv. in de trektijd, kraaien e.d. niet reageerden op overtrekkende Buizerden, maar bij Wespendieven of zelfs Boomvalken volkomen in paniek raakten!
- Een Spreeuw zit op een paaltje, plots duikt hij ineem en kijkt recht naarboven en jawel.. in de aangegeven richting zien wij een Buizerd!

Ook hebben we nog gevonden:

- Een Buizerd die even ondersteboven vloog! (je moet niet vogelen met een borrel op! Red.)
- Nog dit jaar werd op de Cartierheide gezien dat een Havik een Havik sloeg! (Zie ook Opdam 1978)
- In de Avifauna van Noord-Brabant vinden wij een leuk verhaal over de correlatie tussen Zwarte Specht en Havik. Neemt de Havik toe dan neemt de Zw. Specht af! Zullen die zwarten balen van het toegenomen aantal Haviken!
- In de boswachterij Hapert werd gezien dat 2 Haviken samen op Post- en Houtduiven joegen. (Van Zeearenden is zoiets ook bekend, red.).

Ornithomaantje en de Aktie-Piet

(Een vervolgv verhaal in één deel, speciaal voor deze roofvogel-uitgave van "D'n Blauwe Klauwier" geschreven door de bekende ornithomanische auteur K.S.)

Hoofdstuk 1

Met een luid "bùùùùrrrrrp" beëindigde Ornithomaantje (die wij in het vervolg dus "Maantje" zullen noemen) het 26e flesje kola van die avond. Het was een tamelijk warme, vermoeiende en inspannende dag geweest: 12 uur en 23 minuten trekvogels tellen gaat je niet in de koude kleren zitten. Indien wèl dan bezorgt het je in ieder geval een verschrikkelijke dorst. Vandaar die 26 flesjes. Bovendien was het herfstvakantie, fraai najaarsweer, dus kon het lijken. Vanwege dat mooie weer zat Maantje nog in detuin en wel in een tuinstoel. Je kent ze wel: een boel latten en ertussen een lap linnen. Om er een op te zetten heb je minstens 2 jaar wiskunde, 1 jaar bouwkunde en veel inzicht nodig. Een opleiding tot gediplomeerd verpleegster strekt tot aanbeveling. Maantje bezat geen van alle, vandaar dat die stoel er al stond toen hij ging zitten.

Hoofdstuk 2

Vanuit zijn ooghoeken bestudeerde hij het gefladder en getjilp van de jeugdige mussen die in de zilveren regen en de sijzenboom kwamen pitten. Zodoende bemerkte hij niet dat een oude merel hem tot op ca. 1 meter genaderd was. Ook had hij niet in de smiezen dat die ouwe hem ongesjineerd zat aan te staren, onbeschoft haast! Hij merkte pas iets toen de stoel ineens ontzettend leek te groeien, de latten werden balken en planken! Met een ruk keerde hij zijn hoofd in de richting van de merel en zag slechts diens grijnzende smoelwerk: even van elkaar geweken rode snavelhelften en een glinsterend, roodomringd oog. "Zo, ben je weer bezig ouwe schurk?", vroeg hij. (Zie: "Ornithomaantje en de Verkleiningsblik", K.S. 1979, in voorbereiding.)

"Tja," zei de merel, en veegde de grijns van zijn snavel, "ik heb je nodig vandaar dat onaangekondigde gekleiner" Vergiste Maantje zich, of zag hij werkelijk paniek in de ogen van zijn vriend?

"Samsing rotten?" vroeg hij in ornithomaans Westerburens, "of hoor je ook een geheimzinnige stem die je naar het verre Zuiden wil lokken?" Pas dan op voor de Laarslanders want die stoppen je in de lijsterpattee!" De Merel glimlachte desondanks: "nee zeg, stel je voor, met de domme tak van de familie in één blikje(hiermee doelde hij duidelijk op zijn aangetrouwde nicht Filomeel uit Tafelen, zie "Ornithomaantje en de Ornitholaan"), bovendien ben ik standvogel." Even sprak de oude, vertrouwde fierheid uit zijn ogen maar teon werd hij weer serieus. "Nee, het is misschien niet zó erg, maar het probleem is wel dichterbij. Jij hebt natuurlijk ook gemerkt dat het herfst is en dat allerlei vreemd volkje uit de Noordelijke Landen naar hier is gekomen. De meesten kennen we wel, sommigen zijn zelfs familie. Er komen ook minder leuke vogels van die kanten maar die trekken meestal vlug door. Nu is er echter één die hier blijft rondhangen!" Die laatste zin kwam er zeer benepen uit en de angst in zijn ogen was nu tastbaar. Maantje voelde eens en zei: "Nou, da's echte, zulke angst zie je niet veel meer tegenwoordig!" Maar toen hij de merel aankeek verging hem de ironie.

Wordt vervolgd.

Hoofdstuk 3

"Allee, voor de nacht ermee, wats ze metter?" Wanhopig blikte de oude vogel naar hem op: "Je moet ons helpen Maantje, anders gebeuren er vreselijke dingen!" Waarempel, u tier in his aies, hau wos it possibbel? Maantje werd wat ongeduldig: "Als je niet precies zegt wat er aan de poot is kan ik er ook weinig aan doen!", zei hij. "Zit toch niet zo te zeveren" voegde hij er vergoelijkend aan toe en gaf het dier zijn snotlap.

Na een aantal flinke snuiten in hetdoekje kwam devogel eindelijk voor de draad met zijn probleem:

"Er is een Aktie-Piet aktief in de buurt!" en het woord "Aktie-Piet" kwam net zo moeilijk over zijn snavelhelften als mensen vroeger over de Duivel praatten (als je het over de d.... hebt, trap je hem op z'n staart"). Het woord hing dramatisch tussen hen in.

Maantje peinsde zich een ongeluk maar kon "Aktie-Piet" niet plaatsen in zijn ornithomaans woordenboek. "Wat is in Vogelsnaam een Aktie-Piet?" vroeg hij en plots, begrijpend: "Misschien een soort stootvogel?" "Wat stootvogel, stootvogel an me hoela!" riep de merel nu kwaad, een roofvogel is het, hij rooft en moordt, een misdadiger, een schoft, een rotzak, enne.....(Hij noemde nog veel meer leuke namen, die wij echter, vanwege de jeugdige lezers van de ACJN, niet kunnen plaatsen. Red.)

De merel was nu geheel overstuur en de laatste woorden kwamen er op hoge, overspannen toon uit. "Rustig, rustig, alleen met kalmte en overleg kunnen we de zaak oplossen. Aan overspannen gegil hebben we geen ene moer." Zo dat was tenminste verstandelijke taal en nu maar hopen dat die merel er net zo over dacht. Dat was zo, want op veel rustiger toon vervolgde hij: "Nou, vorige week is er dus een Aktie-Piet(een merkbare siddering in zijn stem) gesignaleerd in deze buurt en die heeft al verscheidene slachtoffers gemaakt. Weliswaar tot nu toe vooral mussen(de minachting was oneindig) maar vanmorgen heeft hij m'n jongste dochter uit m'n eerste nest te pakken genomen!" Weer dreigde hij in tranen uit te barsten, maar gelukkig verôde hij zich en keek alleen maar droevig.

"Oh ja, een Aktie-Piet is een rottige roofvogel, met een smerige lange staart, misselijk korte vleugels en afschuwelijk scherpe klauwen. Hij grijpt vogels bij verrassing, achterbaks, sluw!"

"Aha, een Sperwer dus!" zei Maantje. "Nee, een Aktie-Piet!" zei de merel gedecideerd en daarmee was de discussie wat dit punt betreft gesloten.

Hoofdstuk 4

Hij zag er nu ineens veel rustiger uit en zijn stem beefde niet meer toen hij zei: "Maantje, wij mijn vogelvrienden en ik, beschouwen jou als een echte vriend, een echte ornithomaan. Daarom heb ik jou ook uitgekozen om ons wereldje beter te leren kennen, geholpen door mijn gave.(Zie: "Ornithomaantje en de Verkleiningsblik", etc.) Wij hoeven daar in principe niks voor terug te hebben, zo zijn vogels niet! (Maantje negeerde de sneer) Maar nu vragen wij jou om een tegenprestatie: Verlos ons van de Aktie-Piet!" Zijn stem had smekend geklonken bij die laatste woorden en wanhopig tegelijk.

Wordt vervolgd.

vervolg Hoofdstuk 4

Natuurlijk was Maantje enigermate gevleid door de woorden van de Merel, maar in zijn binnenste woedde een hevige tweestrijd. Enerzijds wilde hij dolgraag de vogels helpen, anderzijds voelde hij toch een zekere sympathie voor die aktieve Aktie-Piet. Was ook hij niet een kind van Moeder Natuur en Vader Tijd?

De strijd eindigde onbeslist en Maantje vroeg de merel de andere ochtend terug te komen. Hij zou er dan een nachtje over kunnen waken om aldus een goede oplossing voor het probleem te kunnen bedenken. De merel vertrok, ietwat teleurgesteld. Misschien had hij wel verwacht dat Maantje een geweer zou grijpen om de vogel af te schieten? (Ervaringen met oudere jachtopzieners?)

Maantje kreeg medelijden met hem, zoals hij daar wat triest weghupte, afhangelende vleugels en staart halfstok. Dat maakte het probleem alleen maar ingewikkelder. Hij moest een oplossing zien te vinden die voor alle partijen bevredigend was, al zou hij de hele nacht geen oogdicht doen!

Hoofdstuk 5

Dat gebeurde dan ook, maar toen de ochtendzon zijn slaapkamerraam bereikte vond hij een weliswaar roodogige en blauwwallige, maar zeer tevreden Ornithomaantje. "Ha ouwe gouwe!" begroette hij joviaal het oranje hemellichaam, dat zich, verlegen door zoveel belangstelling, terugtrok achter eeb ijlings tevoorschijn geroepen schapenwolkje. Doch dit kon Maantjes vreugde niet temperen en fluitend ging hij zich wassen en ontbijten. Hoewel geen lid, toonde Maantje zich aan het ontbijt als een rasechte ACJenner: 13 sneden grof bruin met dikke hompen kaas, 13 glazen melk en 13 koppen thee. Nog een aantal plakken peperkoek en hij had het gevoel heel Teutenland aan te kunnen! Tegen achten begaf hij zich naar buiten, lawaar behalve de zon, niemand aanwezig was. "Zo, weer terug?" begroette hij deze en konstateerde tevreden dat hij zijn aanvankelijke schuwheid nu afgelegd had, er was althans geen wolkje te zien.

Nauwelijks had hij plaats genomen in de tuinstoel of een Merel wipte voorzichtig naderbij. Op slechts enkele decimeters van onze kleine held bleef hij zitten en het hele gedoetje van regel 15 t/m 21 van de eerste bladzijde van dit verhaal herhaalde zich.

"En?" vroeg hij, opgewonden schetterend, "heb je wat kunnen bedenken?" toen Maantje een voor vogels aanspreekbaar formaat had bereikt. Vóórdat Maantje kon antwoordenvroeg hij weer, struikelend over zijn woorden: "Wattissut, watusit, ittuswat, twsittua, atswtutti?"

"Rustig, rustig ouwe zenuwelijker!" riep het ventje zachtjes. "Luister goed. Wat precies mijn plan is kan ik je niet vertellen, dat moet geheim blijven. Anders lukt het misschien een tweede keer niet meer en dat zou je toch niet leuk vinden, wel?" Het schrikbeeld van nóg 'n Aktie-Piet schrok de merel zó af dat hij niet verder durfde te vragen. "Je moet me wel vertellen waar dat beest precies zit, anders kan ik weinig doen." sprak Maantje weer. "Daar heb ik voor gezorgd!" antwoordde de vogel niet zonder trots, "dadelijk komt een boodschapper van mij met de juiste koördinaten en het laatste nieuws over het monster."

Hoofdstuk 6

Zijn woorden waren nog niet koud (de zon scheen), of een vrolijk "kjau" verraadde de komst van een Kjau. Even klapwiekte de zwarte vogel wat argwanend boven het kleine tuintje, maar toen viel hij in. Steunend en kreunend stond hij weer op en met een blik van "gelukkig, niks gebroken" wendde hij zich tot de 2 lichtelijk verbijsterde aanwezigen. "Val jij altijd zo in?" vroeg Maantje. "Welnee", zei de merel,

vervolg hoofdstuk 6

"hij wil alleen maar stoer doen." De zilveren ogen van de Kjau blikten venijnig naar de laatstaanhetwoordgewezene, maar slikte zijn gal met een magistrale kropbeweging weg. "Ik kom verslag uitbrengen van mijn ultrageheime en levensgevaarlijke opdracht!" zei hij met voor een vogel van zijn formaat ongewoon hoog en welluidend stemgeluid. Hij sprak uitsluitend tegen Maantje en vervolgde, met een "lekker puh" in de ogen richting merel, "anderen(o ironie) waren hiervoor te bang!"

Maantje ging wijselijk niet in op deze onderlinge rivaliteit en vroeg de Kjau om zijn bevindingen. "Het wezen bevindt zich momenteel in een Bermsijsjesboom, 346 vleugeslagen van hier in de richting van waar het Gouden Ei verdwijnt als het donker wordt." Maantje, inmiddels vertrouwd met de uitdrukkingswijze van vogels, begreep dat meteen en rekende snel uit waar dat ongeveer kon zijn. "Wat doet hij nu?" vroeg hij de boodschapper. "Poetsen" antwoordde de Kjau, "wat ze altijd 's morgens doen de luilakken, poetsen! Waarschijnlijk blijft hij dan nog een tijdje om zich heen zitten kijken totdat-ie honger krijgt. Wat ze dan gaan doen heb ik nooit afgewacht!" Een kleine huivering doorvoer zijn veren van zijn grijze kruinveren tot aan de blauwzwarte staartpennen.

Zijn nieuwsgierigheid won het weer van de angst en begerig vroeg hij: "Wat nu kleine man?" Troefaas was echter voor de merel: "Gaat je geen donder aan, zeer geheim. Je bent bedankt en ga nou maar weer gauw naar je troep terug!" Triomfantelijk keek hij naar de overdonderde Kjau die inderdaad aanstalten maakte om op te donderen. Maantje kwam tussenbeide: "Schei nou 's uit met dat juveniel gedoe. Ik ben ontzettend blij met wat hij gedaan heeft en ik vind dat hij een compliment heeft verdiend!" De merel mokte, maar hield zijn snavel. De Kjau was weer helemaal opgelucht en-gehemeld: "Nou meneer Maantje, ik weet dan wel niet wat u gaat doen, maar ik hoop dat u succes heeft. Enne..., als u hulp nodig heeft, ik heb nog wel een paar familieleden die u maar al te graag willen helpen. Misschien niet van die hele frisse jongens, maar eerlijk als een Goudvink en voor geen Aktie-Piet bang!" Met deze verzekering steeg hij op en was pleite. "Zo, nu moest jij ook maar eens gaan, ik ga aan het werk", sprak de kleine vogelaar. Hoewel de Merel nog wat tegensputterde taaide hij onverrichterzake af.

Hoofdstuk 7

Maantje was nu alleen. Hoewel hij zich voelde als een Chinees die bergen kan verzetten, bekroop hem toch een lichte angst. Hij was immers zo niet veel groter dan een mus en de gedachte aan de scherpe klauwen van de Aktie-Piet was niet opwekkend. "Komaan, no pennik!" dacht hij hardop, "d'r zijn meer kleine mennekes geweest die een onmogelijke opdracht tot een goed einde hebben gebracht." (Tolkien, 1955) En, geheel in de ban van de Aktie-Piet, beraamde hij zijn krijgsplan.

Hoofdstuk 8

De bermsijsjesboom was al heel oud en had respektabele afmetingen bereikt in de loop der jaren. Hoewel de meeste bladeren reeds afgevallen waren (dat gaat nu eenmaal zo met bermsijsjesbomen), vond de Aktie-Piet het toch een geschikte ochtendplaats. D.w.z. hij zat er graag 's ochtends vroeg om de slaap uit zijn ogen te wrijven en een beetje te fantaseren over de grootte en de hoeveelheid prooien van die dag. Zo droomde hij bijvoorbeeld vaak dat hij één van die vuile rotkraaien te grazen nam. Tevens poetste hij zijn veren en aldus verstreek de tijd tot hij echt honger kreeg.

vervolg hoofdstuk 8

Op dat punt zijn we nu aangeland en de Aktie-Piet begon de dikke, slonzige mussen met meer dan normale belangstelling te bekijken. Net toen hij af wou strijken viel zijn oog op een merkwaardig gevalletje, vrijwel pal onder hem. Met één fel oog fixeerde hij het rare wezen dat wat hulpeloos fladderde, maar hoe scherp hij ook keek, hij kon niet ontdekken wat het nou precies was. Het leek nog het meest op een rat, maar dan een met vleugels! In ieder geval was het gewond of ziek en de combinatie rat-vogel deed hem dermate watersnavelen dat hij zich geen sekonde meer bedacht en zich als een idioot (geheel op Aktie-Pietenwijze) op zijn aanstaande prooi liet vallen. Nu ja, dat was de bedoeling, maar enkele centimeters voor hij zijn begerige gele klauwen in het malse vlees wilde slaan werd hij op uiterst ruwe wijze tegengehouden door vrijwel onzichtbare zwarte draden. Hij worstelde om los te komen, maar hoe meer hij bewoog, hoe steviger de zwarte draden hem vastgrepen en uiteindelijk zat hij muurvast. Zijn ogen puilden uit van angst en woede en zijn kromsnavel stond wijdopen, zijn adem ging hortend en hijgend. De intelligente lezer zal begrepen hebben dat de Aktie-Piet in een uiterst listig opgesteld mistnetje was terechtgekomen. De nog intelligentere zal nu ook wel hebben gesnapt dat dit to het krijgsplan van Ornithomaantje behoorde en hij zal zelfs stiekum hebben vermoed dat dat vreemde wezen niemand anders was dan onze dappere held zelf! Laten we echter niet op de zaken vooruitlopen.

Hoofdstuk 9

Uiterst tevreden over zichzelf bekeek Maantje (inderdaad) zijn vangst. "De grijper gegrepen, de rover geroofd, de dief gediefd, de stoter gestoot enz.!" riep hij triomfantelijk.

Zijn merelvleugels (ruiveren van zijn vriend) had hij weer afgegespt en hij luisterde nu vergenoegd naar het woeste gesputter en geblaas van de nu weerloze Aktie-Piet: "Fuile rotsak! Maak me los, dan zal ik je 's grijp'n, klein onderkruupsel! Ik freet j'op medhuud en veer'n, rotbeest, kreng, zoon van 'n mus! enz. enz. (U begrijpt, de ACJenners. Red.) Hij raasde zo nog 'n tijdje door tot zijn gehele snavel vol speeksel zat en hij het niet verder bracht dan: "gsrtsst, gotvssrsttsssrtoomme, grrrieiessss....."

Toen hij nog normaal artikuleerde had zijn stem hees geklonken, een beetje rauw zelfs. Hij sprak duidelijk door de neusgaten en had 'n noordelijk aksent. "Zo, jij bent dus een Tukker of nog erger!" sprak Maantje, doch de Aktie-Piet antwoordde niet maar keek onze vriend met zulk een intense haat in de ogen aan, dat deze schielijk het hoofd afwendde. (Je kent dat wel, als blikken konden doden...)

"Luistert goed, gij onbeholpen Tukker, gij inaktieve op non-aktief staande ongeaktiveerde Aktie-Piet, gij machteloze verenhoop!

Beloof mij dat je dit voor jou zo onzalige oord binnen 5 minuten verlaat, zònder nog gauw effe een mus mee te pikken en ik maak je weer los. Daarna moet je hier nooit meer terugkomen!"

Maantje zag de sluwe, berekenende blik in de ogen van de vogel en zag wat deze van plan was. "Okee" zei de vogel zo rustig mogelijk (ja, ja) "Beloofd, je kunt me losmaak'n" voegde hij er schijnbaar overschillig aan toe. Maantje hoorde echter de ingehouden woede in de neuzige stem en trapte er dus niet in. (Jammer, wij typen ons blauw. Red.)

"Nee, nee en jij me dan lekker opvreten, zò zijn we niet gepaard!" lachte Maantje. "Jij verdwijnt hier onmiddellijk, anders krijg je met hem te doen!" Wat de Aktie-Piet toen zag, valt met geen pen te beschrijven. Gelukkig wordt dit getypt dus:

Hoofdstuk 10

Kijkend in de door Maantje aangegeven richting zag de gegrepen grijper een vogelkop:

Twee knalgele ogen die gloeiden van woeste haat en tomeloze wreedheid. Een oneindig scherpe, felgekromde haaksnavel die blazend geopend was en waaraan nog bloederige resten kleefden van wat eens een lief zangvogeltje was geweest. Alle slechtheid, wreedheid en kwaadaardigheid van heel Teutenland leken in deze kop verenigd! De Aktie-Piet gilde het uit van angst: Nee, nee! Oh alsjeblijft, doe'm weg, ik wil niet opgevreet'n worden, laat mij leev'n, moederrr!" Maantje kreeg medelijden met het jammerende dier dat machteloos spartelde in het net. "Beloof me dat je hier nooit meer terugkomt?" vroeg hij op wat vriendelijker toon. "Ja, ja, ik ga weg, naar het zuid'n en ik zal allenig nog maar sla en doppertjes eet'n!" gilde de dodelijk beangste vogel. "Nou, da's ook weer overdreven, van mij mag je gerust vogeltjes eten als je het maar niet hier doet!", lachte Maantje, "anders krijg je het met hem aan de stok!" zei hij vlug er achteraan want hij vertrouwde het nog niet helemaal. Maar één blik op de jammerende verenhoop aan zijn voeten zei hem genoeg. Hij greep dus zijn opvouwbare schaartje en knipte een voor een de draden los. Nauwelijks was hij aan de laatste begonnen of de vogel stooft onder hem vandaan en repte wat hij reppen kon.

Nooit hebben zij hem nog teruggezien, maar enige maanden later las Maantje in een ornithomaans blad een merkwaardig verhaal: Een Zuiderburensse ornithomaan beschreef een uiterst kurieuze gedragswijze van een roofvogel. Herhaalde malen werd gezien dat deze vogel bij verrassing probeerde slakroppen te grijpen in een groentetuin. Toen men hem wist te vangen braakte hij prompt een half blik doperwtten(middelfijn) uit!

Hoofdstuk 11, tevens het laatste.

Die avond was het feest op Maantjes kamer, de Vlierbessen Speciaal gingen van hand tot poot tot mond tot snavel en eenieder raakte lichtelijk aangeschoten. Telkens opnieuw moest Maantje zijn avontuur vertellen en dat deed hij met verve, dus in geuren en kleuren. Dat van die vogelkop vertelde hij er echter niet bij, hij zei slechts dat hij de Aktie-Piet zo overdonderend had toegesproken dat deze op slag vegetariër was geworden! Steeds als hij aan die passage was, streek hij stiekem over zijn binnenzak waar hij het plaatje van een Sperwer uit "Brehms Tierleben" voelde!

AFSCHOT ROOFVOGELS

Dat is dus bij de wet verboden, geen probleem. Hoewel? Waar komen dan al die dode roofpieten vandaan die we bij (erkende) preparateurs in grote aantallen aantreffen? Allemaal "gevonden" jongens? Nou dan hebben jullie goeie ogen, want is het niet merkwaardig, dat wij vogelaars die de ogen toch ook niet in de zak hebben en zeer vaak in het veld zijn, zelden of nooit een dooie roofvogel vinden?

Niet na te gaan is het aantal dode roofvogels dat bij clandestiene preparateurs terecht komt. Waarschijnlijk is dit aantal relatief nog veel groter omdat menige stroper zijn "buit" niet vlug bij een erkende preparateur durft aan te bieden. Zeker niet als de poten door de klem gebroken zijn! Helaas is niet goed na te gaan hoeveel clandestiene preparateurs er actief zijn in de Kempen, maar er zijn voortekenen dat het er nogal wat zijn!

Waarom nu dit afschot(of anderzins doden) van roofvogels?

- Om op te zetten. Oh wat mooi zo'n dooie Buizerd met opgeheven vleugels en een Vlaamse Gaat in zijn poten op de kleuren-t.v.! Aan deze wansmaak wordt grof geld verdiend: een opgezette Buizerd brengt al gauw 200 tot 250 gulden op. Hoe zeldzamer de vogel(of kleurfase bij bijv. Buizerd), hoe duurder hij wordt in dooie staat. Zo brengen opgestopte Kerkuilen momenteel zelfs meer dan 300 piek op, da's nog 's de moeite!
- Er zijn nog steeds mensen die vinden dat alles wat kromsnavels en grijpklauwen heeft ter plekke gefusillerd moet worden, omdat ze schadelijk zijn. Schadelijk waarvoor? Voor konijnen en fazanten, de "heilige koëien" der jagers en jachtopzieners! Konijnen en fazanten die ze eerst tot in het onfrisse hebben gekoesterd en verwend om ze dankapote te schieten! Maar blijkt niet duidelijker juist het nut van zo'n roofvogels als hij éérszt zo'n vingertamme en totaal onaangepaste fazant bij de fraaie lurven pakt?
- Hoe vaak zullen niet roofvogels(en ook andere beschermde vogels) geschoten worden, zomaar, omdat de Patrijzen, Hazen, Konijnen of Fazanten "het vandaag niet deden"?

Wanneer wordt nu eens deugdelijk gecontroleerd?

Kom op heren van C.R.M., politie-agenten en controleurs Vogelwet. Laat die ene Goudvink nou maar in die voliëre zitten en ga 'ns het veld in! Loop 's achter een groepje jagers aan of breng 'ns wat vaker eenbezoek aan een preparateur! Maak het die mensen maar eens moeilijk, de rotte appelen vallen vanzelf door de mand!

En, dit vooral voor de dienaren van de Heilige Hermandad, hang 'ns 'n roofvoegeplaat op in het bureau en wees zeer kritisch met het afgeven van vervoersvergunningen!

Het blijft een groot probleem natuurlijk en oplossingen zijn niet zo snel te geven. Misschien het volgende?

- Verbied het opzetten van roofvogels. Alleen vergunning geven om ze te balgen, zodat het voor mensen onaantrekkelijk wordt een dooie roofpiet in huis te hebben.

Het probleem wordt dan beperkt tot de clandestiene preparateurs, maar met stevige controle moet daar toch wat aangedaan kunnen worden!

Natuurlijk is dat maar een suggestie onzerzijds(red.). Wie heeft andere oplossingen, betere misschien????????????????? Wie ?????????? Intussen zullen wij contact opnemen met C.R.M., daarover hopelijk meer in het volgende nummer.

Valkenjacht

In vroeger tijden was het jagen met roofvogels een privilege van koningen, keizers en hun echtgenotes resp. concubines.

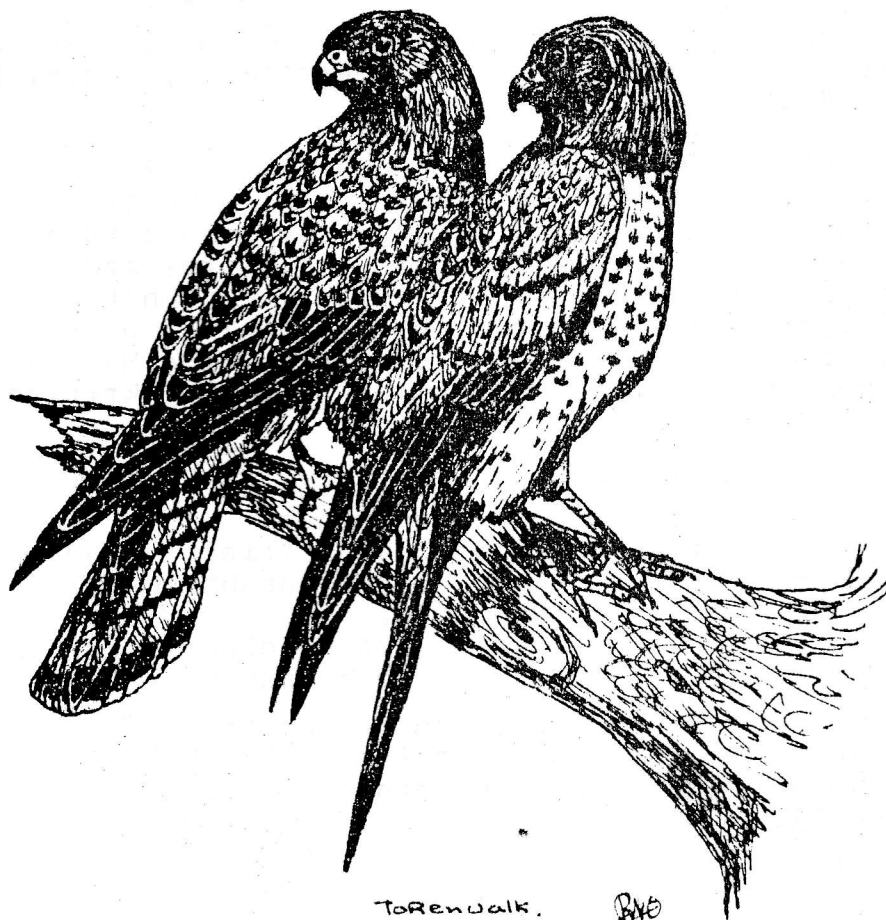
Zou het nog steeds die frustratie zijn die momenteel zoveel mensen er toe brengt met een Torenvalk, Sperwer of Havik op de knuist rond te klossen? Of staat dat nou echt stoer, zo'n "gevaarlijke" en "vervaarlijke" roofvogel op de liefst blote pols?

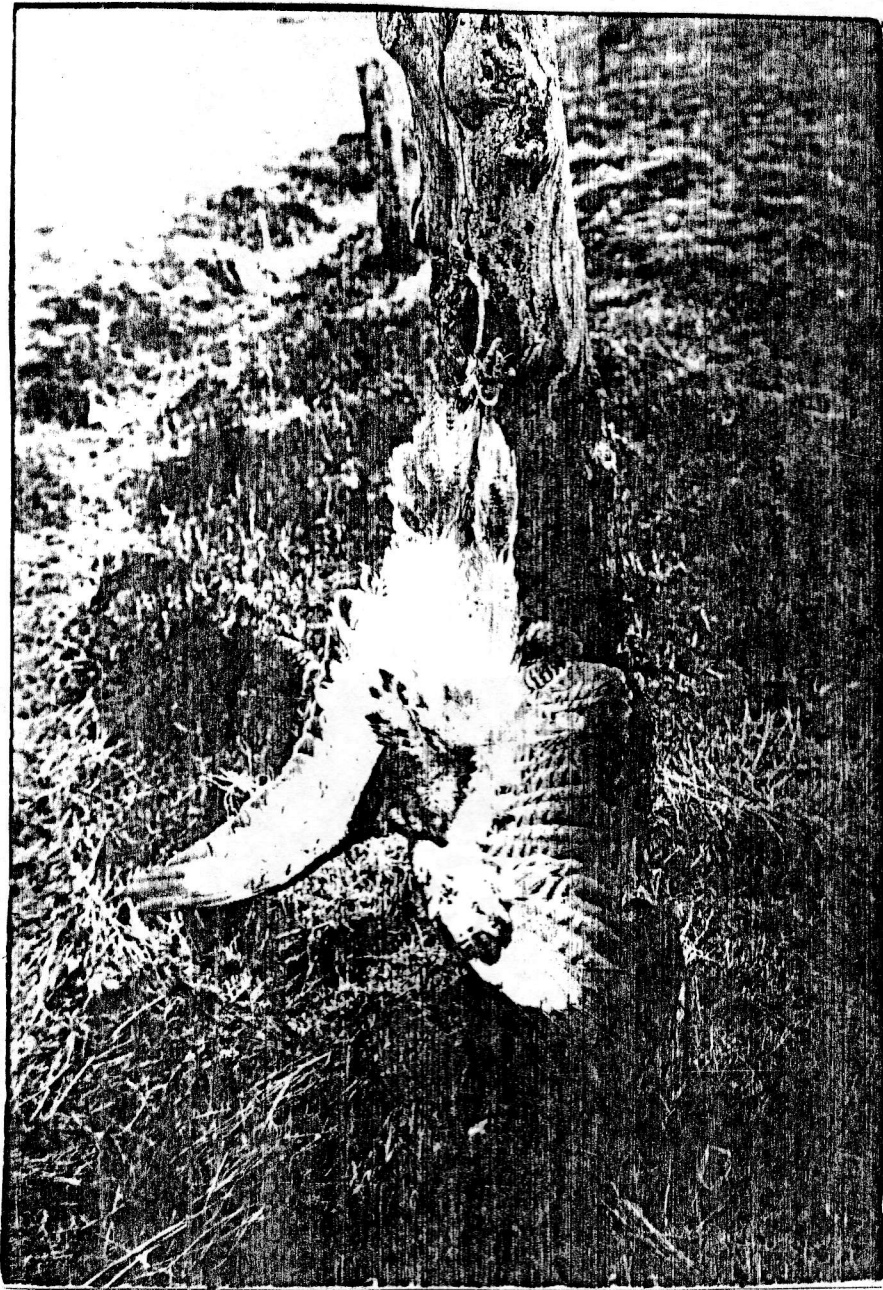
Wij kennen er zelfs een die zich daartoe speciaal een groen jagerskostuum heeft aangeschaft, compleet met hoedje met gemzenflosje. Is het niet ronduit belachelijk? Waar moet je hier in Nederland nu nog jagen met zo'n roofvogel?

Sommigen sluiten ze alleen maar op in 'n voliëre. Daarbij zijn dan nogal eens uitheemse soorten, zoals bijv. in Eindhoven iemand in het bezit is van een paar Afrikaanse Zeearenden (precieze naam niet bekend, red.) Dit jeugdig persoon behaalde zelfs een broedsukses met deze vogels (op zich prijzenswaardig) maar is dat nou zo goed, dat roofvogels zo maar verhandeld kunnen worden? En dan bestond de "ornitholoog" P. Maréchal het nog dit geval toe te juichen in de plaatselijke pers! Hoe is het toch allemaal mogelijk?

Wij kennen meer van dit soort jongens, ze beginnen met een tamme Kauw, vervolgens een Zwarte Kraai, maar als ook dat nog te "tam" is willen ze volgend jaar "unne Torrevallek uithoale"!

N.B. Met het bovenstaande doelen wij op de "illegale" valkeniers, dus niet de leden van de Koninklijke Nederlandse Valkeniersvereniging "Adriaan Mollen"! Natuurlijk kun je ook bij die klub vraagtekens plaatsen, want waarom mag zo'n selekt groepje mensen nu wèl jagen en anderen niet?

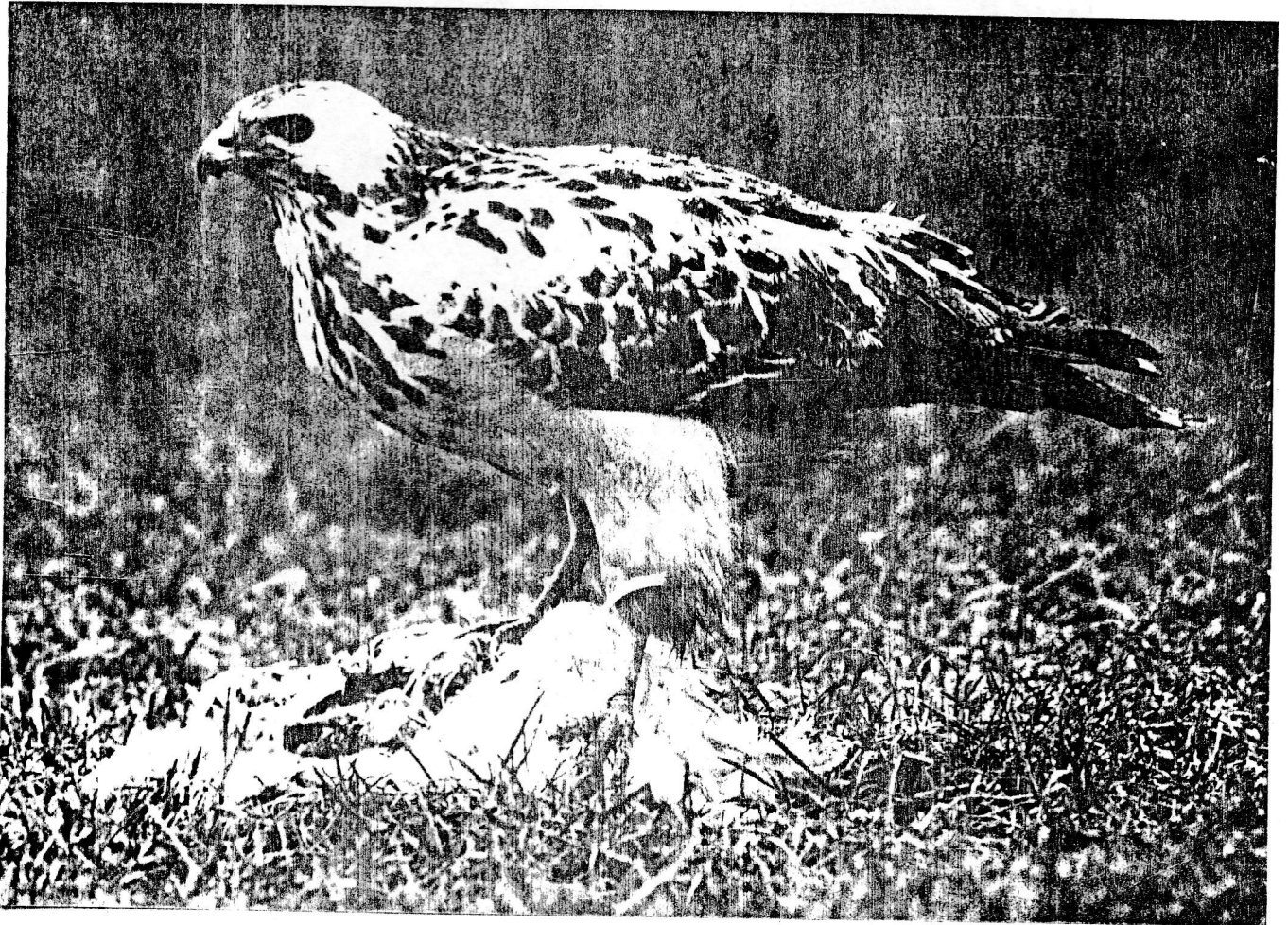

Dode Buizerd aan paal gebonden.
Foto: Mark Smets.

Buizerd. Dit dode exemplaar werd gevonden in maart 1970 op het Landgoed de Utrecht. Deze vogel zat in een klem!
Foto zelfde als voorpagina, gemaakt door Wim Huijbregts.

Buizerd, Landschotsche Heide 1970
(foto: Wim de Kroon)

Buizerd- Ruigpootbuizerd.

Steeds vaker worden we de laatste tijd bang gemaakt als we het aandurven een Ruigpoot te zien. Diverse auteurs wijzen er op dat uitsluitend de bevederde poten van de Ruigpoot uitsluitend geven bij de determinatie. Maar o wee, jammer, jammer, dan verschijnt daar een artikel in Limosa (1976, jg.49, afl.1-2) dat alle poten onder de stoelen uitzaagt en flinke hopen de bodem inslaat.

Wat schrijft ene P.A. Waardenburg daar op pag 107? Juist de intelligente lezer (en dat zijn wij alle Ornithomanen) heeft het al begrepen: er bestaan ook gewone Buizerden (Buteo buteo) met bevederde poten! Hèèèèlp!

Als de nood het hogst is , jawel, de redactie van Ornithomania is present, op de plek van de trubbels, in het drukste krijgsgewoel, met gevaar voor eigen leven! De oplossing is zéér eenvoudig maar daarom niet minder intelligent! Onthoudt: " Voortaan beschouwen wij, de lezers van Ornithomania, de Buizerd (Buteo buteo) en de Ruigpootbuizerd (Buteo lagopus) als conspecificiek! "(tot dezelfde soort behorend suffert!) Deze stelling is goedgekeurd door het Simplistisch Kempisch Ornithomanisch Verbond (S.K.O.V.), een onderafdeling van de club van Kempische Vogelkundigen.

Buizerd - Ruigpootbuizerd ll

Uiteraard is de pootbevedering bij gewone Buizerden (B.buteo) abnormaal, dus zeer weinig voorkomend. In combinatie met andere " Ruigpoot-" kenmerken (lichte kop, donkere buik en polsvlekken, witte staart met zwarte eindband, eventueel veelvuldig bidden) zal het in vrijwel alle gevallen doorslaggevend zijn, d.w.z. de ruigpotige is inderdaad een Ruigpootbuizerd (Buteo lagopus)!

Nou zal het aantal gevallen dat je moet dubben over die ruige poten zéér gering zijn, want wanneer zie je die nou? De meeste Ruigpoten worden op enige afstand of overvliegend gezien en dan is het constateren van bevedering op het loopbeen een onmogelijke zaak! Desondanks menen wij, redactie van Ornithomania, Ruigpoten onder zekere omstandigheden te kunnen herkennen.

Het is ons een aantal malen (op diverse plaatsen in Nederland) opgevallen dat vogels die later als Ruigpootbuizerd werden gedetermineerd, eerst werden "uitgescholden" voor "Wouw" of "Kiekendief" , maar nooit aanvankelijk "Buizerd(B.buteo)" werden genoemd!

En inderdaad zal het de zorgvuldige waarnemer (wie,?) opvallen dat de Ruigpootbuizerd anders vliegt dan de Buizerd: soepeler, met verder doorslaande langere vleugels. Dat zullen we heel wat vaker zien als die bevederde poten en in combinatie met genoemde "Ruigpoot"-kenmerken is het o.i. evengoed doorslaggevend. We voegen er aan toe dat vogels in glij- of zweefvlucht problematisch blijven en determinatie is dan pas mogelijk als men enkele zekere "buteo's" in de nabijheid ziet. Zéér ervaren waarnemers kunnen het ook zonder die "buteo's" proberen, zij zullen letten op formaat en vorm van de vleugels.

Buizerd - Ruigpootbuizerd llI

In verband met de problemen bij de determinatie Buizerd -Ruigpoot is het wel eens nuttig te weten hoe men daar bij de COMMISSIE NEDERLANDSE AVIFAUNA (afd. van de Ned. Ornithologische Unie) over denkt: Wij citeren uit een brief van deze organisatie aan één onzer leden van ongeveer 3 jaar geleden:

" Hoewel de Ruigpootbuizerd niet tot de Dwaalgasten of Onregelmatige gasten behoort, worden de waarnemingen toch met aandacht bekeken. Afhankelijk van de kwaliteit van de waarnemer wordt er dan beslist tot publicatie.

Het komt ons voor , dat het niet de juiste manier is, waarnemers door

middel van publicaties in te lichten op welke onderdelen gelet moet worden en deze aan te geven. Als men eenmaal weet wat de criteria zijn en welke maatstaven er worden aangelegd, dan komen er geconstrueerde meldingen binnen en dat moeten we nu net niet hebben.

Men dient door te geven wat men in het veld heeft waargenomen en daarop wordt de waarneming beoordeeld."

NU worden wij (red. Ornithomania) héél erg boos, dit gaat toch wel erg ver!

1. Wie bepaalt in godsnaam de "kwaliteit" van de waarnemer? Zijn goede waarnemers slechts diegenen die regelmatig al of niet goed gedocumenteerde verhaaltjes over superzeldzame dwaalgasten insturen? Of zijn dat vogelaars die lid zijn van de Nederlandse Klub van Vogelkundigen of met leden daarvan bevriend zijn? Willen de Heren van de C.N.A. ons nu echt wijsmaken dat zij bijv. de redactieleden van Ornithomania op hun waarde als veldornitholoog kunnen beoordelen? Bij ons weten hebben wij hen nog nooit in het veld ontmoet.

2. Het tweede deel van het citaat deed ons eerst verstomd staan, ongehoorlijk! Maar toen grepen wij de typemasjien en rammelden er in één ruk het volgende uit: Dus het komt de heren voor dat het publiceren van gegevens die vogelaars behulpzaam kunnen zijn bij het determineren van de Ruigpootbuizerd niet de juiste manier is? Wel g.v.d. (sorry hoor, maar het wordt ons ook te machtig) nu hebbenwe een soort overkoepelende organisatie (waar de C.N.A. onder ressorteert!) en dan verdommen ze het om ons, vogelaars, te helpen! Dit is toch wel al te grof! Natuurlijk zullen er een enkele keer "geconstrueerde meldingen" binnenkomen. Maar niet alle vogelaars zijn soortenjagers die hun waarneming koste wat kost bevestigd willen zien! Zeker moet men opschrijven wat men in het veld heeft waargenomen, maar mogen we alsjeblieft hulp krijgen om te weten waarop we moeten letten?

Wij, redactie Ornithomania, konkluderen hieruit het volgende:

- De C.N.A. bepaalt de "kwaliteit" van de waarnemer, hoewel menig waarnemer hen niet eens kent!
- De C.N.A. vindt het niet nodig andere vogelaars te helpen d.m.v. publicaties om de determinatie van moeilijke soorten voor hen te vergemakkelijken.
- De C.N.A. gaat er van uit dat vogelaars in dat geval waarnemingen kunstmatig in elkaar gaan zetten (ze zien wat ze willen zien).
- De C.N.A. gelooft niet dat vogelaars in staat zijn om met behulp van grondige beschrijvingen (van anderen) en die van henzelf een "goede" waarneming te doen.
- Blijkbaar bestaat de C.N.A. uitsluitend uit en voor een zeer selekt groepje van vogelaars die erg goed zijn (volgens hen) en dus betrouwbaar. Dat selekte groepje heeft het niet zo nodig om gewezen te worden op "welke onderdelen gelet moet worden", dat kunnen ze blijkbaar al!

ornithomanische poëzie.

Op dit onderornithomaanse lopen nog enkele lieden rond die een nuchtere kijk(er) paren aan een poëtisch gemoed. Enkele van hun lyrische ontboezemingen wisten wij in zakelijke letters om te zetten:

Liefde

Getekend in de felle ogen,
Bestorven in zijn blik,
Ligt een vette duif te zieltoegen
In de klauwen van zijn liefste... Havik.

Droom

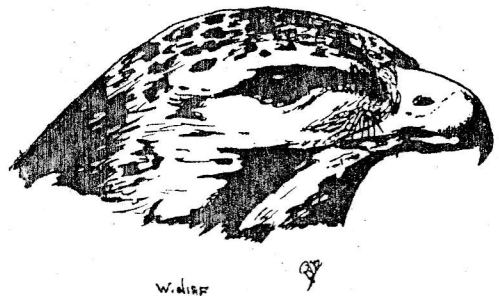
Tussen de rogge en de dravik
Vond ik zeven kleine konijnen.
Was ik nu een Havik,
Dan waren zeven kleine konijnen de mijne
en zeven kópjes kleiner.

Lymerick op ornithomanische wijze

Een Blauwe Dame, nog heel vief,
Kreeg vreselijk ruzie met haar lief.
Die deed niets dan vogels fotograferen
In plaats van haar met een bezoek te vereren.
Waarop zij gilte: Pas op dat ik niet je kieken dief!

De Buizerd

Op palen zitten zij,
Stil te wachten.
Gereed om snel bereid te zijn,
Hum prooi beloerd en voorgeproefd,
Dan.....
Eén beweging slechts,
Een min gebaar...
Wéér een muisje naar de kloten
Verdwenen in een Buizerdmaag.

Vogelaar?

Als alle anderen reeds zijn te velde
Draait hij zich nog 's lekker om.
Voor hem zijn het andere regels die gelden,
Dus vroeg op? Da's dom!

Pas als de zon hoog ter kimme staat
Komt hij uit zijn warme sponde.
Hij maakt zich rustigjes paraat,
Haast? Ben je gek, da's zonde!

Om een uur of 11 is hij dan helmaal klaar,
De kijker om, het logboek in de hand.
Dan de versnelling in de laagste stand,
Daar gaat-ie, de roofvogelaar!

2e Limerick op ornithomanische wijze.

Een maffe Koekoek uit Bovensmilde
Had last van zijn stem die zo trilde.
Waarop de waardvogels hem uitlachten
Tot hij riep: "Er staat jullie nog wat te wachten
Als ik in de winter lid word van het roofvogelgilde!"

Schieten op roofvogels

Er wordt nog steeds stevig geknald op de sinds 1948 wettelijk beschermde roofvogels. Wij lazen e.e.a. in "De Nederlandse Jager", van 8 oktober 1976.

De heren J.Burgers, P.Fuchs en C.C. van de Watering schreven een waarschuwend artikel. Zij onderzochten 1387 bouten (dus zonder kop, vleugels, staart en delen van de poten), afkomstig van preparateurs. Van die 1387 bouten kwamen er 140 uit Duitsland.

Van die 1247 Nederlandse bouten bleken na röntgen-onderzoek er 65 te zijn aangeschoten = 5%. Opmerkelijk het grote aantal Buizerden (28 = 17%) en Sperwers (9 = 7%). Verder nog 2 Haviken, 8 Torenvalken en 2 "overige soorten".

De schrijvers stellen met nadruk dat het gevonden c.q. bij erkende preparateurs ingeleverde aantal vogels een zeker minimum is. Immers velen verdwijnen door natuurlijke oorzaken (doodgravertjes) of worden bij illegale preparateurs gebracht. Bovendien ontbraken aan de bouten lichaamsdelen waarin evengoed hagelkorrels hadden kunnen zitten.

(Van de 140 Duitse bouten bleek maar liefst 16 % = 22 exx. aangesch.)

Daar hebben we het weer, het toppunt van "jacht-kitsch":

Een opgezette Buizerd op de kleurentelevisie!

Wanneer houdt dat nu eens eindelijk op? Wie schiet de heren jagers eens aan opdat ze opschieten met een betere voorlichting aan hun kollega's. Komt daar nou eindelijk eens schot in?

Rode Wouw

Op pagina 35 van "De Lepelaar" nr. 54 (jan./febr. 1978) treffen wij een artikeltje aan dat de redactie van "ornithomania" gedeeltelijk herschreven c.q. aangevuld heeft:

De kop: Eerste broed van de Rode Wouw bij Oldenzaal, ondanks de redactie van "Tubantia" gelukt."

We slaan dan de eerste alinea over en...:

"Toen in het voorjaar ontdekt werd dat het wouwenpaar daar een nest bouwde, werden onmiddellijk uitgebreide voorzorgsmaatregelen genomen om het te beschermen. Om dit in het honderd te laten lopen publiceerden wij e.e.a. in onze rubriek "Even Apart", waarna er lekker veel belangstelling voor het bijzondere natuurgebeuren en ons blad "Tubantia" ontstond. Radio en Televisie wilden opnamen maken, zodat ook wij 'ns voor de T.V. konden komen, maar die vervelende lui van zowel Staatsbosbeheer als de Twentse Vogelwerkgroep waren helaas onverbiddeijk in hun weigering. De rust rond het nest stond voorop zeiden ze! Het belang van "Tubantia" bedoelen ze toch zeker?!

Gelukkig moesten o.a. daarom de leden van de vogelwerkgroep niet minder dan 1365 uren posten ter bewaking! Net goed!

Uit: Tubantia 19 / 8 / 77."

Lieve Lezer!

Hebben jullie ook al die bedankwoordjes gelezen in dit nummer? Wat een geslijm! De redactie van Ornithomania doet aan dergelijke doorzichtige vleierij niet mee. We hebben toch alles weer zelf moeten doen!

Nou ja, eh..., tja.... vooruit: IEDEREEN HARDSTIKKE BEDANKT !

Kempische trekteldag (25 september 1977)

Een aantal vogelaars kwam laatst op het idee om eens te kijken waar in de Kempen de belangrijkste roofvogeltrekroutes liggen. We wilden dat proberen door op 8 centraalgelegen posten een hele dag de lucht af te turen naar roofvogels. Als zoiets goed lukt, heb je kans dat je best leuke dingen ontdekt. Maar een groot nadeel is dat je bij roofvogels heel erg afhankelijk bent van het weer; van de 8 posten is er 1 uitgevallen en er is niet overal even lang geteld. Toch hebben we alles bijmekaar maar liefst 35 uur geteld, wat toch nog tot mooie waarnemingen geleid heeft. Hieronder volgt een lijstje met de plaatsen waar (en hoelang) geteld is; de tijden zijn in wintertijd gegeven.

<u>Plaats</u>	<u>Tijd</u>
- Meelakkers (omg. Aalst)	9.30 - 12.00 u. en 14.00 - 16.00 u.
- Zwart Kot (Postel)	9.30 - 16.00 u.
- Jachthuis (Eersel-Postel)	10.00 - 17.00 u.
- Goorven (Net. heide)	10.00 - 17.00 u.
- Reuselse Moeren	10.00 - 13.00 u.
- Hageven (Neerpelt)	12.00 - 17.00 u.
- Grote heide (Achelse Kl.)	10.15 - 12.15 u.

Het weer was ruwweg als volgt:

Zwaar bewolkt, af en toe een bui, matige/ zwakke zuidoosten wind, + 15 °C.

Om dat er weinig trekkende roofvogels gezien werden heeft het geen zin om allerlei gekke grafiekjes te maken, want daar kun je dan toch niets uit opmaken.

Wel kunnen we een overzicht maken van de trekkende roofvogels per telpost, met de trekrichting erbij: (r. = trekrichting)

	<u>Meelakkers</u>	<u>Zwart Kot</u>	<u>Jachthuis</u>	<u>Goorven</u>
Buizerd	1 r. z.o.	-	-	1 r. z.z.w.
Wespendief	1 r. z.z.w.	1 r. z.w.	-	-
Bruine kiek	-	-	-	-
Smelleken	-	1 r. z.w.	-	-
Torenvalk	-	1 r. z.z.o.	-	1 r. z., 1 r. z.w.

	<u>R. Moeren</u>	<u>Hageven</u>	<u>Grote heide</u>
Buizerd	1 r. z.	1 r. z.	1 r. z.w.
Bruine Kiek	-	-	1 r. z.w.

De Wespendieven van de Meelakkers en van het Zwart Kot kunnen misschien dezelfde zijn, want het tijdsverschil (3 kwartier) klopt redelijk, evenals de trekrichting en bovendien zijn Wespendieven eind september al behoorlijk zeldzaam, zodat 2 Wespendieven op een dag vrij onwaarschijnlijk is.

Verder zijn er, over alle posten samen, de volgende niet- trekken-
de (plaatselijke) roofvogels gezien:

Buizerd	9 ex.	
Bruine Kiekendief	3 ex.	(2 vr. + 1 onb.)
Havik	3 ex.	(1 onv. vr. + 1 volw. mann. + 1 onb.)
Sperwer	6 ex.	(1 mann. + 2 vr. + 3 onb.)
Havikachtige	1 ex.	
Torenvalk	2 ex.	(1 mann. + 1 vr./onv,)

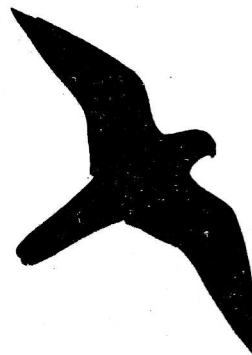
Omdat vrijwel alle roofvogels zeer laag vlogen, kon er ook gelet worden op zangvogeltrek. Hoewel de zangvogeltrek zich vooral 's nachts afspeelt, is er overdag toch ook wel het een en ander van waar te nemen. De volgende trekkende zangvogels werden gezien:

- vrij veel vinkachtigen, waaronder honderden Vinken, 1 Putter, wat Kneuters en Groenlingen en diverse Kepen en Sijsjes.
- ong. 200 Witte Kwikstaarten en 4 Gele Kwikstaarten.
- Diverse Boom- en Graspiepers.
- Enkele Veldleeuweriken.
- 1 Huis- en een Boerenzwaluw.
- 1 Roodborsttapuit.
- 1 Gekraagde Roodstaart.
- Diverse Kramsvogels, Grote- en Zanglijsters.
- Ong. 100 Ringmussen.
- Ong. 150 Kieviten.

Al met al was het, ondanks het slechte weer, zeker de moeite waard en dankzij het grote enthousiasme waarmee toch geteld werd zijn er toch hele mooie dingen gezien. Het is dan ook zeker voor herhaling vatbaar.

Als laatste wil ik nog even alle aktievelingen van harte bedanken, die deze dag tot een sukses gemaakt hebben. Bedankt dus, Astrid, Monique, Rian, Heleen, Kees, Kees jr., Frank, Frank, Frank, Jos, Jos, Fred, Jacques, Huub, Geeke, Bennie, Bert, Remy, Mark, Arthur, Han, Han, Pieter, Lex, Marco, Wil, Wim en niet te vergeten Michel.

Hans Cornelissen

Op 3 september 1978 werd voor de tweede keer een "Kempische Roofvogeltrekdag" georganiseerd. Een groot aantal tellers hebben op 11 verschillende posten "trek geteld". De resultaten zijn dan ook best wel leuk, zeker wat betreft de roofvogels waarvoor het onderzoek was opgezet. Echte konklusies zijn moeilijk te trekken, gezien de verschillen in ervaring en notatie van de waarnemers.

Het weer:

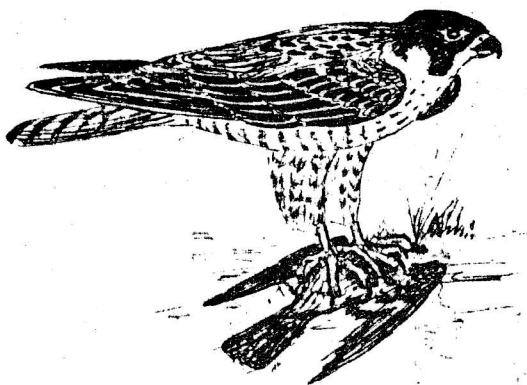
Ongeveer als volgt: Bewolking 25-50%, 's ochtends wat meer. Zonnig! Er waren ook stapelwolken, die duiden op thermiek. De wind kwam 's morgens gemiddeld uit het z.w., in de loop van de dag naar n.w. draaiend. De windkracht was 4 à 5 Beaufort ('s ochtends 4, hetgeen gunstiger is. Dat dit belangrijk is blijkt uit de tabel)

De tijd:

Er is geteld van 11 uur 's ochtends tot 4 uur 's middags; alleen bij de Reuselse Moeren werd "al" om 1.30 uur gestopt. Enkele posten zijn wat eerder begonnen (10-15 minuten). Omdat dit zo weinig is, is het alleen in de windroos verewrkt. Alle posten bij elkaar hebben bijna 54 uur volgemaakt!

De doortrek-resultaten:

Als je het totaaloverzicht bekijkt vallen er twee dingen direkt op: het overgrote deel van de trekkers bestaat uit Buizerden (B.buteo), nl. ruim 70%; het aantal trekkers wisselt sterk per post (van 0 tot 16 exx.) Het is zo dat 66% van de vogels op 3 posten werden gezien (van de 11), namelijk op de Meelakkers, het Veldersbosch en het Rouwven. Mogelijk echter dat verschil in ervaring invloed had op de verschillen.

Doortrekverloop:

Bekeken over de hele dag zien we twee toppen (zie tabel). Een grote tussen 11 en 12 uur en een kleinere tussen 14 en 15 uur. Bij alle mij bekende telligen werd dit ook gevonden, alleen was het verschil tussen beide toppen vaak kleiner en lagen ze niet altijd gelijk. Bijv.: Zwart Kot (Cornelissen 1977) 10 tot 12 uur en 15 uur; de Veluwe (Bijlsma 1976) 11 - 12 en 15 - 16 uur. De Buizerd (meest representatief) wijkt daarvan niet veel af, alleen is het verschil tussen de toppen groter en ook hier geldt weer dat de grootte en tijd van de toppen wat wisselen. Overigens kunnen uit één dag trektellen weinig konklusies worden getrokken omdat het weer en andere factoren teveel invloed hebben.

De plaatselijke, niet-trekkende roofvogels

Uiteraard werden een flink aantal roofvogels, vooral Buizerden gezien die pleisterden, t.p. dus (= ter plekke). Deze werden dus niet als trekkers aangemerkt doch apart genoteerd.

Van die plaatselijke roofvogels zijn de volgende vermeldenswaard:

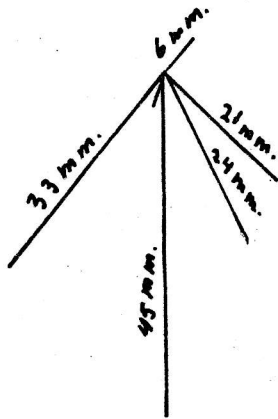
Smelleken 1 ex.
Bruine Kiekendief 8 exx.
Wespendief 1 ex.
Boomvalk 8 exx.
Sperwer 6 exx.
Havik 6 exx.
Accipiter spec. 6 exx.
Visarend 1 ex.
Torenvalk diverse.

Ook enkele bijzondere waarnemingen van niet-roofvogels zijn wel aardig en illustreren nog eens de "smakelijkheid" van zo'n dagje:

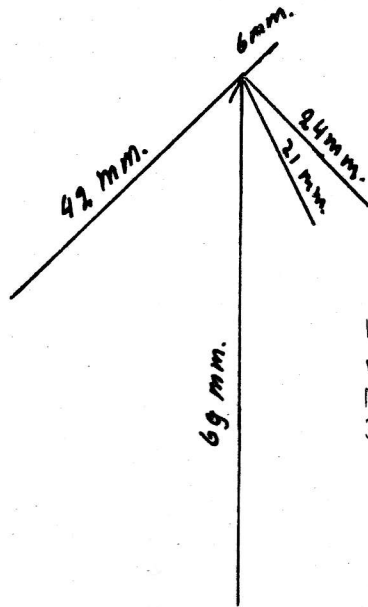
Zwarte Ooievaar 1 ex., Veldersbos
Purperreiger 1 ex. Goorven, de Utrecht.
Bosruiter: 3 exx. Rouwven.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die hieraan meegewerkt heeft:
Jasper Jan, Frank, Marc, Marjo, John, Tom, Renée, Marcel, Ferry,
Willem, Frits, Hellen, Monique, Frank, Noël, Jos, Bert, Helen, Kees,
Bennie, Jaques, Peer, Kees, Jos, Han, Lex, Armand, Jelle, Han,
Wil, Hans, Bas, Wim en Jan.

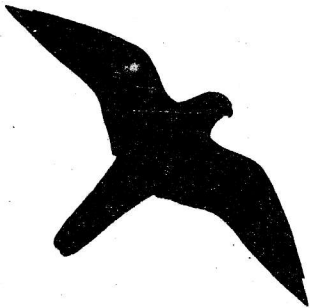
Remy van Oosterhoudt.

Windroos: Buizerd.
 N=44
 3 mm = 1 ex. = ~~1,8~~^{2,3} %

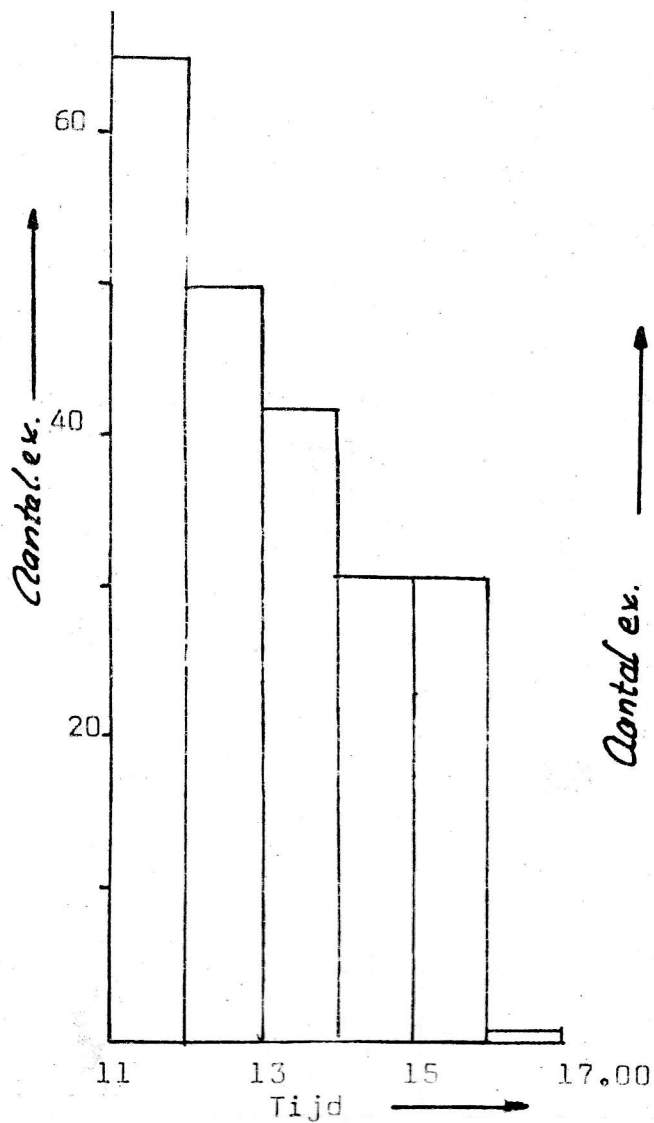

Windroos van de trekrichtingen,
 van alle roofvogels.
 N=545
 3 mm = 1 ex. = 1,8 %

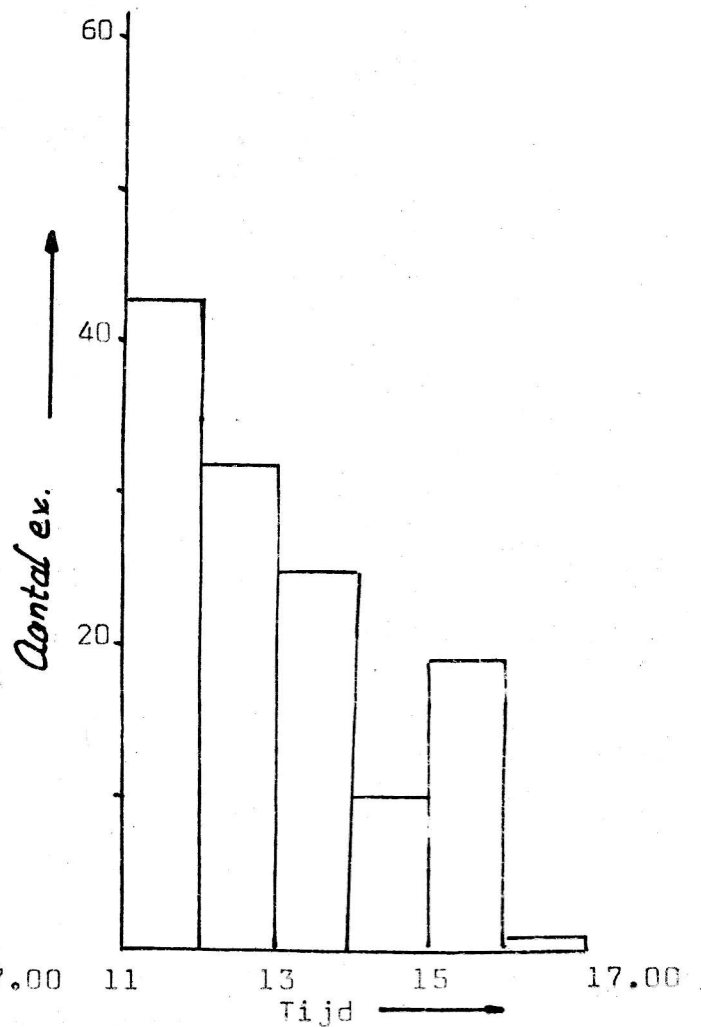

Telposten	Buizerd	Wespendief	Sperwer	Bl. Kiek.	Torenvalk	Valk spec.	roofpiet spec.	<i>Adel</i>
Meelakkers	9	2						11
Malpie	1							1
Hageven	1		3 ♂	1 ♂	1			6
Rouven	10		2		1			13
Panneven	4				1	1		6
Goorven								
Veldersbos	15		1 ♂					16
Riebos	3	1					1	5
Reuselse Moeren	1							1
Brandtoren Jachthuis							1	1
Zwart Kot								
Totaal	44	3	6	1 m.	3	1	2	60

Totaaloverzicht van de trekkende roofvogels.

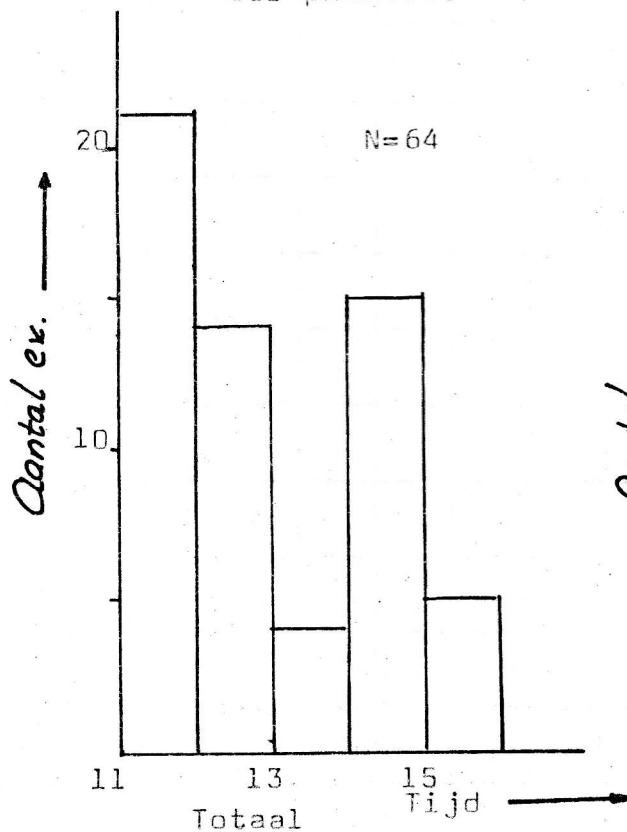

Totaal

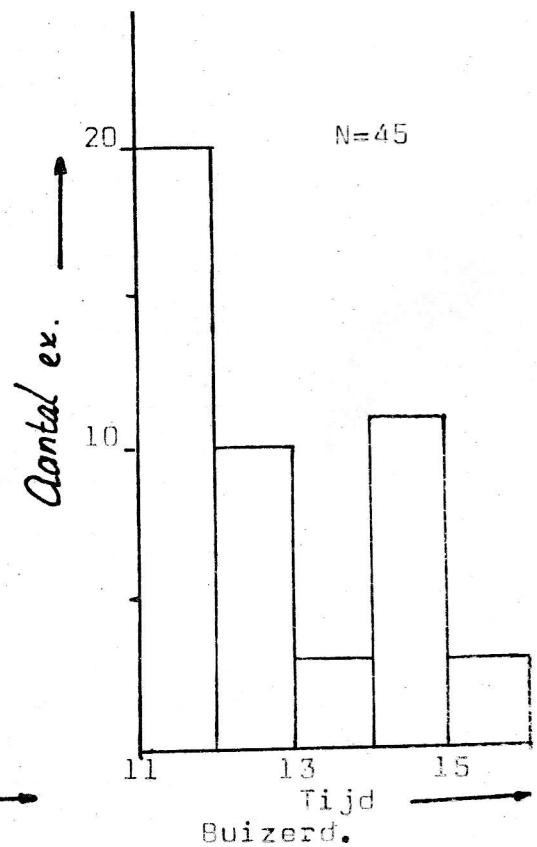

Buizerd

Waarnemingen roofvogels ter plaatse.

Totaal

Buizerd.

Doortrekverloop over de dag

Inleiding.

Afgelopen najaar 1977 heb ik samen met vele enthousiaste medewerkers van de Tongel en de Klampert meegedaan met een landelijk roofvogeltrekonderzoek. O.a. om een duidelijk beeld te krijgen van de ongestuwde roofvogeltrek door Nederland is op een stuk of 10 plaatsen in ons land een najaar lang regelmatig geteld. Door ons is dit gedaan in België, iets ten zuiden van Postel. Er is steeds enthousiast geteld en veel tellers zijn dan ook benieuwd naar de uiteindelijke "uitslagen".

Het verslag is niet bedoeld om een compleet beeld te geven van de totale doortrek in de Kempen, maar meer om eens te vergelijken welke roofvogels hier meer of minder doortrekken, in welke tijd van het najaar, op welke tijd van de dag en in welke richting. Er zijn in het totaal 89 uren volgemaakt, zodat aan de hand van tabelletjes toch wel het een en ander duidelijk naar voren komt. Wel mogen we niet uit het oog verliezen dat het weer een grote invloed heeft op de roofvogeltrek, en dus ook op de grafiekjes.

De Plaats.

Als vaste telpost hebben we gekozen voor een open terrein in België, 3 km. ten zuiden van Postel en op z'n dichtst 2 km. van de Nederlandse grens af. De post ligt aan de zuidgrens van het uitgestrekte boscomplex dat in het noorden grenst aan de Cartierheide. Dit bosgebied bestaat voornamelijk uit naaldbos, afgewisseld met weilanden en is zeer aantrekkelijk voor op trek zijnde roofpieten. Juist bij onze telpost begint wat opener terrein.

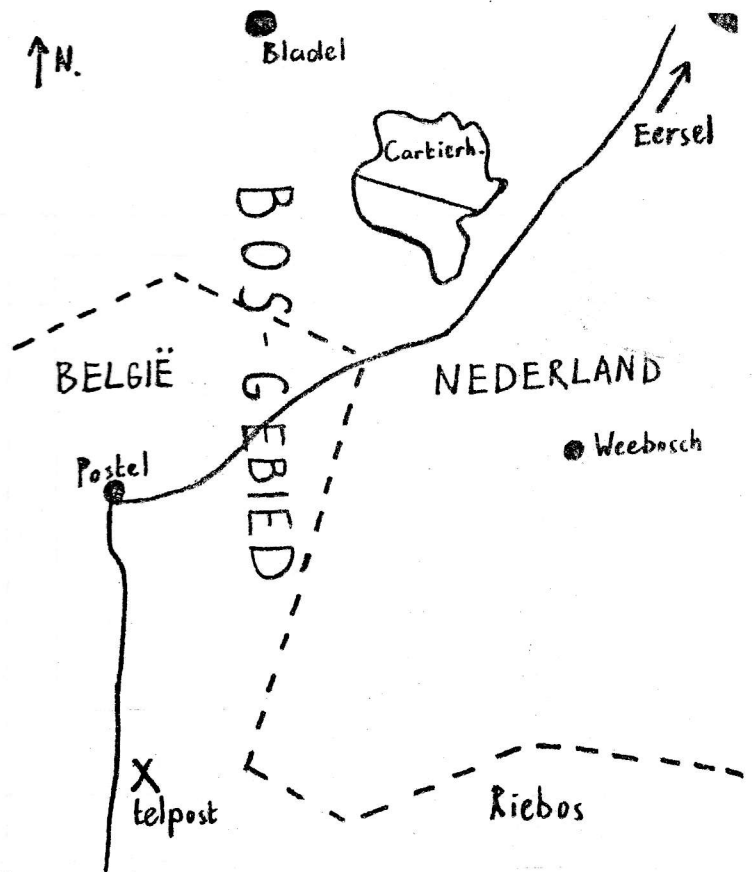
Wij telden steeds zittend voor een rij dennetjes met uitzicht op het noorden. Daar ligt eerst een gersteveld en 200 m. verder een visvijver, het Zwart Kot. Deze vijver is redelijk groot en er zit kleine vis in. Hij heeft dan ook een grote aantrekkingskracht op allerlei vogels, zoals eenden, reigers, meerkoeten en zowel plaatselijke als pleisterende roofvogels. Ten zuiden hiervan liggen flinke lannen akkerland. Omdat in dit gebied behalve vogelaars weinig mensen komen vinden vele vogels hier hun felbegeerde rust.

De Methode.

Vanuit een zittende of (als de pieten erg hoog overkwamen) liggende houding werd steeds 6 tot 7 uur lang de lucht afgetuurd naar roofvogels;

meestal werd geprobeerd de roofvogels met het blote oog te ontdekken en vervolgens met behulp van een kijker of telescoop te determineren.

Omdat we andere jaren al wat ervaring hebben opgedaan in het trektellen, wisten we toch wel een groot deel van de roofpieten op naam te brengen, hoewel er altijd nog twijfelgevallen tussenzaten. Ook het vaststellen of een roofvogel al dan niet trok ging dit jaar een stuk beter, maar ook hierbij bleven nog problemen.

Twijfelgevallen (trek of plaatselijk) zijn niet meegeteld, zodat bij enkele soorten het werkelijke aantal waarschijnlijk iets hoger ligt. Ook op erg zonnige dagen, met een scherpe blauwe lucht zonder wolken, hebben we zeker verscheidene beesten gemist, want ze steken haast niet af tegen zo'n lucht. Wel is het zo dat we op dergelijke dagen juist vaak met veel mensen waren, zodat we er toch heel wat uit wisten te pikken.

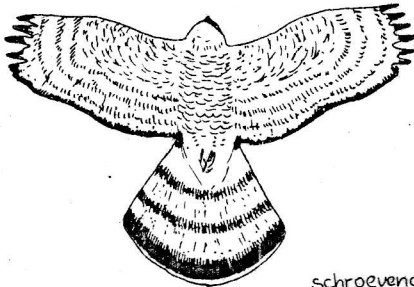
Het gemiddelde aantal tellers lag rond de 6, met uitschieters van 1 en 13, terwijl er ook regelmatig Wielewalers te vinden waren.

Dan nog even iets over de verdeling van de teldagen: Zowel in augustus, als september en oktober hebben we 4 teldagen gehad en 1 in november.

De precieze data zijn:

5 - 6 - 7 - 11 augustus (onregelmatig),
 4 - 11 - 18 - 25 september (regelmatig),
 9 - 16 - 23 - 30 oktober (regelmatig),
 1 november.

In de tabellen is iedere maand voor de overzichtelijkheid iedere maand genummerd van 1 t/m 4.

schroevende havik

De Totale Doortrek.

In de periode van 5 aug. tot en met 6 nov. werden in het totaal 150 trekkende roofpieten waargenomen. In tabel 1 zijn de precieze aantallen aangegeven en in tabel

4 zijn deze cijfers omgerekend in het "procentueel gemiddelde per uur".

Dit krijg je als volgt: Je berekent van het totale aantal of van 1 soort op één dag het uurgemiddelde door het aantal exemplaren te delen door het aantal teluren die dag. Als je zo van alle dagen de uurgemiddeldes hebt, tel je al die getallen op en de gevonden som stel je op 100%. Vervolgens bereken je van ieder gemiddelde hoeveel % dat is van die 100%. Op deze manier maakt het voor de grafiek niet uit of je op een dag 6 of 7 uur geteld hebt.

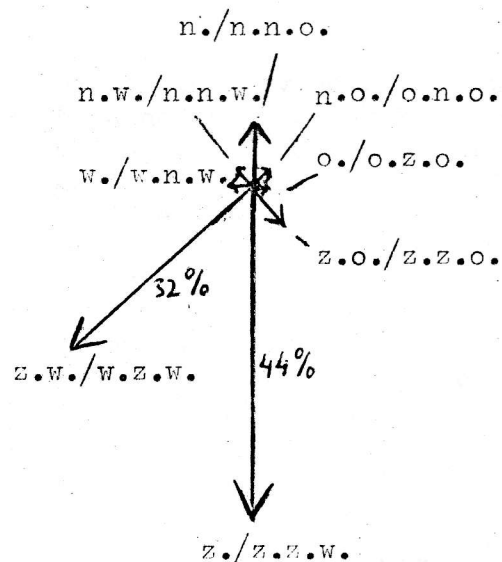
↓ maand → ↓ soort/weeknr. →	Augustus				September				Oktober				November	Totaal	
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1		
Visarend	1		1												2
Wespendief	1	13	4	4				1							23
Rode wouw	1														1
Zwarte wouw		1													1
Havik												2			2
Sperwer					1		2		3		1	1	1		9
Buizerd	2			4	19		24		14	8	2	4			77
Blauwe kiekendief										1			1		2
Bruine kiekendief	1			5					1						7
Grauwe kiekendief					1										1
Boomvalk									1						1
Smelleken								1	1	1					3
Torenvalk				1	1		2	1	5		2				12
Ongedet. roofv.	4	1	1	1	1					1					9
Totaal	10	15	6	15	23	0	28	3	25	11	5	7	2		150

tabel 1: Totaaloverzicht van de roofvogeltrek over het seizoen.

Uit tabel 4 blijkt dat de totale doortrek vrij gelijkmatig verdeeld is over de maanden. Wat ook opvalt is, dat in augustus de hoofdmoot bestaat uit wespndieven, terwijl het in september en oktober vooral gaat om buizerds. Dit komt goed overeen met wat bekend is over de buizerd- en wespndievetrek.

Als we kijken naar de tabel van de totale doortrek over de dag (tabel 5), valt op dat de grafiek "dubbeltoppig" is (zie Bijlsma '76); de meeste roofvogels werden gezien van 10 tot 12 uur en van 13 tot 15 uur (wintertijd!). Van 12 tot 13 uur leek er steeds een trekpauze te zijn. Waar dit precies aan te wijten is, weet ik niet. Misschien is het gedeeltelijk omdat er rond het middaguur zoveel thermiek is, dat de roofpieten te hoog overkomen om ze te kunnen ontdekken. Wel blijkt uit de tabel, dat deze "middagpauze" bij een echte thermieker als de buizerd vrij duidelijk is, terwijl dit bij een soort die niet helemaal afhankelijk is van thermiek, bijv. de sperwer, veel minder duidelijk is.

Uit de windroos van de trekrichtingen is af te lezen, dat de richtingen zuid-t/m. zuidwest duidelijk overheersen en dat zuidoost en zuid-zuidoost veel minder belangrijk zijn. Het redelijk hoge percentage richting noord en noord-noordoost is te wijten aan 1 dag, n.l. 18 september, toen er 10 buizerden duidelijk trekkend in deze richtingen waargenomen werden. De waarschijnlijke reden hiervan is, dat het draait om juveniele (jonge) vogels die geconcentreerd wegtrekken naar gebieden waar ze minder concurrentie zullen ondervinden van volwassen vogels. (dispersietrek)

windroos: de trekrichtingen van de totale doortrek in procenten (1cm.=10%)

Soortenbespreking.

1. Visarend

Er zijn door ons 2 opvallend vroege trekwaarnemingen gedaan:

5 augustus: 1 ex. richting zuidwest.

7 " : 1 ex. " zuid-zuidoost.

Verder hebben er van 5 aug. tot 18 sept. minstens 3 ex. voor kortere of langere tijd gepleisterd. (max. 2 ex. tegelijk) Deze pendelden steeds op en neer tussen het Zwart Kot, de ~~Maat~~ (waar meestal de vis gevangen werd) en nog enkele gebiedjes.

↳ Maai!

2. Wespndief

De wespndief is niet zo superzeldzaam als velen wellicht denken. Vooral in augustus kun je deze soort echt wel regelmatig zien doortrekken. (Wij hadden 95% in aug.) Het probleem is alleen, dat het vliegbeeld van de wespndief veel weg heeft van dat van de buizerd. Bij de determinatie moet je vooral letten op de volgende kenmerken: de "plankvleugels", (helemaal horizontaal, zie tekening), de lange, spitse kop, de iets slankere vleugels en de langere, slankere, gebandeerde staart. Verder is de wespndief beweeglijker met z'n vleugels. Toch is er verschrikkelijk veel ervaring voor nodig om hem in alle houdingen en variaties te determineren. Een groot deel van onze roofpiet spec.'s bestaat dan ook uit twijfelgevallen tussen buizerd en wespndief.

Uit onderstaand lijstje blijkt

duidelijk de voorkeur voor de zuidelijke en zuidwestelijke trekrichtingen:

trekrichting	aantal	%	
Noord	1	-	5%
N-O	1	-	5%
Zuid	9	-	40%
Z-Z-W	2	-	10%
Z-W	8	-	35%
W-Z-W	1	-	5%

n(gebruikt aantal)=23

Rode wouw (3.)

1 waarneming:

5 augustus: 1 ex. laag trekkend richting zuidoost (10.00 u.).

4. Zwarte wouw

Eveneens 1 waarneming:

6 augustus: 1 ex. vrij hoog thermiekend richting z.z.o.

5. Havik

De havik is een vrij uitgesproken standvogel. Maar toch trekt elk jaar een klein deel van de haviken zuidwaarts. Ze komen dan wel niet verder dan ter hoogte van Egypte (Bijlsma '76), maar het is wel echt trek. Bij het trek-tellen hoef je dan ook niet zo heel erg raar op te kijken als je eens een havik hoog over ziet trekken. Vooral in oktober en begin november kan je zoiets overkomen.

Bij deze soort hadden we vaak veel moeite om te zien of het om echte trek ging, omdat er nogal dikwijls plaatselijke haviken rondvlogen uit het omringende bosgebied; met goed weer gingen deze dieren (meestal een onv. ♀ en een volw. ♂) vaak net zo hoog de lucht in als trekkende haviken.

Toch hebben we 2 zekere trekwaarnemingen:

30 oktober: 1 ex. richting z.z.w. (11.30u.)

" " : 1 ♂ richting z.w. (13.15u.)

Sperwer (5)

De sperwer is een veel minder uitgesproken standvogel dan de havik. Vooral van eind september tot begin oktober is er meestal behoorlijk wat trek.

Ons aantal van 9 ex. is niet zo erg hoog, maar misschien hebben we enkele dieren verward met die van de plaatselijke populatie of hebben we er - klein als ze zijn - niet kunnen ontdekken op grote hoogte.

De trekrichting spreekt voor zich:

trekrichting	aantal	%	
Zuid	8	-	89%
Z-Z-W	1	-	11%

n=9

6. Buizerd

Zoals verwacht is de buizerd het best vertegenwoordigd met 51% van het totale aantal trekkers. Trokken er in augustus nog weinig buizerds, in september en oktober waren het er des te meer. Van echte pieken kun je moeilijk spreken, omdat het weer teveel invloed heeft op de buizerdtrek en dus ook op de tabellen. Die pieken kun je wel ontdekken in tabel 11, maar daar heb ik het al over gehad.

Ook heb ik het al eerder gehad over het opvallend hoog aantal noordtrekkende buizerds, wat in de volgende tabel nog beter tot zijn recht komt:

trekrichting	aantal	%	
Noord/N-N-O	11	-	14%
N-O/O-N-O	2	-	2%
Oost/O-Z-O	1	-	1%
Z-O/Z-Z-O	5	-	7%
Z/Z-Z-W	36	-	47%
Z-W/W-Z-W	23	-	29%

n=77

7. Blauwe kiekendief

De blauwe kiekendief trekt bij ons door van eind augustus tot begin november, met als belangrijkste maand oktober. Hij is niet algemeen, maar zo af en toe zie je er toch wel eens eentje overtrekken. Wij noteerden de volgende waarnemingen:

16 oktober: 1 ♀ hoog overtrekkend richting z.w. (11.30u.)

6 november: 1 ♀ niet hoog trekkend richting z.w. (15.00u.)

Verder zagen we op 30 okt. een plaatselijk ♀ jagen.

8. Bruine kiekendief

De bruine kiek is bij ons doortrekker van begin augustus tot en met oktober. Rob Bijlsma vond als belangrijkste trekperiode half september tot half oktober. Onze doortrektop lag in begin augustus, maar dat komt vooral door 1 dag, n.l. 11 aug., toen we een groep van 5 juvenielen zagen. Misschien ging het ook hier om dispersietrek.

We namen de volgende br. kiekken waar:

5 augustus: 1 ♀ trekkend richting west (10.30u.)

11 augustus: 5 juvenielen trekkend richting w.n.w. (11.30u.)

9 oktober: 1 onv. ex. trekkend richting z.z.o. (14.00u.)

Ook hebben er in de omgeving van begin augustus tothalf sept. voor kortere of langere tijd 2 volw. ♀♀, 2 juv. en 1 volw. ♂ gepleisterd.

9. Grauwe kiekendief

Deze zeldzame doortrekker werd door ons maar liefst 1 keer waargenomen. Hierbij waren ong. 30 aanwezigen, waaronder ook diverse Wielewaaljongeren.

4 september: 1 ♀ vrij laag overtrekkend richting z.z.w. (11.45)

10. Boomvalk

Hoewel de boomvalk bij ons zeker geen zeldzame doortrekker is, hebben we toch maar 1 waarneming gedaan, n.l.:

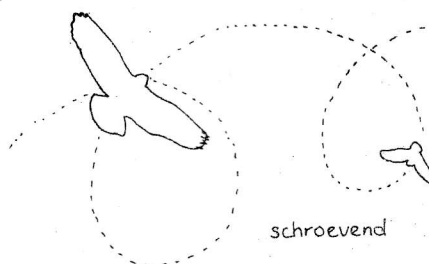
9 okt.: 1 ex. richting zuid (11.00u.)

Dit kan te wijten zijn aan de volgende dingen:

- De boomvalk is zeer klein en kan daarom eerder over het hoofd gezien worden dan bijv. een buizerd.

-Begin augustus zagen we regelmatig boomvalken, die vaak zeer hoog vlogen en een eind met meevlogen met trekkende roofvogels. Als we dan die andere roofpict in de gaten hielden kon het wel eens gebeuren, dat we de boomvalk uit het oog verloren, zodat we achteraf niet wisten of hij trok of niet.

-We hebben tussen half en eind augustus geen teldagen gehad, terwijl dat net een goede trektijd is voor de boomvalk.

11. Smelleken

Bij het trektellen is het smelleken nogal een moeilijke soort door zijn afwijkende manier van trekken. Een smelleken trekt n.l. meestal door gewoon keihard laag langs te scheuren en zo iets mis je nogal gauw als je hoog boven je de lucht aan het afturen bent. Bovendien moet je een smelleken behoorlijk lang gevolgd hebben, wil je zeker weten dat hij niet gewoon op jacht is. Ons aantal van 3 stuks mag dan ook zeker niet laag genoemd wor-

den:

25 september: 1 ex. lang trekkend richting z.w. (14.15u.)
9 oktober: 1 ex. " " " zuid (14.00u.)
16 oktober: 1 ♂ " " " zuid (14.30u.)
Vanaf 9 okt. jaagde er bovendien regelmatig een rond.

12. Torenvalk

Last but not least nemen we de torenvalk onder de loupe, pardon : kijker. De torenvalk is een soort, wiens doortrek vrij regelmatig verspreid is over het najaar; er zijn er nooit veel tegelijk, maar ze zijn er wel vaak. Uit onze tabellen blijkt dit niet zo duidelijk, maar dat zal ook wel weer zijn redenen hebben.

De richtingen waren als volgt:

<u>trekrichting</u>	<u>aantal</u>	<u>%</u>	
Z-O/Z-Z-O	2	-	16%
Zuid/Z-Z-W	5	-	42%
Z-W/W-Z-W	5	-	42%

n=12

Tenslotte.....

Zo, dat was het dan weer. Als mijn verhaal iets te taai of saai geworden is hoop ik toch, dat je tenminste uit de tabellen toch weer iets wijzer bent geworden, zodat ik geen uren aan rekenwerk zomaar weggegooid heb. Als je veel moeite hebt met onuitspreekbare namen als "procentueel gemiddelde per uur", moet je die maar overslaan en meer letten op de grafieken zelf.

Als laatste wil ik nog even alle mensen van harte bedanken, die 1 of meerdere keren het geduld hebben weten op te brengen om, door enthousiast mee te tellen, bij te dragen aan het slagen van dit onderzoekje.

Daar komen ze dan: Lex, Pieter, Marco, Monique, Frank, Mark, Frank, Piet, Jacques, Frank, Maaike, Jasper-Jan, Wil, Hans P., Astrid, Han, Kees, Wim, Jo, Fred, vele Wielewaalleden.

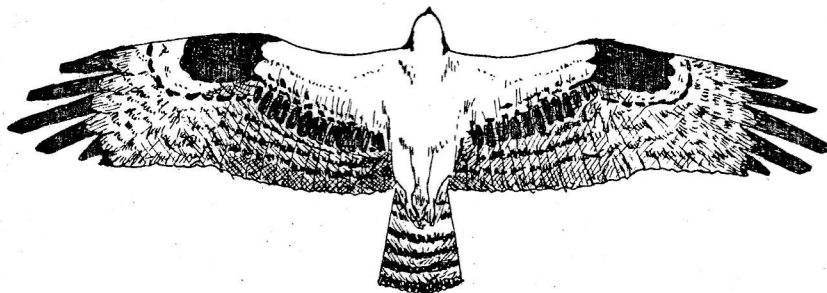
De Groetjes !

Hans Cornelissen.

Literatuur:

- Rob Bijlsma 1976 Ongestuwde trek van roofvogels (falconiformes) in het binnenland.
- Tjiftjaf (contactblad van de v.w.g. v. d. ACJN) jaargang 22, nr. 3, 1977

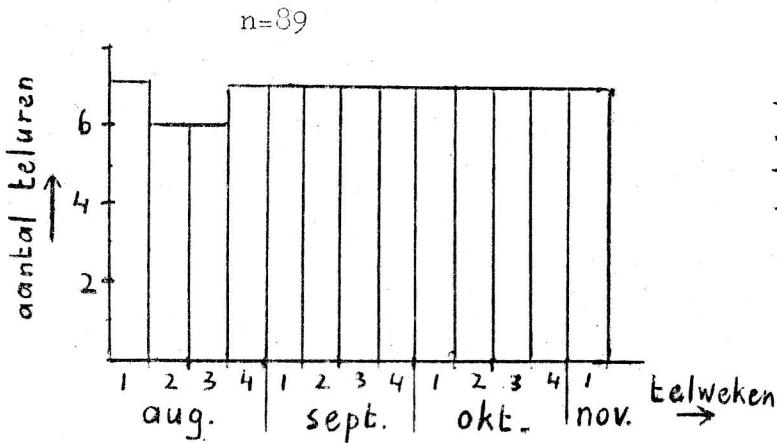
p.s.:De bijbehorende tabellen vind je op de volgende bladzijde.

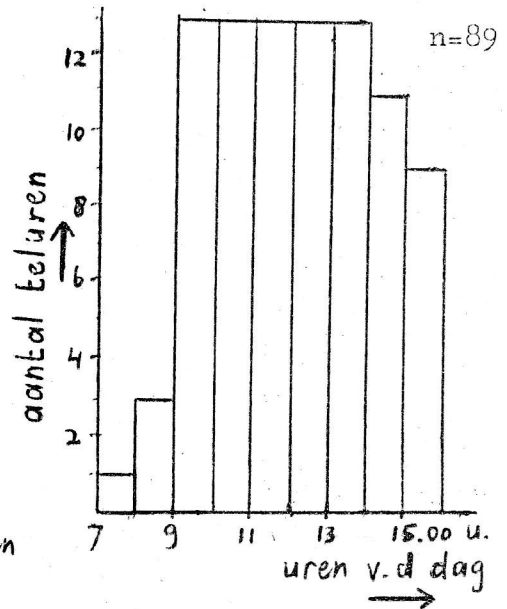
visarend

Tabellen

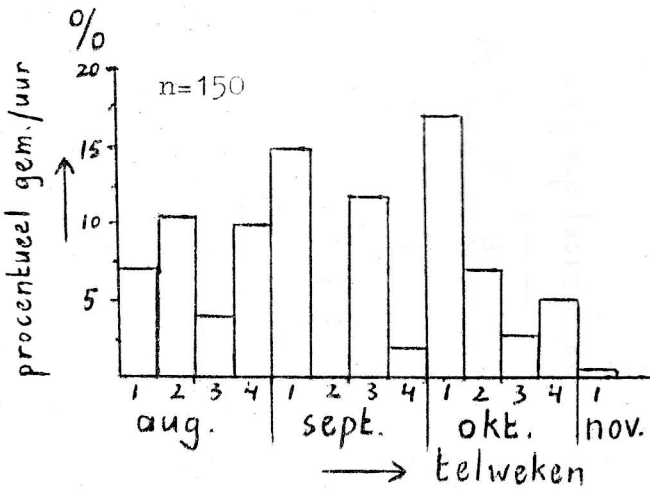
- alle tijden zijn in wintertijd.

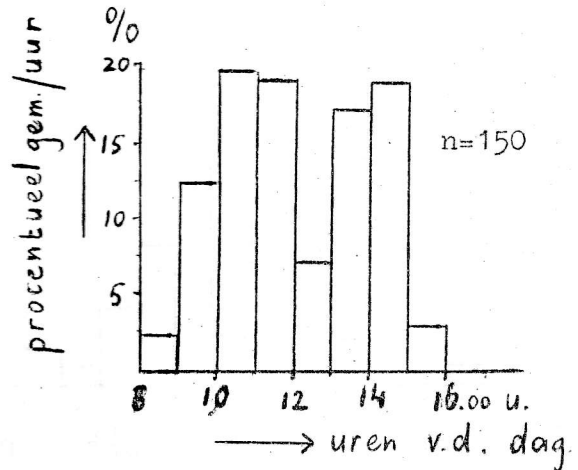
tabel 2: verdeling van de teluren over het seizoen.

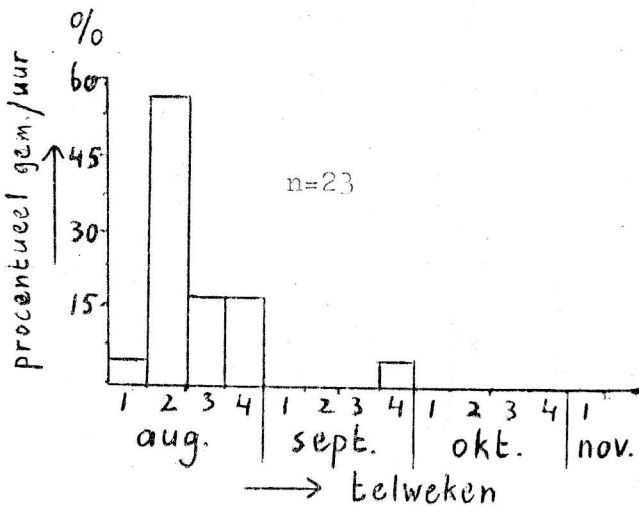
tabel 3: verdeling van de teluren gedurende de dag.

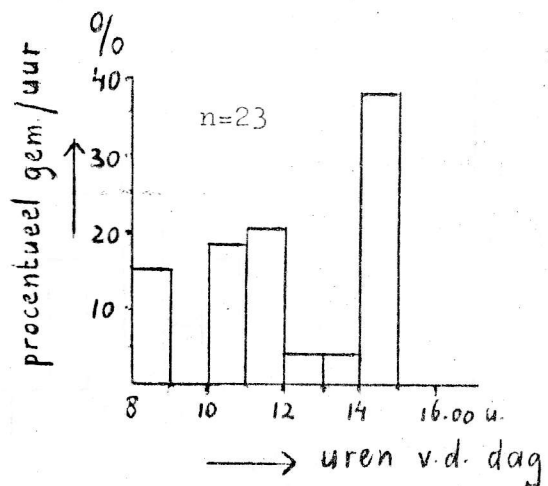
tabel 4: de totale doortrek over het seizoen.

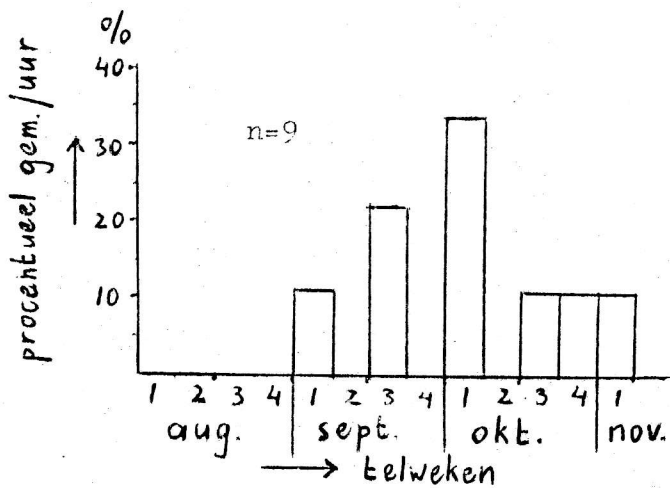
tabel 5: de totale doortrek gedurende de dag.

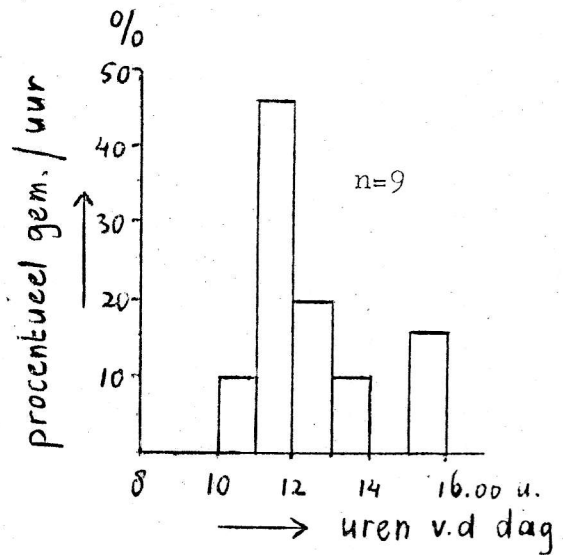
tabel 6: doortrekverloop van de wespindief over het seizoen.

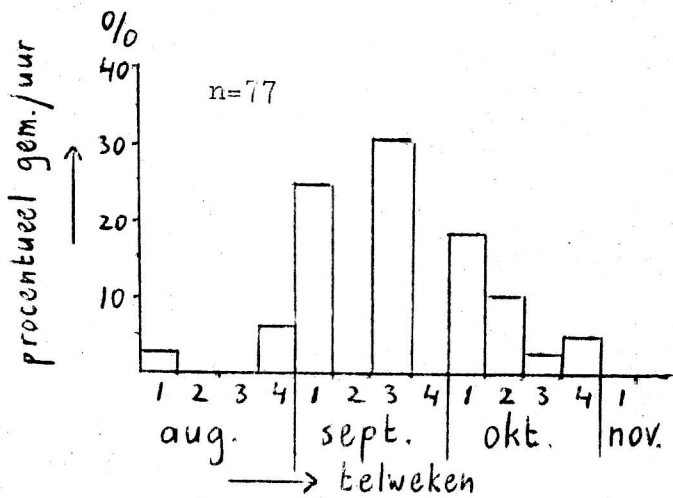
tabel 7: doortrekverloop van de wespindief gedurende de dag.

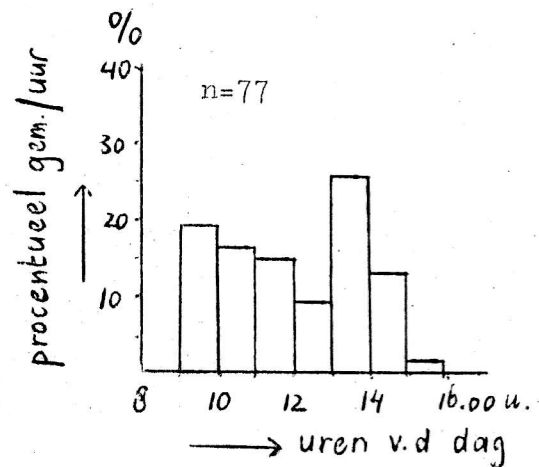
tabel 8: doortrekverloop van de sperwer over het seizoen.

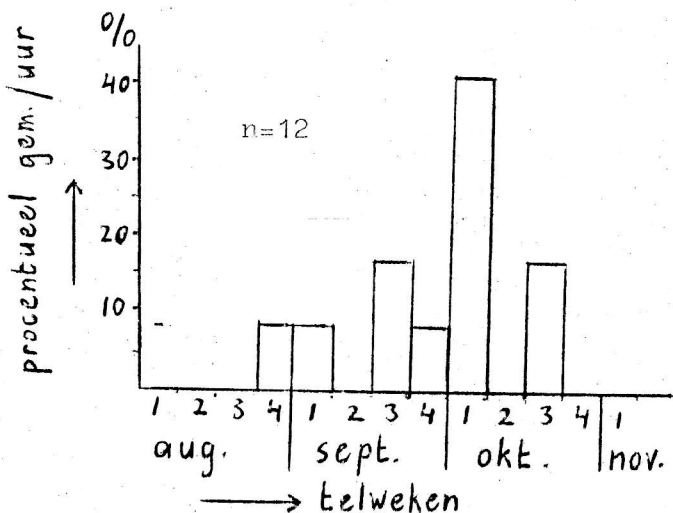
tabel 9: doortrekverloop van de sperwer gedurende de dag.

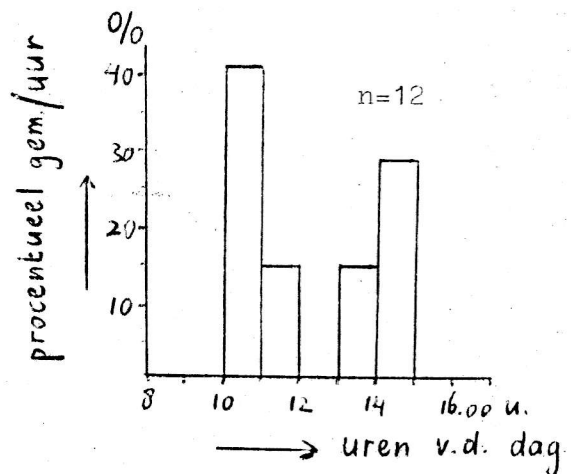
tabel 10: doortrekverloop van de buizerd over het seizoen.

tabel 11: doortrekverloop van de buizerd gedurende de dag.

tabel 12: doortrekverloop van de torenvalk over het seizoen.

tabel 13: doortrekverloop van de torenvalk gedurende de dag.

LITERATUURVERZICHT

- ALLEYN, W.F. et al. 1971. Avifauna van Midden-Nederland. Van Gorcum en Comp., Assen.
- BAKERMANS, M. 1978 (in prep.). Inventarisatie-verslag Cartierheide 1976-1977. Publ. VWG De Kempen, in voorbereiding.
- BAKKER, T & H. VAN LOON 1978. Vestigingspoging Zwarte Wouw? Vogeljaar 28: 6.
- BEDNAREK, W., W. HAUSDORF, K. JORISSEN, E. SCHULTE & H. WEGENER 1975. Ueber die Auswirkungen der Chemischen Umweltbelastung auf Greifvögel in zwei Probeflächen Westfalens. J. Orn. II6: 181-194.
- BEZEMER, K.W.L., P.F.M. OPDAM, P. FUCHS & J. WATTEL 1976. Wereldconferentie over de bescherming van roofvogels en uilen te Wenen. Vogeljaar 24: 35-37.
- BRAAKSMA, S. 1952. Enige broedvogels in Noord-Brabant: Kieken-dieven. Brabantia I: 28-35.
- BURGERS, J., P. FUCHS & C.C. VAN DE WATERING 1976. Het schieten op roofvogels en uilen. Ned. Jager 81: 716-717.
- BIJLEVELD, M.F.I.J. 1966. Om het behoud van de Havik. Vogeljaar 14: 102-107 & Lev. Natuur 69: 73-79.
- 1974. Birds of Prey in Europe. Buttler & Tanner Ltd., Frome, London.
- BIJLSMA, R. 1976. Ongestuwde trek van roofvogels (Falconiformes) in het binnenland. Rapport, Wageningen-Hoog (197 pp.).
- 1977. De betekenis van de relatie prooi-predator bij de regulatie van dierlijke aantallen. Tjiftjaf 22(2): 33-78.
- COMMISSIE VOOR DE NEDERLANDSE AVIFAUNA 1970. Avifauna van Nederland. E.J. Brill, Leiden (2^e druk).
- CONINGS, A.M.E. 1978. Eerste geslaagde broedgeval van de Rode Wouw in Nederland. Vogeljaar 26: 7-9.
- CONRAD, B. 1977. Die Giftbelastung der Vogelwelt Deutschlands. Kilda Verlag, Greven Westfalen.
- 1978. Korrelation zwischen Embryonen-Sterblichkeit und DDE-kontamination beim Sperber (Accipiter nisus). J. Orn. II9: 109-111.
- CONTACTORGAAN VOOR VOGELSTUDIE 1978. Verslag Vogelstudie 1977. Rhenen.
- COOKE, A.S. 1973. Shell thinning in avian eggs by environmental pollutants. Environm. Pollut. 4: 85-152.
- CORNELISSEN, H. 1978. De roofvogeltrektellingen bij Postel, najaar 1977. Kulder 4(I) & tevens deze Blauwe Klauwier.
- CRAMP, S. 1963. Toxic chemicals and birds of prey. Brit. Birds 56: 124-138.
- DECKX, L. 1978. Herinneringen aan de Visarenden op de Viskweekvijvers te Postel. Wielewaal 44(10).
- DEURSEN, M.H. VAN 1969. Inventarisatie-rapport van de vogelstand in het staatsnatuurreservaat "De Groote Peel" in het tijdvak 1958 t/m 1968. Rapport Staatsbosbeheer, Nederweert.
- 1971. Overzicht van broedgevallen van vogels in 1971 met recapitulatie van broedgevallen in de periode 1961 t/m 1971 in het staatsnatuurreservaat "De Groote Peel". Rapport Staatsbosbeheer, Nederweert.
- DYBBRO, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse. Resultaterne af Atlasprojektet, kortloegninger af Danmarks ynglefugles 1971-1974. Dansk Orn. Foren., Kopenhagen.

- ERVE, F.J.H. VAN C.S. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum en Comp., Assen.
- FUCHS, P., J. Rooth & R.H. DE VOS 1972. Residue levels of persistent chemicals in birds of prey and owls in the Netherlands in the period of 1965-1971. TNO-nieuws 27: 532-541.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM, U.N., K.M. BAUER & E. BEZZEL 1971. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Akad. Verlagsges., Frankfurt am Main.
- GUSSINKLO, D.J. 1974. Landelijke Buizerd-inventarisatie 1973. RIN-rapport, Arnhem.
- HENS, P.A. 1965. Avifauna van de Nederlandsche provincie Limburg benevens een vergelijking met die der aangrenzende gebieden. Publ. Nat. Hist. Genootsch. Limburg, Reeks XV, Maastricht (2^e druk).
- * INTERNATIONAL COUNCIL FOR BIRD PRESERVATION 1977. Report 1975 ?
- JONG, DE 1963. Roodpootvalken op Texel. Vogeljaar II. 121-122
- KESSEL, J. VAN 1975. Zeearend op het landgoed "De Utrecht". Blauwe Klauwier 2(1).
- KESSEL, J. VAN & C. TONISSEN 1973. Beheersplan Landschotse Heide. Publ. VWG "De Kempen", Veldhoven.
- KOEMAN, J.H., H.J.A. ENSINK, P. FUCHS, E.G. HOSKAM, M.F. MÖRZER BRUYNS & R.H. DE VOS 1968. Vogelsterfte door landbouwvergiften. Landbouwk. Tijdschr. 80: 206-214.
- KOEMAN, J.H., C.E. VAN BEUSEKOM & J.J.M. DE GOEY 1972. Eggshell and population changes in the sparrow hawk. TNO-nieuws 27: 542-550.
- KRAMER, H. 1968. Der Bestand von Milanen und Weihen in der Bundesrepublik Deutschlands im Jahre 1965. J.Orn. 108: 230-231.
- KUYK, B.M. VAN 1978. Rode Wouw. Ficedula 7. 21-22
- LIPPENS, L. & H. WILLE 1972. Atlas van de vogels van België en West-Europa. Lannoo, Tielt (833 pp.).
- MÖRZER BRUYNS, M.F. 1962. De massasterfte van vogels in Nederland door vergiftiging met bestrijdingsmiddelen in het voorjaar van 1960.
- NEWTON, I. 1973. Success of Sparrowhawks in an area of pesticide usage. Bird Study 20: 1-8.
- 1973. The effect of pesticides on the breeding success of the Sparrowhawk. Ibis 115: 474.
 - 1974. Changes attributed to pesticides in the nesting of the Sparrowhawk in Britain. J. Appl. Ecol. 11: 95-102.
- OPDAM, P. 1977. De Sperwer in Nederland over het dieptepunt heen? Lepelaar 48: 24-25.
- 1976. Bosbouw en bescherming van roofvogels. Bosb.voorl. 15: 35-36.
 - 1978. De Havik. Het Spectrum, Utrecht-Antwerpen (188 pp.).
- OPDAM, P., J. THISSEN, P. VERSCHUREN & G. MUSKENS 1977. Feeding ecology of a population of Goshawk *Accipiter gentilis*. J. Orn. 118: 35-51.
- OUWENEEL, G.L. 1978. Het najaar, een goede kans op Visarenden. Lepelaar 59.
- PEITZMEIER, J. 1969. Avifauna von Westfalen. Abhandl. Landesmus. f. Naturkunde, Münster, Westfalen.
- PLOEG, D.T.E. VAN DER C.S. 1976. Vogels in Friesland. Deel I. De Tille, Leeywarden.
- ROOTH, J. & M.F. MÖRZER BRUYNS 1964. Birds of prey and owls in the Netherlands. Report SCBP Working Conf. Birds of Prey and Owls 1964: 107-108.
- PAULUSSEN, P. & W. 1977. Prooivogels en rpoaien. Med. blad Orn. Ver. Wielewaal, afd. Turnhout, 7(5): 1-2.

Verbeteringen & aanvullingen.

Na het drukken van dit nummer is het in zijn geheel nog 'ns kritisch bekeken door alle medewerkers. Daarbij kwamen een aantal storende fouten, vergissingen en vergeten zaken aan het licht. Hieronder deze aanvullingen & verbeteringen per pagina. (Door een ongelukkig toeval zijn deze niet genummerd, wij verzoeken de lezer dit zelf te doen. Gewoon vooraan beginnen en achteraan eindigen: u komt dan tot 104 pagina's.).

- p 3.: onder "foto's:" is vergeten: Frank Neijts.
- 9.: laatste regel boven "Verantwoording der ..." de zinsnede "in zwart" weglaten.
- 10.: Bij de "medewerkers" toevoegen: Huub Diehlissen en Han Manders.
Bij de "waarnemers" " : Fred Hustings.
- 11.: -Onder het hoofdstukje "Voorkomen" komt de zin: "Overzomerena komt... t/m pleiſterplaatsen behoort." te vervallen. Hiervoor in de plaats: " Zomerwaarnemingen zijn bekend van de Valkenswaardse Visvijvers (diverse), Strabrechtse hei (28-07-69) en Budel-Dorplein (02-07-78).
-In datzelfde hoofdstukje staan resp. de cijfers "89" (2e regel) en "77" (4e regel) genoemd. Dit moet zijn resp. 82 en 70.
- nog steeds in dit hoofdstukje staat achter de waarneming van 24-03-68 "(idem)" en dat slaat op "v. Erve c.s. '67". Het behoeft geen betoog dat dat niet kan!
- Onder het hoofdstukje "Is een... uitgesloten?" achter de regel die eindigt op "per abuis gekapt" toevoegen: "(Decks '78)" en achter de laatste regel van dit hfdstukje toevoegen: "(mond. med.)".
15. In de tabel toevoegen: "N = 143".
16. De waarneming van 09-12-'73 komt te vervallen.
- 19.
20. De auteur van dit artikel is: Tom Heijnen.
- 22.-De zin " En afgelopen jaar..... t/m gegevens archief Vogelwerkgroep de Kempen" (10e t/m 12e regel) komt te vervallen.
-In de grafiek toevoegen: N = 63.
23. N.a.v. dit afwijkend jachtgedrag toevoegen: "Zie ook Opdam '78".
26. De zin "Misschien zou ... aannemelijk kunnen zijn." (opm. no. 2) komt te vervallen.
29. Inmiddels is nog één waarneming van de Ruigpootbuizerd uit de laatste jaren bekend geworden.
35. Laatste zin: "tot de zeer schaarse doortrekkers....". Uit het artikel zal zijn gebleken dat hier beter had kunnen staan: "dwaalgast"
38. De waarneming van de melanistische Grauwe Kiekendief is gedaan op 04-08 en niet op 07-08-74.
40. Bij de grafiek toevoegen: N = 223.
N.a.v. de korrektieclijn: De gegevens zijn beperkt tot het archief (1977), maar er zijn inmiddels juli-waarnemingen van latere datum en de pieken zijn minder sterk. Hieruit kunnen geen aantallen worden afgelezen.
42. 1e regel: achter 4 augustus toevoegen: 1977.
44. Hieraan toevoegen: Inmiddels werd één waarneming bekend, te weten 13-08-1978 1 ex. Engelsmanplaat door Smit en Olsthoorn in Vogeljaar 26:298. Gezien de beschrijving ook 'n juv. ex.
45. één na laatste regel: "4 x" moet worden: diverse malen.
De waarneming van "voorjaar 1977" moet worden geschrapt.
47. De waarneming van 24-11-'68 (Onder "Fenologie..") komt te vervallen aangezien hij buiten ons studiegebied werd gedaan.
48. Dit artikel is van de hand van Lex Peeters.
50. Vergissing, dit had de laatste pagina van het nummer moeten worden.
54. Toevoegen: Maarten Manders wil voortaan waarnemingen van Torenavalken gaan verzamelen (uit het studiegebied van "De Kempen" wel te verstaan!) Adres: M. Manders, Huigenshof 4 te Veldhoven.
57. Inmiddels werd een uitgebreidere beschrijving ontvangen van deze Havikarend- waarneming. Hoewel het beeld nu wat vollediger is geworden waagt de redactie het niet een eindoordeel uit te spreken. Er blijven twijfels over de juistheid van de determinatie, maar na 1½ jaar is het voor de waarnemers ook niet zo gemakkelijk deze weg te nemen.
N.a.v. het bovenstaande vervult onder "Aanpak sned." bij het kom-

- vervolg -

N.a.v. het bovenstaande vervalt onder "arend spec." bij het
kommentaar van de red. natuurlijk het eerste woordje "Ook"!

79. De laatste alinea op deze pagina vervalt in zijn geheel.

85. Laatste zin van de Inleiding: "en t/m grafiekjes" vervalt.

86. Bijrtabel 1: De kolom van 1 augustus moet vervallen.

Daardoor vervalt ook: De Visarend van 5 augustus (p.87) en
de Rode Wouw van p.88. Op deze pagina ook veranderen: n= 22 en
n= 78.